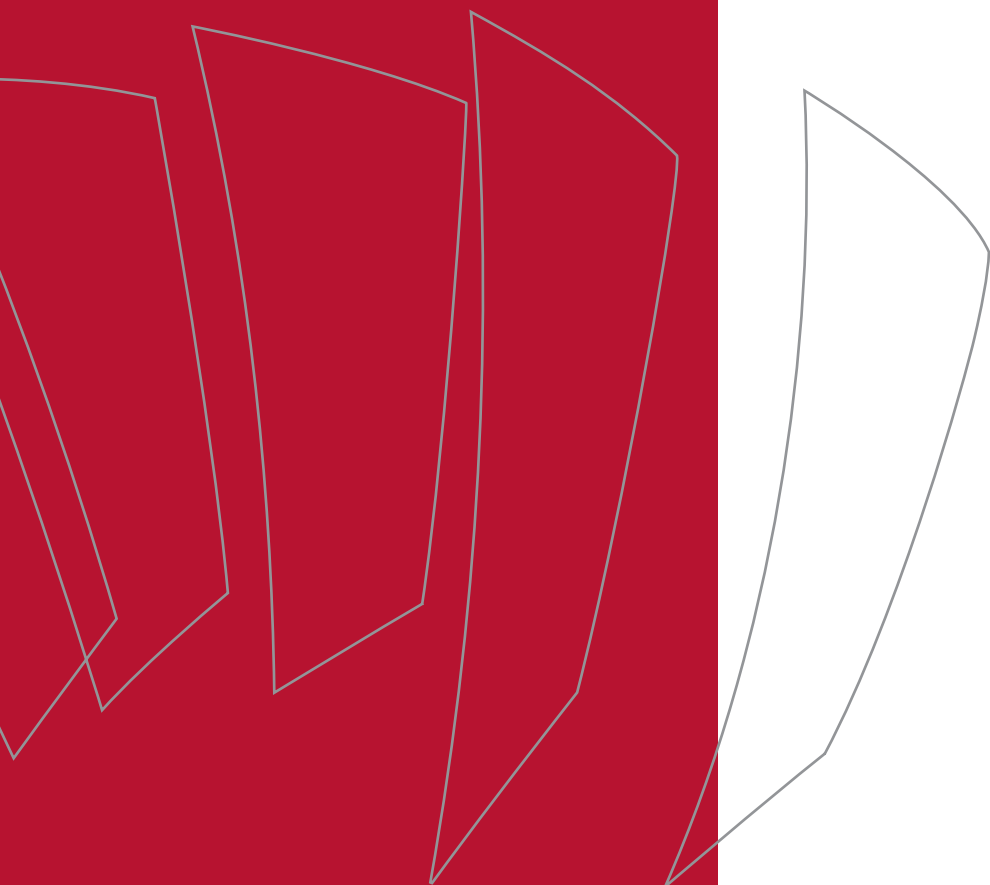


Sociologisk Forskning

Årgång 46 nr 4 2009



Redaktör & ansvarig utgivare

Redaktör: Hedvig Ekerwald
sociologiskforskning@soc.uu.se
Ansvarig utgivare: Patrik Aspers
patrik.aspers@sociology.su.se

Grafisk produktion: RPform, Köping

Omslag: Pierre Bonmarin

Tryck: PRIMATryck, Hallstahammar

ISSN 0038-0342

Redaktionen

Hedvig Ekerwald (red.)
Fereshteh Ahmadi
Åsa Eldén
Bo Lewin
Sverre Wide

Adress

Sociologisk forskning
c/o Sociologiska institutionen
Uppsala universitet, Box 624
751 26 Uppsala
Tel. 018-471 11 94
Fax. 018-471 11 70

Sociologisk Forskning publiceras med stöd från Vetenskapsrådet.
Anvisningar till författare finns på Sociologförbundets hemsida
www.sociologforbundet.se samt på omslagets tredje sida.
Artikelförfattarna ansvarar själva för innehållet i respektive artikel.

Utgivningsdatum 2010

nr 1: v 11 nr 2: v 23/24 nr 3: v 40 nr 4: v 50

Sveriges Sociologförbund

är en fackligt och politiskt obunden intresseorganisation för sociologer
med syfte att främja sociologins vetenskapliga utveckling och praktiska
tillämpning. Som medlem i Sociologförbundet får Du bland annat
förbundets egen tidskrift Sociologisk Forskning och den internationella
tidskriften Acta Sociologica, som utkommer fyra gånger per år.

Vill du bli medlem?

Se Sociologförbundets hemsida www.sociologforbundet.se för information.
Från hemsidan kan Du också beställa lösnummer av Sociologisk forskning.

Sociologförbundets styrelse

Mikael Carleheden, Örebro, ordförande
Patrik Aspers, Stockholm, vice ordförande
Veronica Burcar, Halmstad, sekreterare
Erik Wesser, Kalmar, kassör
Ordinarie ledamöter: Ildikò Azstalos Morell, Uppsala, Henrik Loodin, Lund,
Vessela Misheva, Uppsala, Mattias Strand, Umeå och Malin Wreder, Karlstad.
Suppleanter: Ulla Björnberg, Göteborg och Roine Johansson, Östersund.

Innehåll

Vårt internationella sociologförbund	3
Har den interna demokratin i politiska partier försämrats över tid? <i>Karl Loxbo</i>	7
Arbetslöshet som en icke önskvärd konsekvens av socialbidrag: Resultat från en tidsserieanalys på befolkningsnivå i Sverige 1946–1990 <i>Sten-Åke Stenberg och Lars Brännström</i>	29
Virtuella kroppar: Presentationer av jaget i svenska dagboksbloggar. <i>Lovisa Eriksson</i>	47
Towards a Post-Patriarchal Gender Order: Confronting the Universality and the Particularity of Violence against Women <i>Yakın Ertürk</i>	61
Recensioner.	71
Sociologförbundet har ordet	77

Vårt internationella sociologförbund

Förra numret innehöll en artikel om skilsmässor och separationer som visade betydelsen av jämställdhet för att äktenskap skulle hålla. Det här numret börjar med artikeln *Har den interna demokratin i politiska partier försvunnit över tid?* Den visar betydelsen av demokrati. Den framför djärvt och väl underbyggt att det snarare, mot rubrikens fråga, är så att den inre demokratin i våra politiska partier, här exemplifierat med socialdemokratiska partiet, har ökat i en jämförelse mellan 1950-talet och 1990-talet. Det är striden på 1950-talet kring ATP, den allmänna tjänstgöringspensionen, som jämförs med striden om reformeringen av pensionssystemet på 1990-talet. Kan det vara så att både jämställdhet och demokrati faktiskt ökar i vårt samhälle? Vi får fortsätta våra utforskningar av det svenska samhället.

I *Arbetslöshet som en icke önskvärd konsekvens av socialbidrag: Resultat från en tids-serieanalys på befolkningsnivå i Sverige 1946–1990* framförs frågan om det kanske är så att socialbidragen orsakar arbetslöshet snarare än det förväntade att när arbetslösheten ökar så kommer behovet av socialbidrag att öka. Undersökningsperioden är efterkrigstiden fram till 1990, en period med relativt stabil BNP-ökning. Att socialbidragen under de förhållandena kan ha systemeffekter utreds i artikeln.

Begreppet avatar innebär att man på internets lekplatser kan låtsas ha en helt anorlunda personlighet än den man har i verkliga livet. Innebär internet att vi blir friare i våra roller och vår identitet? Är samhällets sociala bojar svagare på internet? Hur ser kroppen ut och hur talar vi om den? Det analyseras i *Virtuella kroppar: Presentationer av jaget i svenska dagboksbloggar*. Skäms vi över en kroppsdel eller hela oss, åtrår vi en kroppsdel hos den andre eller hela personen? Skiljer sig dagboksbloggare åt efter om de utger sig för att vara män eller kvinnor? Och vad betyder mediet?

Den engelskspråkiga krönikan är denna gång skriven av FN:s förra speciella rapportör om våld mot kvinnor (2003–2006), den turkiska sociologen Yakın Ertürk, *Towards a Post-Patriarchal Gender Order: Confronting the Universality and the Particularity of Violence against Women*. Ertürk är just nu en av huvudtalarna på konferensen Gendering violence (2–4 december, se <http://genderingviolence.soc.uu.se>). Med djupa kunskaper om mäns våld mot kvinnor teoretiserar hon hedersrelaterat våld som en specifik del av den universella patriarkalismen och hon gör analysen komplex med hjälp av intersektionella faktorer.

Just nu håller jag på med att anmäla mig till världskongressen i sociologi anordnad av International Sociological Association, ISA, nästa år, den 11–17 juli i Göteborg (se www.isa-sociology.org). Internationella sociologförbundet, ISA, har fyraårsmedlemskap men när upphörde mitt? En intressant sak med medlemsavgiften är att ISA skiljer på tre kategorier länder och man betalar olika mycket beroende på vilket land man kommer ifrån. Vårt land tillhör A-kategorin medan Turkiet tillhör B-kategorin och Afghanistan C-kategorin. De flesta av världens länder tillhör C-kategorin.

Man kan ju gå på världskongressen utan att vara medlem också. Även om ISA inte har så många individuella medlemskap då medlemsavgiften är hög, kommer det tusentals deltagare på kongresserna.

En gång för många år sedan bestämde jag mig för att åka på varje världssociologikongress. De hålls vart fjärde år och de är lika fantastiska oavsett var på jordklotet de äger rum. Jag var med i Bielefeld i Tyskland 1994, Montreal i Kanada 1998, Brisbane i Australien 2002 och Durban i Sydafrika 2006. Man blir omsvept av *världen*, alla olika sätt att tala engelska, eller för den delen i några sessioner franska och spanska (de utgör ISA:s tre officiella språk), av *frågorna*, som växlar från Norbert Elias till rational choice och från kulturanalyser av chatgrupper på internet till barns vuxenbördor i familjer där föräldrarna dött av AIDS, och av *människorna*, som tumlar om varandra från världens alla länder. Det är bra att vid så många olika möten ha visitkort. Det är märkvärdigt med alla dessa skilda erfarenheter på världskongresserna och allas gemensamma intresse av ämnet sociologi och av hur man kan använda det ämnet för att på ett pluralistiskt sätt utforska världen. Jag brukar växla mellan att vara stabilt närvarande i min egen forskningskommitté 08 och att glida runt och plocka russinerna ur de andra forskningskommittéernas sessioner. Jag är lycklig bara jag är där!

Vår ordförande nu är fransmannen Michel Wieviorka som i Durban efterträdde den så populära amerikanen Michael Burawoy. ISA bildades 1949 med UNESCO:s hjälp och består av 56 länderföreningar, sådana som Sveriges sociologförbund, och 55 forskningskommittéer. En av de nyare forskningskommittéerna, sociology of childhood, har förresten startats av bland andra svenska Elisabet Näsman. En historik över ISA har skrivits av Jennifer Platt, *History of ISA 1948–1997*.

Mycket av ansträngningarna från vanliga medlemmar har varit att göra om ISA från att huvudsakligen representera de gamla kolonialländerna till att representera all världens sociologer. Exempelvis berättar Jennifer Platts tabeller att det år 1959 bara var 6 sociologer från Asien, Afrika och Latinamerika i styrelserna för forskningskommittéerna i ISA medan Nordamerika och Västeuropa då hade 86 sociologer i dessa styrelser. Motsvarande siffror för 1994 var 20 från Asien, Afrika och Latinamerika tillsammans mot 67 från Nordamerika och Västeuropa. Det går alltså långsamt framåt. En ordförande som jag tror betydde mycket för denna utveckling är centrum- och periferiforskaren Immanuel Wallerstein (ordförande 1994–1998).

ISA är inte heller jämställt. Den nuvarande styrelsen består visserligen av 11 kvinnor och 12 män. Men ett intressant ISA-projekt som kan tas som exempel på att jämställdheten inte är särskilt stor är Books of the Century 1998 (se www.isa-sociology.org). Det var då 455 av de 2785 individuella medlemmarna som röstade på bästa sociologiska bok och bästa sociologiska författare. Av de röstande var det 126 kvinnor och 329 män. Det visar sig att bland de hundra böcker som fick flest röster är det bara sex böcker som var skrivna av kvinnor (Rosabeth Moss Kanter på plats 45:e, Hanna Arendt på plats 56 och 75, Maria Mies på plats 65, Simone de Beauvoir på plats 77 och Ruth Benedict på plats 78). Jämförs kvinnornas röster med männens är det stor överensstämmelse. De tio bästa böckerna för båda könen är bara mäns böcker däribland böcker av Weber, Mills, Bourdieu, Berger och Luckman samt Norbert Elias.

Att vårt ämne sociologi ändå är så jämförelsevis gammalt inom samhällsvetenskapen och att det genom Internationella sociologförbundet (och även genom International Institute of Sociology) har stark anknytning till så många länder över hela jorden gör att institutioner och avdelningar som ger undervisning och forskning i ämnet sociologi har stora fördelar. Vi verksamma sociologer har därför alla nytta av att Världssociologikongressen i Göteborg den 11–17 juli blir en framgång!

Hedvig Ekerwald
Redaktör

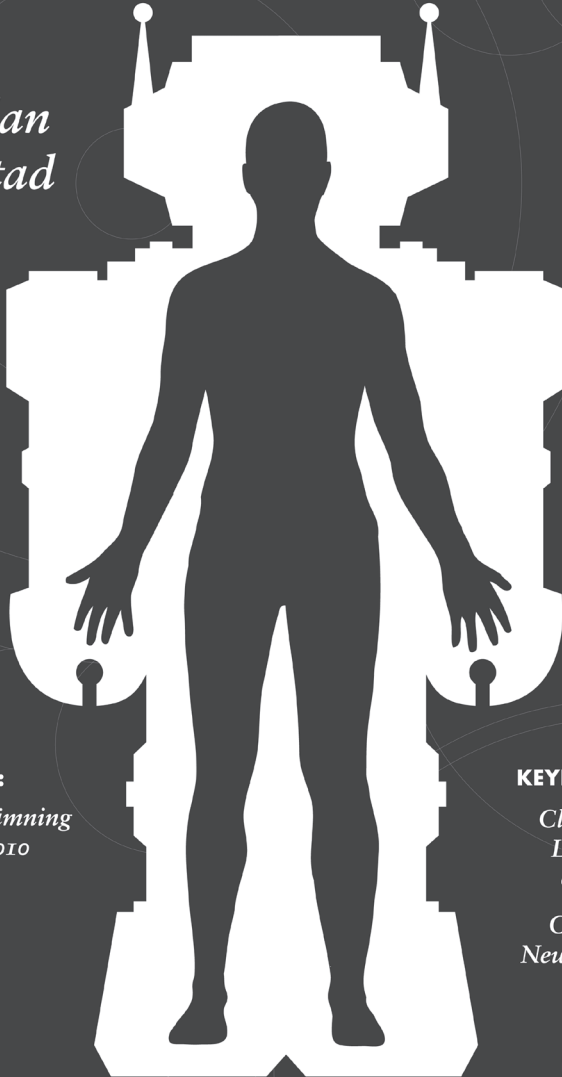
Sveriges sociologförbunds årsmöteskonferens 2010

SOCIOLOGI I FRAMTIDEN

11-12
MARS
2010

VÄRD:

*Högskolan
i Halmstad*



ABSTRACT:

*Deadline för inlämning
17 januari 2010*

KEYNOTE SPEAKERS:

*Claire Alexander,
London School
of Economics*

*Craig Calhoun,
New York University*

SSF
SOCIOLOGFÖRBUNDET.SE

Mer information: www.sociologforbundet.se



Har den interna demokratin i politiska partier försämrats över tid?

Karl Loxbo

Samhällsvetenskapliga institutionen, Växjö universitet

Has Intra-Party Democracy Deteriorated Over Time?

A widely held view in contemporary party research is that intra-party democracy, especially in traditional mass parties, has deteriorated in the age of the cartel party. This common assessment, however, relies on insufficient empirical evidence, and is scrutinized in the article. The notion of a gradual progress towards the cartel party implicitly shares common characteristics with the classic theory of Michels. In order to investigate the actual fate of intra-party democracy, central aspects of Michels theory are explored over time in a critical case, namely the Swedish SAP. If intra-party democracy is declining, this tendency should be most likely to be observed in this case. Two internal decision-making processes, surrounding two major pension reforms – one expansion in the 1950's and one retrenchment in the 1990's – are compared based on criteria deduced from Michels. Instead of finding a decline in intra-party democracy, the results conclusively demonstrate major improvements.

Keywords: Intra-party democracy, Michels, Cartel party, Social Democracy.

Inledning¹

Är politiska partier internt demokratiska eller styrda av eliter? Frågeställningen har ända sedan Robert Michels ([1911] 1962; 1983)² pionjärstudie tillhört en av den politiska sociologins mest klassiska. Idag är det dominerande svaret inom forskningen att partierna under 1900-talets gång har utvecklats från att vara relativt demokratiska massorganisationer till att bli avskärmade karteller bestående av professionella politiker (se t.ex. Mair 1994; Pierre & Widfeldt 1994; Katz & Mair 1995; Gilljam & Möller 1996; Billie 2001; Blyth & Katz 2005; Detterbeck 2005: 174; Poguntke & Webb 2005; Allern & Pedersen 2007). "Parties are partnerships of professionals, not associations of, or for, the citizens" hävdade Katz och Mair (1995: 22) i artikeln där te-

1 Jag vill tacka Gissur Erlingsson, statsvetare vid Linköping universitet, och Magnus Hagevi, statsvetare vid Växjö universitet, för värdefulla kommenterar på tidigare utkast. Tidskriftens två anonyma granskare tackas också för kommentarer.

2 Den första versionen av Michels verk utgavs 1911 under titeln *Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie*. En reviderad nyutgåva på engelska gavs ut 1915. I artikeln hänvisar jag löpande både till den engelska utgåvan från 1962 och till den svenska översättningen från 1983, som baserar sig på den senare engelska utgåvan.

sen om kartellpartier lanserades för första gången. Blyth och Katz (2005: 34, 45, 55) menar i en senare artikel att medlemsorganisationer – vilka har varit traditionella kanaler för att påverka och uttrycka missnöje med politiken – i praktiken har rationaliserats bort i kartellpartiernas tidevarv. I en statlig utredning om folkrörelsepartiernas utveckling i Sverige drog Möller och Gilljam (1996: 155) en liknande slutsats: ”Upplösligheten har en maktförskjutning ägt rum från partimedlemmar till partiledningar”. Domen inom forskningen är ganska entydig: den interna demokratin i politiska partier har försämrats sedan 1950- och 60-talen, då masspartiet hade sina glansdagar (se Bäck & Möller 2003: 255).

Men stämmer denna verklighetsbild? Argumentet i denna artikel är att det finns anledning att ställa sig tveksam till uppfattningen att interndemokratin har försämrats över tid. Dels är forskningsläget svagt empiriskt underbyggt, dels saknas undersökningar över tid (se Teorell 1998: 345; Kitschelt 2000: 174; Allern & Pedersen 2007: 86). Flera av de studier som pekar på en försämring av interndemokratin (jfr Pierre & Widfeldt 1994: 343–346; Katz & Mair 1995; Blyth & Katz 2005) tycks därtill i första hand presentera mer eller mindre välunderbyggda hypoteser, snarare än solida forskningsresultat. Den centrala, och alltså obesvarade frågan, är således: *Har den interna demokratin i politiska partier verkligen försämrats sedan masspartiets glansdagar?*

Denna artikel syftar till att ge en empirisk grund för att svara på denna frågeställning och därmed till att pröva och eventuellt falsifiera den utbredda föreställningen om att interndemokratin i politiska partier fungerade bättre under masspartiets glansdagar än idag. För att ta mig an forskningsuppgiften kommer jag, precis som sociologen Roberto Michels (1962; 1983) en gång gjorde, att utgå från ett fall som kan betecknas som *kritiskt* för frågeställningen. Michels studie om det tyska SPD är välkänd och hans argumentation var lika slagkraftig som enkel. Om interndemokratin fungerade någonstans i dåtidens (1910-talets) auktoritära Tyskland så borde det ha varit i urtypen för det deltagande masspartiet, nämligen i det socialdemokratiska partiet (SPD). När det visade sig att oligarkin utvecklades också i detta parti ansåg Michels att det var rimligt att ifrågasätta interndemokratin möjligheter generellt sett (jfr Flyvbjerg 2006: 231). Ett kritiskt fall för att besvara frågeställningen i denna artikel är i stället ett politiskt parti där försämrade interndemokrati borde vara ett *mycket sannolikt* utfall. Om det i stället visar sig att graden av interndemokrati är oförändrad eller förbättrad i just detta fall kan en betydande skugga kastas över föreställningen om en generellt försämrade interndemokrati. Resultatet i artikeln visar också att den utbredda föreställningen om en försämrade interndemokrati saknar stöd i det fall som studeras och sannolikt är generellt felaktig.

De svenska socialdemokraternas pensionspolitik som ett kritiskt fall

Artikelnsl slutsatser baserar sig på en jämförelse mellan två interna beslutsprocesser i det svenska socialdemokratiska partiet (SAP): en som kringgärdade en populär utbyggnad av pensioner på 1950-talet (ATP-striden) och en som omgav en impopulär omställning av samma pensionssystem på 1990-talet. Det finns tre huvudsakliga skäl till varför jämförelsen, och fallet, kan betecknas som ett kritiskt test av tesen om en försämrad interndemokrati.

(i) *Ett parti i Sverige*: Katz och Mair (1995: 17) samt Blyth och Katz (2005: 53) argumenterar för att det är mest sannolikt att finna utvecklingen av kartellpartier, och därmed ett successivt förtvinande av folkrörelsearbete och interndemokrati, i länder där det finns en lång tradition av samförstånd mellan partierna. Kartelliseringen antas vidare tillta eftersom partierna på egen hand ansvarar för viktiga politiska utnämningar samtidigt som det finns ett frikostigt statligt partistöd. Sverige utpekas som ett typexempel på ett land där partiväsendet har genomgått en sådan förändring sedan masspartiets glansdagar (jfr Pierre & Widfeldt 1994; Gilljam & Möller 1996; Bäck & Möller 2003: 255).

(ii) *De svenska socialdemokraterna över tid*: SAP är ett typiskt exempel på ett massparti (Olofsson 1995), och denna typ av partier har ända sedan Michels dagar ansetts vara mer interndemokratiska än andra partier (se Michels 1962; Gidlund 1989; Teorell 1998: 332; Moschonas 2002: 30–36, men jfr Bäck & Möller 2003: 121). Kircheimer (1966) menade emellertid redan på 1960-talet att socialdemokratiska masspartier hade förvandlats från att vara relativt lyhörda gräsrotsrörelser, som var beroende av sina medlemmar, till toppstyrda s.k. *catch all*-partier (jfr Epstein 1967; Przeworski 1985: 14). Otaliga betraktelser gör också gällande att socialdemokratiska masspartier, däribland det svenska (SAP), har haft mycket stora problem att anpassa sig till krav på besparingar och avregleringar som bland annat följer i globaliseringens spår (Kitschelt 1996; 2001). Jämfört med 1950-talet då välfärdsstaten expanderade finns det starka skäl att misstänka att nya och stärkta incitament till toppstyre och ledningskontroll har växt fram i socialdemokratiska partier (Myles & Pierson 2001).

(iii) *SAP:s partiinterna behandling av 1950- och 1990-talets pensionsreformer*: Där tidigare forskning och socialdemokraternas egen historieskivning beskriver 1950-talets ATP-strid som en episod präglad av sprudlande aktivitet, aktiva utbildningsinsatser och utbredd dialog i partiorganisationen (Ruin 1986: 321; Linderborg 2002: 358), skildras i stället 1990-talets pensionsreform som själva sinnebilderna av hur ett elitstyrt parti agerar när det kör över sina medlemmar. Enligt Lundberg (2003: 275) tyder den interna förankringen av pensionsfrågan på 1990-talet ”på ett oligarkiskt förhållningssätt från partiledningens sida, det vill säga att den fjärmade sig från partiorganisationen i syfte att åstadkomma ett beslut i riksdagen”. Mot denna bakgrund är det *sannolikt* att finna en försämrad interndemokrati när den interna beslutsprocessen på 1950-talet jämförs med motsvarigheten på 1990-talet.

I det följande ska jag först diskutera likheterna mellan tesen om kartellpartiets framväxt och delar av Michels klassiska teori om oligarki i partiorganisationer. Efter detta presenteras en operationalisering av interndemokrati och kriterier för att dra slutsatser redogörs för. I nästa steg följer en jämförelse av de två interna beslutsprocesserna. Avslutningsvis sammanfattas artikelns slutsatser och kopplas till de teorier och forskningsresultat som hittills har dominerat studiet av partiernas interna demokrati.

Utvecklingen mot kartellpartier och Michels tes om partiintern oligarki

Beskrivningen av den ojämlika relationen mellan ledning och medlemmar i kartellpartier är i vissa avseenden slående lik tesen om en gradvis utveckling av partiintern oligarki som för knappt hundra år sedan lades fram av sociologen Roberto Michels (1962; 1983). Trots att flera forskare har nyanserat, och delvis tillbakavisat, Michels teori (Duverger 1954: 133; McKenzie 1963; Eldersveld 1964; Hands 1971; Janda 1983; Sartori 1987: 149; Tan 1998; Teorell 1998), tycks hans påstående om partiintern fötalsvälden bekräftas, implicit och indirekt, när forna tiders masspartier jämförs med moderna kartellpartier. Kartellpartiernas ledning tros, precis som Michels partielit, successivt utveckla ett kunskapsövertag som gör att den avskärmar sig från medlemmarna. Slutligen antas partiledningen klippa banden till civilsamhället och i stället, precis som Michels förborgerligade oligarki (Michels 1962: 205; 1983: 165), integreras i staten. Tesen om kartellpartier är emellertid inte explicit i vilka mekanismer som gör att fötalsväldet tar form (jfr Katz & Mair 1995: 17–19; Blyth & Katz 2005: 45). För att studera interndemokratiens utveckling över tid är det av denna anledning relevant att utgå från Michels verk.

De mekanismer som enligt Michels befäster oligarkin härrör dels från människans psykologiska natur, dels från partiorganisationens hierarkiska arbetsdelning (Michels 1963: 205–220; 1983: 165–171, 275; Hands 1971: 161; jfr Pierre 1986: 63). Resonemanget om människans psykologiska natur är dock svepande och svårt att operationalisera (Linz 1968; Hands 1971: 161; jfr Pierre 1986: 63)³ och det är endast i det senare avseendet som det finns en relevant likhet med kartelltesen. Michels menar att de politiska alternativ som diskuteras i partiorganisationer som ett resultat av arbetsdelning och delegering av befogenheter helt hamnar i partiledningens händer (Michels 1962: 61; 1983: 37; Söderfeldt 1969: 47–51; Olofsson 1995: 201–204). Ett liknande antagande görs om partiledningar i moderna kartellpartier (Blyth & Katz 2005: 45–46, 55).

Trots att Michels är den givna utgångspunkten i studiet av interndemokrati i politiska partier (jfr Cook 1971; Hands 1971) finns det betydande svårigheter att operationalisera, och mäta, hans stundtals långtgående påståenden (se Dahl 1958; 1999:

3 Medlemmarna eller massan, som Michels omväxlande skriver, antas vara politiskt likgiltig och i behov av ledning (1983: 56–74). Partiledningen å andra sidan genomgår en psykologisk metamorfos när de väl etablerar sig på organisationens topp (Michels 1962: 205–220; 1983: 165–171, 275).

416–419; Teorell 1998: 26). Det är emellertid möjligt att härleda två konkreta kontrolltekniker ur hans diskussion om resultaten av organisationens inbyggda hierarki. *Den första* typen av kontroll handlar om partiledningens makt över de alternativ som diskuteras och beslutas om på partikongresser eller i andra partiorgan (Michels 1962: 308; 1983: 253). Den initiativrätt, och möjligheten att skriva motioner till partikongresser, som ofta fastställs i partistadgar, anser Michels vara helt formell. ”De motioner som insänds av enskilda medlemmar tas nästan aldrig upp till debatt, och de röstas aldrig igenom” lyder den svepande domen (Michels 1983: 254; jfr 1962: 308). Jag kallar makten över partiinterna beslutsorgan för *kontrollen över alternativen och beslutsprocessen*. *Den andra* typen av kontroll handlar om partiledningens herravälde över informationsspridningen till medlemmarna, i första hand den interna partipressen (jfr Söderfeldt 1969: 46–47; Hands 1971: 165). Michels skriver: ”Pressen utgör ett mäktigt hjälpmedel för ledarna när de strävar efter att erövra, bibehålla och konsolidera sin makt över massorna”. Han fortsätter med att tillägga att ”[k]ontrollen över pressen utövas konsekvent av ledarna och inte av medlemmarna” (Michels 1983: 114,117; jfr 1962: 149, 152). Jag kallar denna diskussion om dagordningsmakten för *kontroll över informationsspridningen*.

Syftet med artikeln är att undersöka eventuella skillnader över tid, varför det inte är nödvändigt att fullt ut försöka få rätsida på Michels omfattande och stundtals otydliga resonemang. Den eventuella förekomsten av de två typerna av kontroll som har härletts ur Michels verk kan emellertid prövas, och de är fullt möjliga att jämföra skiftande grader över tid.

Hur jämförs interndemokrati i de två beslutsprocesserna?

Interndemokrati handlar ytterst om relationer mellan ledning och medlemmar.⁴ May (1973: 135–136) skiljer på olika medlemsskikt i partiorganisationen och hävdar att skiftande incitament för engagemang existerar på olika nivåer. De mest engagerade, och ofta mest ideologiskt renläriga, grupperna befinner sig på en mellannivå i partiorganisationen, medan partiets gräsrotter i stället engagerar sig mer passivt (se t.ex. genom att läsa partipressen eller helt enkelt bara genom att rösta på partiet). Dessa två grupper kräver helt olika kontrolltekniker från partiledningens sida (jfr Michels 1962: 88; 1983: 60).

Enligt May (1973) drivs partiledningen i större grad än mellangruppen av målsättningen att maximera partiets inflytande och att tona ned den ideologiska retoriken. Det finns i detta avseende risk för motsättningar eftersom det är just ideologiskt motiverade medlemmar från mellannivån, som tenderar att delta i partiorganisationens

4 Med partiledningen i SAP avses partiordföranden, Partistyrelsen samt det Verkställande utskottet (VU). När partiet sitter i regering räknas också ministrar till partiledningen. Det är dock de medlemmar av partiledningen som framträdde som ledande i just pensionsfrågan som får anses tala för partiledningen i analysen. Med medlemmarna avses kongressombuden på partiets kongresser, som antas vara representanter för partidistrikt, arbetarekommuner, socialdemokratiska föreningar, SSU-föreningar, kvinnoförbund samt fackförbund.

formella beslutsorgan (Kitschelt 1989; 1996; Norris 1995; Teorell 1999: 365). Kampen om att *kontrollera alternativen* rör alltså i första hand relationen mellan partiledningen och mellannivån i partiet. Detta kommer att utvärderas i de två beslutsprocesserna genom att debatter och beslut i sakfrågan studeras på partikongressen och i andra officiella partiorgan.⁵ Kongressombuden antas då representera mellannivån i partiet (jfr Pierre 1986). För att dra slutsatser om eventuell ledningskontroll är det enligt Dahl (1958) nödvändigt att det går att urskilja *skiftande* preferenser mellan ledning och medlemmar. Detta krav uppfylls genom att utrymmet för, och betydelsen av, *alternativa* förslag som avviker från partiledningens officiella linje studeras i båda fallen (se kriterium i och ii).

Kontrollen över informationsspridningen tar fasta på relationen mellan partiledningen och de mer passiva gräsrotterna och studeras genom att jämföra rapporteringen om de två pensionsreformerna i partipressen. Till grund för detta ligger innehållsanalyser av samtliga artiklar som berörde pensioner i den största interna tidskriften i det socialdemokratiska partiet – *Aktuellt i politiken* mellan 1954–1959 (i samband med ATP-striden) jämfört med perioden mellan 1992–1997 (i samband med den senare pensionsreformen).

Jämförelsen mellan de två partiinterna beslutsprocesserna är fokuserad genom att enbart vissa kriterier ligger till grund för analysen och strukturerad genom att samma frågor kommer att ställas till båda fallen (se Bennet & George 2004: 67–69).

Kriterier (i–ii) för att dra slutsatser om partiledningens kontroll över alternativen.

(i) *Förekommer alternativa förslag?* Detta kriterium förutsätter att det är möjligt att urskilja *en* officiell partilinje, som företräds av partiledningen, samt *alternativa* förslag eller avvikande meningar som företräds av partimedlemmar (jfr Dahl 1958). För att dra slutsatsen att den interna demokratin har försämrats är det nödvändigt att visa att 1990-talets partiledning i högre grad kontrollerade och begränsade alternativ samt avvikande meningar än 1950-talets partiledning.

(ii) *Dominerar partiledningen partiets formella beslutorgan?* För att jämföra partiledningens kontroll granskas (a) om den officiella partilinjens överhuvudtaget sanktioneras av kongressen, samt (b) om alternativ som framförs av partimedlemmar begränsar partiledningens valmöjligheter. Avslutningsvis (c) undersöks om de alternativ som framförs av medlemmar får något genomslag på partiets slutliga ställningstagande (jfr

5 Debatter och beslut på kongresserna undersöks genom en systematisk granskning av kongressprotokoll (från partikongresserna 1952, 1956, 1993, 1996 och 1997) samt övrigt partiinternt material – protokoll från partistyrelsen, VU (från 1950-talet) och annat material. Övriga partianslutna organ på 1950-talet var de olika kommittéerna för folkomröstningen 1957 (Kommittén för linje 1) samt de medlemsinventeringar som gjordes av partiledningen. På 1990-talet handlar det om de tre rådslag som hölls om pensionsfrågan, samt remissvaren som inkom från det tredje samrådet/rådslaget 1996. Intervjuer med två centrala företrädare för partiledningen (Ingela Thalén och Anna Hedborg) samt med två företrädare för partiinterna kritiker (Göran Borg och Karin Wegestål) har fungerat som kompletterande material.

Teorell 1998: 30–34).⁶ För att dra slutsatsen att interndemokratien har försämrats bör partikongressen vara mindre betydelsefull (a) och de aktiva medlemmarna bör ha mindre inflytande över den slutliga partilinjens (b–c).

Kriterier (iii–v) för att dra slutsatser om kontrollen över informationsspridningen (innehållsanalysen av partipressen).

(iii) *Dominerar partiledningen den interna pressen?* Artiklarna kodas med avseende på vem som är *avsändare* och kriterierna är: *Partiledningen* eller *partimedlem/självständig skribent*.⁷ Stämmer tesen om en försämrad interndemokrati är det rimligt att förvänta sig att de som kommer till tals i tidskriftens artiklar i allt högre grad kommer att vara partiledningen.

(iv) *Kontrollerar partiledningen alternativen?* Artiklarna kodas för det första med avseende på *hur sakfrågan presenteras* och kriterierna är: *officiell partilinj* eller *alternativt förslag*.⁸ Stämmer den tes som prövas är det rimligt att andelen alternativa förslag i tidskriften minskar över tid. Artiklarna kodas för det andra med avseende på förekomst av diskussioner om *svåra avvägningar i partiets förslag*. Kriterierna är: *Berörs* eller *berörs inte*.⁹ Diskussioner kring svåra avvägningar, som knappast gynnar uppslutningen

6 Vad som då måste beläggas är att partiledningen ursprungligen stod för en annan linje, men att de tvingades acceptera modifieringar och förändringar i denna linje efter tryck från medlemmarna.

7 Till kategorin *partiledning* räknas alla artiklar som är författade av representanter för partiledningen (som detta definieras i artikeln). Till kategorin *partimedlem/självständig skribent* räknas alla insändare från enskilda medlemmar men också reportage från självständiga reportrar på tidskriften, som uppenbarligen inte för partiledningens talan.

8 Till kategorin *officiell partilinj* räknas alla artiklar som utan att redogöra för avvägningar och tänkbara alternativ propagerar för det rätta i att välja just partiets linje. Även artiklar som på motsvarande sätt svartmålar alternativa förslag räknas till kategorin. Kategorin *alternativt förslag* avser i stället artiklar som direkt eller indirekt kritiserar den rådande partilinjens och föreslår delvis eller helt annorlunda lösningar. Artiklar som inte på ett tydligt sätt tar ställning i sakfrågan har inte kodats.

9 Det jag har letat efter och kodat i artiklarna skiljer sig givetvis i samband med de två pensionsbesluten. I samband med ATP-reformen betecknar jag den svåraste avvägningen som det faktum att det nya pensionssystemet, i likhet med sjukförsäkringen, var inkomstgraderat och i första hand avpassat för tjänstemän med kortare intjänadeperioder än arbetare (se Svensson 1994: 239–261, 282–307; von Sydow 1979; Molin 1965: 184–185). Om denna avvägning diskuteras och motiveras på något sätt kodas detta som att svåra avvägningar *berörs*. En annan fråga som i samband med 1950-talets ATP-reform var en svår avvägning för partiledningen var otvivelaktigt AP-fonderna. Flera partimedlemmar uttryckte härvidlag krav på att ha en mer aktivistisk framtoning med spjutspetsen riktad mot ägarförhållanden i det privata näringslivet (Lewin 1967: 411–412; Pontusson 1993), vilket partiledningen å det starkaste motsatte sig (von Sydow 1978: 328–338). Om motsättningar gällande denna fråga diskuteras kodas artikeln under kategorin *berörs*. I samband med 1990-talets pensionsreform var de svåra avvägningarna fler och större. Det rör sig om livsinkomstprincipen, som enligt flera läggs över risken för den framtida pensionen på individen, premiereserverna och avgiftsväxlingen (se Lundberg 2003: 191–221; Borg 2004: 191–206). Om eventuella nackdelar med det nya systemet diskuteras på ett kritiskt sätt kodas artikeln som *berörs*.

kring den linje som företräds av partiledningen, borde också vara mindre vanliga vid en jämförelse över tid.

(v) Artiklarna kodas avslutningsvis med inriktning på *medlemmarnas betydelse*. Kategorierna är: *Stöd partiledningen*, *partimedlemmar berörs inte alls* eller *partimedlemmarna bestämmer*.¹⁰ För att följa Michels (1962: 220–221; 1983: 116–117) är det rimligt att anta att partiet i allt högre grad framställs som synonymt med ledarna snarare än med medlemmarna.

Jämförelsen mellan de två reformerna följer de fem kriterierna i tur och ordning. Först jämförs beslutsprocesserna och de eventuella debatterna om alternativa förslag i partiorganisationen (i och ii). Därefter följer jämförelsen av rapporteringen om pensioner i partipressen (iii–v). Artikelns slutsatser sammanfattas sedan och frågeställningen besvaras.

Kontroll över alternativen och beslutsprocessen på 1950-talet (kriterium i och ii)

Striden i pensionsfrågan framkallade hos de unga en tro på framtiden som vi knappast sett maken till. De skulle få vara med och bygga ett Sverige, där klassgränserna raserats (Erlander 1976: 26).

Så beskrev socialdemokraternas partiledare Tage Erlander stämningen i partiet i samband med ATP-striden på 1950-talet och ungefär på samma sätt brukar denna episod beskrivas i partiledningens memoarer och i den socialdemokratiska historieskrivningen (Linderborg 2002: 256–258). Det fanns *ett* socialdemokratiskt alternativ, som hela partiet utan interna motsättningar engagerade sig för att realisera.

Partiledningen ställdes dock inför ett betydande avvägningsproblem när den slutligen lanserade förslaget om inkomstgraderade pensionsförmåner i ATP. Merparten av partiets väljare och medlemmar var arbetare medan partiledningens förslag explicit försökte tillgodose tjänstemannagruppernas intressen (Molin 1965: 184–185; Svensson 1994). Stora delar av medlemskåren och av de anslutna organisationerna ställde sig i stället bakom önskemålet att pensionsförmåner borde göras lika för alla och inte inkomstgraderas (Svensson 1994: 242–252). Det var också krav på en ”rättvis” pension åt alla, eller rentutav en ”arbetarepensionering”, som diskuterades i partiets olika programskrifter och på partikongressen 1956 (Bergström 1989: 42–43). Pensionsfrågan berördes i övrigt mycket sparsamt på partikongressen 1956 – endast en motion förekom¹¹ – och i dessa sammanhang kallades den framtida pensionen genomgående

10 Den första kategorin, *stöd partilinjen*, avser artiklar i vilka medlemmarna förutsätts eller uppmanas att utan att ifrågasätta stödja partiledningen. Den andra kategorin, *partimedlemmarna bestämmer*, avser i stället artiklar i vilka medlemmar uppmanas till att självständigt ta ställning. Dessa artiklar ska också, för att kodas under denna kategori, tydligt betona att det i slutändan är partimedlemmarna och partikongressen som avgör partilinjen.

11 Denna motion kom från Bolidens arbetarekommun och krävde införande av en arbetarepensionering (SAP Kongressprotokoll 1956: 335).

just för "arbetarpensionering". Det fanns alltså ett tydligt *alternativt förslag* till ATP-systemet (kriterium i).

Partiledningen menade emellertid, på partikongressen 1956, att den inte hade "tagit ställning till någon speciell lösning", trots att utredningarna om pensionssystemet hade pågått i närmare tio år (SAP Kongressprotokoll 1956: 336). I ett interndemokratiskt parti borde partikongressen ges en framträdande roll, i all synnerhet när partilinjen är oklar (Bergström 1989: 43). Så var emellertid inte fallet. Trots att pensionsfrågan var 1950-talets absolut största politiska fråga i Sverige sanktionerades *inte* partikongressen partiledningens handlingslinje (kriterium ii a).

Inom forskningen tas det ofta för givet att hela den socialdemokratiska partiorganisationen välkomnade den expansiva och kostsamma ATP-reformen (se Molin 1965; Esping-Andersen 1993; Svensson 1994). Det fanns emellertid en stor diskrepans mellan partiledningen och medlemmarna som har förbisett inom hittillsvarande forskning. Partiledningen hade faktiskt mycket stora problem att övertyga väljarna *och* de egna partimedlemmarna om behovet av en ny och kostsam reform i statens regi (se Loxbo 2007: 118–120). Företrädare för partiledningen konstaterade bekymrat att "det var svårt att sälja socialpolitiken", att det fanns en "reaktionär tendens i tiden" samt att det fanns utbredda sympatier i de egna leden för lägre förmåner och kostnader än vad partiledningen planerade för (Partistyrelsens protokoll 25/9 1956: 19, Sven Aspling). En väjarundersökning från valet 1956 visade också att enbart 22 procent av partiets egna väljare uttryckte ett intresse för lagstadgad tjänstepension.¹² Samma problematik uppenbarade sig efter folkomröstningen 1957 och partiledningen konstaterade att det till och med "bland linje 1:s väljare finns en övervikt för att pension och kostnader ska sänkas något".¹³ Denna opinion, som också var stark inom de egna leden, gick på tvärs med de planer som partiledningen smidde (kriterium i).

Misstron mot de egna medlemmarna var ett av skälen till att partiledningen, åtminstone till en början, ville undvika partipolitisk strid om pensionerna. "Utan koalitionsregering blir det heller ingen obligatorisk tjänstepension" konstaterade Tage Erlander dystert några veckor efter förlustvalet 1956 (Partistyrelsens protokoll 12/10 1956: 20). Trots kritiken bland medlemskåren finns det inget material som visar att de aktiva medlemmarna begränsade partiledningens handlingsutrymme (kriterium ii b), eller att medlemmarna hade någon betydelse för partiets slutliga ställningstagande (kriterium ii c). Följande yttrande av Erlander, på partikongressen 1956, illustrerar partiledningens inställning: "[...] vi ska ha klart för oss att dagens problem är så invecklade att vi inte kan begära att medborgarna skall kunna tränga igenom dem, om vi inte bedriver en energisk upplysningsverksamhet" (SAP kongressprotokoll 1956:

12 Væljarundersökning från 1956, Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. 59 procent av paritets väljare uttryckte dock ett intresse för en högre folkpension.

13 SAP *Folkomröstningen om ATP. Tjugoan punkter om folkomröstningen 1957 i hela riket*: 12.

271–272, Tage Erlander). Lösningen för partiledningens del blev att minutiöst kontrollera informationsspridningen och kommunikationen till medlemmarna.¹⁴

Sammanfattningsvis visar denna korta analys av SAP:s interna hantering av 1950-talets ATP-strid att det (i) fanns alternativ till, och kritik mot, den officiella partilinjén. Vidare framgår det att kongressen *inte* sanktionerade denna partilinjé (ii a). Det alternativ som många i partiorganisationen föredrog innebar inte heller några större begränsningar för partiledningens handlingsutrymme (ii b), och intresset för en pensionsreform utan inkomstgradering hade inget genomslag på partiets slutliga ställningstagande (ii c).

Kontroll över alternativen och beslutsprocessen på 1990-talet (kriterium i och ii)

När den socialdemokratiska partiledningen i början av 1990-talet, drygt trettio år efter ATP-reformens genomförande, förklarade behovet att den nya pensionsreformen för partimedlemmarna såg retoriken till en början ut på följande sätt:

Av partistyrelsens utlåtande framgår det mycket tydligt att vi socialdemokrater vill behålla ATP. Det är världens kanske bästa pensionssystem. Men vi har också vissa bekymmer när det gäller att kunna bibehålla ett starkt ATP också för kommande generationer (Kongressprotokoll 1993, C: 72, Ingela Thalén).

Av detta uttalande kunde partimedlemmarna rimligen dra slutsatsen att pensionsreformen var en marginell förändring. Trots tydliga försök från partiledningens sida att styra de diskuterade alternativen ansåg emellertid en stor del av partiorganisationen att retoriken var felaktig och manipulativ (Lundberg 2003: 228–280). Trots att partiledningen drev en impopulär linje och mycket väl kunde ha valt en sluten beslutsprocess – med hänvisning till partiets oppositionsroll 1991–1994 eller till det bistra ekonomiska läget – var den uttalade ambitionen att pensionsreformen skulle godkännas av hela partiet. För att förankra den nya reformen sjösatte partiledningen inte mindre än tre interna rådslag och den nya reformen utgjorde huvudnumret på tre partikongresser. Målsättningen var redan från början att partikongressen skulle *sanktionera* partiledningens överenskommelse med de fyra borgerliga partierna (kriterium ii a). Detta ställningstagande var inget spel för gallerierna, utan skapade stora problem för

14 Mellan 1956 och 1958 handlade en stor del av diskussionerna i socialdemokraternas verkställande utskott (VU) och hur upplysningen och informationsspridningen borde organiseras (se t.ex. VU 20/3 1956 §39; 24/1 1957 §94; 16/4 1957 § 51; 27/6 § 94). Inför folkomröstningen 1957 satte partiledningen samman en helt ny organisation, Kommittén för linje 1, för att sköta den så kallades ”upplysningsverksamheten”. Kommittén bestod endast av högt uppsatta företrädare för partiledningen och LO och styrdes ytterst, precis som det socialdemokratiska partiet, av ett verkställande utskott. Enligt VU skulle Kommittén ensam ”ansvara för propagandans utformning och färdigställande” (VU 16/4 1957 § 51).

partiledningen. Vid partikongressen 1993 inkom 27 motioner och samtliga innehöll krav på att bevara ATP-systemet intakt (SAP kongressprotokoll 1993 C: 63–C67, mot. 140–146). En partiintern opposition – som anförde *alternativa förslag* – började få fäste (kriterium i).

Vid nästa partikongress, 1996, inkom 231 motioner och samtliga var kritiska mot partiledningens förslag om ett reformerat pensionssystem (Lundberg 2003: 157). De partiinterna kritikerna krävde att grunderna i ATP-systemet skulle bevaras och de lyckades förmå partiledningen att ha ytterligare ett samråd om pensionerna, som inte hade varit aktuellt utan den interna kritiken (intervju Ingela Thalén 16/2 2004; Anna Hedborg 27/9 2004). Kongressens slutgiltiga beslut om att inrätta detta samråd formulerades på följande sätt:

Först när detta samråd är avslutat kommer det socialdemokratiska partiet slutgiltigt att ta ställning till hur vi i detalj anser att framtidens pensionssystem ska vara utformat. Utifrån det ställningstagandet eftersträvar vi en fortsatt bred politisk uppslutning kring pensionssystemet (SAP kongressprotokoll 1996: 408).

Inför samrådet bildades en oppositionell grupp inom det socialdemokratiska partiet, där kongressombudet Göran Borg och riksdagsledamöterna Karin Wegestål och Lena Sandlin var huvudpersoner.¹⁵ Både Borg och Wegestål berättar att de utan motstånd från partiledningen reste runt i partiorganisationen i hela landet och drev kampanjer mot det nya pensionssystemet (intervju Göran Borg 10/5 2004; Karin Wegestål 7/3 2005).

Resultatet av den interna oppositionen, och den öppna kritiken av partilinjen, var att 94 procent av 526 svarande i samrådet 1996 (partidistrikt, arbetarekommuner, föreningar och fackförbund) motsatte sig hela pensionsreformen (Loxbo 2007: 215). Trots uttalande ambitioner förmådde således inte partiledningen kontrollera de partiinterna alternativen (kriterium i). Detta framgår också i publicerade betraktelser från de två partiledare, Ingvar Carlsson och Göran Persson, som ytterst ansvarade för pensionsreformen (Persson 1997: 72; Carlsson 2003: 523). Inför kongressen 1997 såg läget prekärt ut för partiledningens del. Till kongressen 1997 inkom 64 motioner och även denna gång var samtliga kritiska mot den officiella partilinjen (SAP Kongressprotokoll 1997, motion 1390, 1467–1530). Pensionsreformen hade mycket väl kunnat fällas av partikongressen och sanktionerades först efter segdragna kompromisser med kritikerna. Tidigare forskning betonar dessutom att reformen godkändes först efter att partiledningen uttryckligen varnade ombuden för att ett nej från partikongressen skulle innebära regeringskris och förlorat inflytande för partiet (Lundberg 2003: 272–273; Loxbo 2007: 220). Med andra ord var det partiledningen som i slutändan kontrollerade de avgörande alternativen och, trots ett kompakt motstånd, drev ige-

15 Intervju: Göran Borg 2004-05-10, intervju: Karin Wegestål 2005-08-04. Ingela Thalén och Anna Hedborg intygar att dessa tre personer var de mest uttalade kritikerna i partiet.

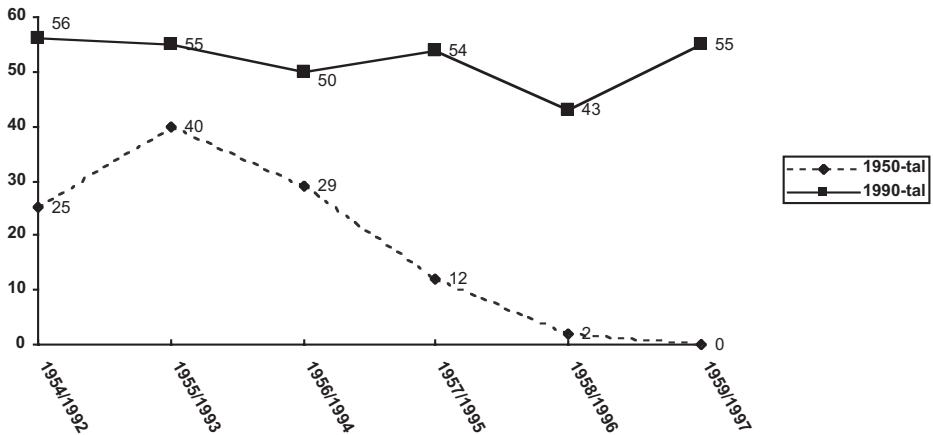
nom en impopulär linje. Detta till synes oligarkiska maktutövande skymmer dock inte det för artikeln centrala faktum att medlemmarna var en självständig maktfaktor, som i hög grad begränsade partiledningens valmöjligheter (kriterium ii b). Därutöver är det viktigt att påpeka att det var partiledningen, som trots uppenbar risk för nederlag valde att "släppa in" partiorganisationen i den kontroversiella beslutsprocessen. De medlemmar som engagerade sig lyckades också rubba partiledningens planer och delvis förändra utformningen av den nya pensionsreformen (SAP kongressprotokoll 1997, Del 3, s. 167). Efter kongressen 1997 tvingades partiledningen, trots protester från de borgerliga partierna, inleda nya förhandlingar (Lundberg 2003: 276–277; Loxbo 2007: 102–104). Resultatet var att flera nya inslag i pensionsreformen tillkom som inte tidigare var aktuella (kriterium ii c).

Lundberg (2003: 275) drar slutsatsen att den interna förankringen av pensionsreformen på 1990-talet tyder på ett oligarkiskt förhållningssätt från partiledningens sida. Problemet med denna slutsats är att den saknar historiska referenspunkter. Trots att partiledningen drev igenom en impopulär linje, samt att den interna demokratin ingalunda fungerade bra, visar jämförelsen mellan de två reformerna att det "oligarkiska förhållningssättet" faktiskt var väsentligt mindre påtagligt på 1990-talet än på 1950-talet. Utifrån kriterium i och ii, som tar fasta på beslutsprocessen i partiorganisationen, finns det alltså ingen som helst grund för att hävda att interndemokratin har blivit sämre över tid. Snarare tycks den ha blivit dramatiskt bättre.

Kontrollerar partiledningen informations-spridningen (den interna pressen)?

På 1950-talet rasade ATP-striden som värst mellan 1956 och 1959 (Molin 1965: 37–39). På 1990-talet varade de värsta partiinterna konflikterna under samma antal år, mellan 1994 och 1997 (Lundberg 2003: 225–278). En jämförelse mellan rapporteringen i partipressen underlättas således. Det är rimligt att anta att partiledningar, i all synnerhet i oligarkiska partier, utökar sin kontroll över den interna pressen i samband med prövningar av de slag som de två pensionsreformerna utgjorde för SAP. Om tesen om en försämrad interndemokrati stämmer med verkligheten borde också partiledningen utöka sin kontroll över tid (kriterium iii). Figur 1 visar att det förhåller sig på rakt motsatt sätt.

Figur 1: Andel medlemmar/fristående skribenter som kommer till tals 1954–1959 jämfört med 1992–1997 i *Aktuellt i politiken* (procent av alla artiklar om pensioner).



Kommentar: Antalet analyserade artiklar mellan 1954 och 1959 var 141 och antalet var 79 artiklar mellan 1992 och 1997. Antalet artiklar för respektive år på 1950-talet var: 8 1954, 10 1955, 7 1956, 58 1957, 44 1958 och 14 1959. På 1990-talet var antalet artiklar: 9 1992, 11 1993, 14 1994, 13 1996, 21 1996 och 11 1997.

Där tidskriften, av figur 1 att döma, framstår som ett tydligt språkrör för partiledningen på 1950-talet är bilden snarast den omvända på 1990-talet. På 1950-talet sjönk andelen artiklar där medlemmar var avsändare dramatiskt i takt med att intensiteten i ATP-striden tilltog (1956–1959). Motsvarande förändring förekom överhuvudtaget inte på 1990-talet, trots att det borde ha funnits incitament för partiledningen att försöka kontrollera den interna pressen när kritiken mot partilinjens tilltog mellan 1994 och 1997. Om vi bara utgår ifrån kriterium iii finns det således inga belägg för tesen om en försämrad interndemokrati.

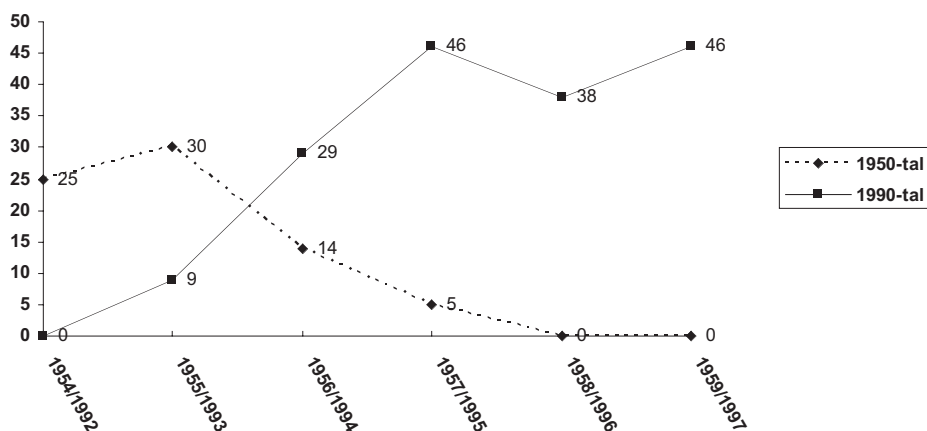
En invändning skulle emellertid kunna vara att partipressen, trots att medlemmar i högre grad kommer till tals, för partiledningens talan och lojalt stämmer upp bakom den officiella partilinjens. För att undersöka rimligheten i denna invändning vänder vi oss nu till kriterium iv.

Kontrollerar partiledningen dagordningen och alternativen? (kriterium iv)

Den första aspekten som undersöks för att granska partiledningens kontroll över informationsspridningen är *hur sakfrågan presenteras* i partipressen. Det har framgått att det fanns tydliga alternativ i samband med båda reformerna. På 1950-talet föredrog en stor del av partiorganisationen ett pensionssystem som inte var inkomstgraderat och på

1990-talet var partimedlemmarnas alternativ att behålla ATP-systemet. Om tesen om en försämrad interndemokrati stämmer borde kontrollen över de alternativ som diskuteras i pressen vara större på 1990-talet. Figur 2 visar återigen rakt motsatt resultat.

Figur 2: Andel artiklar som framför förslag som avviker från/kritiserar den officiella partilinjens 1954–1959 jämfört med 1992–1997 i *Aktuellt i politiken* (procent av alla artiklar om pensioner).



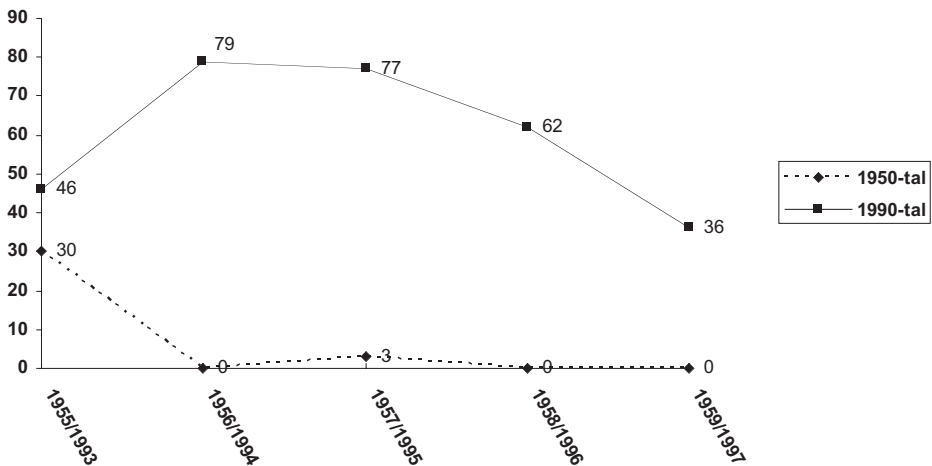
Kommentar: För det totala antalet artiklar se kommentar till figur 1. Mellan 1954 och 1959 var det endast 9 artiklar, 6 procent, som föreslog en annan linje än partilinjens. Alternativa förslag som direkt avvek från partilinjens var väsentligt fler mellan 1992 och 1997 och förekom i 24 artiklar (30 procent).

I figur 2 framgår det att andelen alternativa förslag på 1950-talet sjönk för att sedan försvinna helt, medan motsvarande andel successivt ökade till nästan hälften av alla artiklar på 1990-talet. Förklaringen till dessa skillnader är följande: På 1950-talet var alternativen i pensionsfrågan mellan 1954 och 1956 oklara både för medlemmar och partiledning och flera vägar tycktes stå öppna (Molin 1965; von Sydow 1978; Bergström 1989: 42–43). Under dessa år förekom förslag om ett pensionssystem som *inte* var inkomstgraderat i tidskriften, även om dessa avfärdades av partiledningen.¹⁶ På 1990-talet beror i stället bristen på alternativa förslag, mellan 1992 och 1993, på att det inte hade gått upp för medlemmarna att ATP-systemet var på väg att avskaffas. Partiledningen talade i stället om att inrätta det ”nya ATP-systemet” (Loxbo 2007: 201). När intensiteten i de två pensionskonflikterna tilltog upprepar sig emellertid samma mönster som i figur 1. På 1950-talet försvann i princip alternativa förslag, medan krav som gick på tvärs med partiledningens linje var mycket vanliga på 1990-talet.

¹⁶ Aktuellt i politik och samhälle 1955, nr 7, s. 2, John Ericsson.

Det faktum att det socialdemokratiska arbetarepartiet på 1950-talet föreslog ett pensionssystem som i första hand gynnade tjänstemän har beskrivits som svår och problematisk avvägning för partiledningen (Svensson 1994). Pensionsreformen på 1990-talet var om möjligt en mer bekymmersam avvägning. ATP-systemet avskaffades och partiet förlorade en viktig symbolfråga (Lundberg 2003: 282). Samma mönster som tidigare, fast än mer påtagligt, upprepar sig dock när vi granskar förekomsten av *problematiske avvägningar* i artiklarna.

Figur 3: Andel artiklar som berör problematiske avvägningar i sakfrågan och i partiledningens förslag (procent av alla artiklar om pensioner).



Kommentar: För det totala antalet artiklar se kommentar till figur 1. Endast knappt 4 procent, 5 artiklar, redogjorde för dessa avvägningar mellan 1954 och 1959. Mellan 1992 och 1997 var bilden den omvända. Hela 62 procent av artiklarna mellan dessa år (49 stycken) redogjorde för problemen med att överge ATP-systemet.

Även om ATP-systemet var en populär utbyggnad av ett stort välfärdssystem och pensionsreformen på 1990-talet var en impopulär förändring är skillnaderna i tidskriftens rapportering, som redovisas i figur 3, intressanta för frågeställningen. På 1950-talet var den svåra avvägningen för partiledningen att föreslå ett pensionssystem som gynnade tjänstemän. Denna problematik diskuterades emellertid inte alls, annat än i ett mycket begränsat antal artiklar (sammanlagt 5 stycken av 141). På 1990-talet utgjorde dock problemen med att överge ATP-systemets garanterade förmåner, samt en rad andra påstådda problem i det nya pensionssystemet, det absolut mest dominerande temat i artiklarna (62 procent av alla artiklar). Med tanke på hur impopulärt det nya pensionssystemet var på 1990-talet är denna förändring över tid anmärkningsvärd, om vi nu förväntar oss en ökad kontroll över informationsspridningen från par-

tiledningens sida. Diskussioner om det nya pensionssystemets brister var ingalunda en välkommen debatt från partiledningens sida, som med alla medel försökte framställa reformen i positiv dager (Lundberg 2003: 298). Mot bakgrund av detta framstår den interna pressen på 1990-talet inte som partiledningens verktyg för att manipulera medlemmarna, vilket enligt Michels (1962: 149–152; 1983: 114–117) är partipressens primära funktion. Har då den interna pressen någonsin fungerat som ett oligarkiskt verktyg i partiledningens händer? Återigen veckar det snarast vara 1950-talet som bekräftar denna föreställning (jfr Linderborg 2002: 148–171; Loxbo 2007: 180–181).

Vilken betydelse har medlemmarna? (kriterium v)

”*Le parti c’est moi*” skriver Michels (1963: 221; 1983: 178) och drar en parallell mellan Ludvig XIV:s identifikation med den franska staten och den moderna partiledningens identifikation med hela partiorganisationen. Det avslutande måttet, *medlemmarnas betydelse*, tar fasta på denna diskussion. Om interndemokratien förtvinar över tid borde medlemmarna ges ett mindre utrymme i den interna rapporteringen.

Tabell 1: *Medlemmarnas betydelse i partipressens rapportering 1954–1959 jämfört med 1992–1997 (procent av alla artiklar om pensioner).*

Partimedlemmarnas betydelse	År		Differens
	1954–1960	1992–1998	
Uppmanas/förutsätts stödja partiledningen	6	4	+2
Medlemmar berörs inte	94	47	+41
Medlemmar sägs avgöra och uppmanas delta	0	49	-49
Totalt procent	100	100	
Antal	141	79	

Resultaten i tabell 1 talar sitt tydliga språk. Partimedlemmarna, och partiorganisationen i övrigt, var i stort sett frånvarande i tidskriftens rapportering på 1950-talet, trots att partiet var ett klassiskt massparti med närmare en miljon medlemmar. Rapporteringen var så gott som uteslutande inriktad på partiledningen och deras göromål. På 1990-talet betonade i stället varannan artikel, 49 procent (39 artiklar), att det faktiskt var upp till medlemmarna att avgöra partilinjens. För att illustrera dessa resultat ges ett antal exempel.

När det interna missnöjet med pensionsreformen hade nått sin kulmen i slutet av 1995 stod till exempel följande att läsa i en artikel: ”Socialdemokraterna ska vara ett modernt, lyssnande, trovärdigt och framtidsinriktat folkrörelseparti” (*Aktuellt i Politiken* nr 39, 1995: 2). Partikongressen beskrevs som ”De 350 verkliga maktbärarna” i en artikel inför kongressen 1996 (*Aktuellt i Politiken* nr 3, 1996: 2) och en artikel senare samma år uppmanade till engagemang i just pensionsfrågan med följande typiska formuleringar:

Partiet ska inte vara en beställarorganisation för beslut som ska genomföras av någon annan. Det duger inte att gömma sig bakom några få företrädare när möjligheten att förändra verkligheten genom aktivt och praktiskt folkrörelsearbete är större än någonsin [...] Partiet ska heller inte vara ett transportkompani för beslut som fattas någon annanstans (Aktuellt i Politiken nr 12, 1996: 14).

Denna typ av budskap var inte manipulation, utan bakband de facto partiledningen. Pensionsreformen på 1990-talet drevs med stor möda igenom, trots interndemokratiska procedurer som lade otaliga hinder i vägen. Samtliga kriterier som har härletts ur Michels teori (i–v) visar samma sak. Föreställningen om en försämrad interndemokrati är en myt som saknar stöd.

Slutsatser

Uppfattningen att partier har utvecklats från att ha varit massrörelser, i vilka ledningen ytterst är beroende av medlemmarna, till toppstyrda kartellpartier, i vilka medlemmarna saknar inflytande och betydelse, är spridd inom den moderna partiforskningen. Denna föreställning är också slående lik den tes som en gång presenterades av Roberto Michels (1962; 1983). Trots att flera forskare betonar att tydliga empiriska belägg faktiskt saknas (Allern & Pedersen 2007; Kitschelt 2000; Teorell 1998) är det knappast en överdrift att påstå att en svunnen interndemokratisk guldålder och en tilltagande partiintern toppstyrning ofta tas för givet.

Syftet med denna artikel har varit att jämföra interndemokratien i två partiinternta beslutsprocesser i samma sakfråga i det svenska socialdemokratiska partiet. Den första beslutsprocessen är från masspartiets påstådda glansdagar (ATP-reformen på 1950-talet) och den andra är från den era (den nya pensionsreformen på 1990-talet) då kartellpartiet påstås ha etablerats. En av det socialdemokratiska partiets genom tiderna mest populära och, som det ofta hävdas, välförankrade beslut ställs mot det som i forskningen utpekats som en regelrätt forcering av partiledningen (Lundberg 2003). Frågeställningen är således: *Har den interna demokratin i politiska partier verkligen försämrats sedan masspartiets glansdagar?*

Svaret i det undersökta fallet är entydigt. Den interna demokratin har ingalunda försämrats, utan snarare förbättrats – och det med besked. Detta innebär *inte* att den interna demokratin fungerade tillfredsställande på 1990-talet. Jämförelsen mellan reformerna visar snarare att partimedlemmarna, som i princip helt saknade inflytande på 1950-talet, var en maktfaktor att räkna med på 1990-talet.

Michels (1962; 1983) betonar att oligarkin successivt befästs genom att partiledningen utövar en allt fastare kontroll över dagordningen och de alternativ som diskuteras i partiorganisationen. Därtill antas partiledningen utöva fullständig kontroll över de formella beslutgångarna i partiorganisationen. Denna entydiga kontroll stämmer väl in på den interna beslutsprocessen på 1950-talet, men inte alls på motsvarande process på 1990-talet. Oligarkin, om den någonsin har funnits, har avtagit snarare än tilltagit.

Michels teori om en obönhörlig process mot oligarki tycks emellertid, direkt eller indirekt, bekräftas i den moderna forskningen om kartellpartiernas framväxt. Precis som Michels hävdade menar till exempel Katz och Mair (1995) samt Blyth och Katz (2005) att möjligheterna till en fungerande interndemokrati är intimt sammankopplad med hur partier organiseras. I det organisatoriskt slimmade kartellpartiet har utrymmet för medlemmar och aktivister begränsats till ett minimum. Denna slutsats baserar sig emellertid på ett resonemang som i första hand är teoretiskt och som saknar empiriska belägg. Hur sannolika dessa hypoteser än kan låta är det inte heller troligt att entydiga belägg går att finna. I sådana fall borde de ha varit möjliga att finna i det kritiska fall som här har studerats. *För det första* har just Sverige utpekats som ett land där kartellisering framstår som mycket sannolikt. *För det andra* brukar socialdemokratiska partier som beslutar om impopulära förändringar av välfärdsstaten anses vara mycket sannolika fall för att finna tilltagande toppstyrning och minskat medlemsinflytande. *För det tredje* utpekar forskningen just interna beslut om pensioner som ett område där den interna demokratin har försämrats inom SAP. Om en försämrad interndemokrati verkligen är en generell trend borde den således ha varit väl synlig i detta fall. Resultaten pekar i stället på motsatsen.

Problemet med den svepande domen över partiernas inre liv är att den alltför ensidigt ser partier som strukturer och inte väger in forskningsresultat som pekar på en ökad individualisering av människor i allmänhet (se t.ex. Inglehart 1997). Mycket talar för att dagens partimedlemmar, precis som människor i allmänhet, är mer ifrågasättande och kritiska än vad som var fallet på 1950-talet (jfr Moschonas 2002: 131). Trots sjunkande medlemstal, organisatoriska förändringar, ökat fokus på ledningen i valtider och återkommande larm om partiernas kris (se Bäck & Möller 2003: 255), har inte partiernas interna demokrati försämrats över tid. Den stora och viktiga förändringen är snarast att möjligheten att bedriva populär politik som får uppslutning av partimedlemmar har försämrats (Kitschelt 2000). Detta ökar graden av partiintern konflikt. Den mer rättvisande slutsatsen om partierna är sannolikt att politiken över tid har blivit mindre populär och att moderna politiker har mindre kontroll över sådant de tidigare kontrollerade. I kölvattnet av denna utveckling minskar partiernas medlemsskaror och kritiken tilltar. Av detta dras den felaktiga slutsatsen att den interna demokratin har försämrats, trots att den i själva verket har förbättrats.

Intervjuer

Borg, Göran (s) (kongressombud 1996/1997), 10/5 2004.

Hedborg, Anna (s) (statssekreterare 1988–91, statsråd 1994–1996), 27/9 2004.

Thalén, Ingela (s) (statsråd 1988–91, partisekreterare 1997), 16/6 2004.

Wegestål, Karin (s) (riksdagsledamot), 4/8 2005.

Referenser

- Allern, E. & Pedersen, K. (2007) "The Impact of Party Organisational Changes on Democracy", *West European Politics* 30 (1): 68–92.
- Bennet, A. & George, A. (2004) *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Bergström, V. (1989) "Program och ekonomisk politik 1920–1988. SAP i regeringsställning", 19–56 i Misgeld, K., Molin, K. & Åmark, K. (red) *Socialdemokratins samhälle. Sverige och SAP under 100 år*. Stockholm: Tiden.
- Bille, L. (2001) "Democratizing a Democratic Procedure: Myth or Reality?", *Party Politics* 7 (3): 363–380.
- Blyth, M. & Katz, R. (2005) "From Catch-all Politics to Cartelisation: The Political Economy of the Cartel Party", *West European Politics* 28 (1): 33–60.
- Borg, P. (2004) *Systemskifte. En studie av tröghet vid fyra brytpunkter inom svensk välfärdspolitik*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Bäck, M. & Möller, T. (2003) *Partier och organisationer*. Sjätte upplagan. Stockholm: Norstedts juridik.
- Carlsson, I. (2003). *Så tänkte jag. Politik och dramatik*. Hjalmarsson & Högberg: Stockholm.
- Cook, P. J. (1971) "Robert Michel's Political Parties in Perspective", *The Journal of Politics* 33 (3): 773–796.
- Dahl, R. (1958) "A Critique of the Ruling Elite Model", *American Political Science Review*, 52: 463–469.
- Detterbeck, K. (2005) "Cartel Parties in Western Europe?", *Party Politics* 11(2): 173–191.
- Duverger, M. (1954) *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen & Co.
- Eldersveld, S. J. (1964). *Political Parties: A Behavioural Analysis*. Chicago: Rand McNally.
- Erlander, T. (1976) *Tage Erlander 1955–1960*. Stockholm: Tidens förlag.
- Esping-Andersen, G. (1993) *Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Epstein, L. E. (1967) *Political Parties in Western Democracies*. London: Pall Mall Press.
- Flyvbjerg, Bent (2006) "Five Misunderstandings About Case-Study Research", *Qualitative Inquiry* 12 (2): 212–245.
- Gidlund, G. (1989) "Folkrörelsepartiet och den politiska styrelsen. SAP:s organisationsutveckling", 282–308 i Misgeld, K., Molin, K. & Åmark, K. (red) *Socialdemokratins samhälle. Sverige och SAP under 100 år*. Stockholm: Tiden.
- Gilljam, M. & Möller, T. (1996) "Från medlemspartier till väljarpartier", 129–180 i SOU 1996: 162.
- Hands, G. (1971) "Roberto Michels and the Study of Political Parties", *British Journal of Political Science* 1 (2): 155–172.
- Inglehart, R. (1997) *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and*

- Political Change in 42 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Janda, K. (1983) "Cross-National Measures of Party Organizations and Organizational Theory", *European Journal of Political Research* 11 (3): 319–332.
- Katz, R. S. & Mair, P. (1995) "Changing Models of Party Organizations and Party Democracy: The Emergence of The Cartel Party", *Party Politics* 1(1): 5–28.
- Kitschelt, H. (1989) "The Internal Politics of Parties: The Law of Curvilinear Disparity Revisited", *Political Studies* 37 (3): 400–421.
- Kitschelt, Herbert (1996) *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kitschelt, H. (2000) "Citizens, politicians, and party cartelisation: Political representation and state failure in post-industrial democracies", *European Journal of Political Research* 37: 149–179.
- Kitschelt, H. (2001) "Partisan Competition and Welfare State Retrenchment: When do Politicians Choose Unpopular Policies?", 265–305 i Pierson, P. (red) *The New Politics of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
- Kirchheimer, O. (1966) "The Transformation of Western European Party Systems", 177–200 i La Palombara, J. & Wiener, M.(red) *Political Parties and Political Development*. Princeton: Princeton University Press.
- Lewin, L. (1967). *Planhushållningsdebatten*. Stockholm. Almqvist & Wiksell.
- Linderborg, Å. (2002) *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892–2000*. Stockholm: Atlas.
- Linz, J. (1968) "Michels, Robert", i *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: The Free Press.
- Loxbo, K. (2007) *Bakom socialdemokraternas beslut. En studie av den politiska förändringens dilemman – från 1950-talets ATP-strid till 1990-talets pensionsuppgörelse*. Växjö University Press.
- Lundberg, U.(2003) *Juvelen i kronan. Socialdemokraterna och den allmänna pensionen*. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg.
- Mair, P. (1994) "Party Organizations. From Civil Society to the State", 1–23 i Katz, R. S. & Mair, P. (red) *How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*. London: Sage Publications.
- May, J. D. (1973) "The Opinion Structure of Parties: The Special Law of Curvilinear Disparity", *Political Studies*, 21 (2): 135–151.
- McKenzie, R. (1963) *British Political Parties. The Distribution of Power Within the Conservative and Labour Parties*. London: Heineman.
- Michels, R. (1962) *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. New York: The Free Press.
- Michels, Robert (1983) *Partier och organisationer*. Stockholm: Ratio.
- Molin, B. (1965) *Tjänstepensionsfrågan. En studie i svensk partipolitik*. Göteborg: Akademiförlaget.
- Moschonas, G. (2002) *In the name of Social Democracy – The Great Transformation: 1945 to the Present*. London: Verso.
- Myles, J. & Pierson, P. (2001) "The Comparative Political Economy of Pension Re-

- form”, 305–334 i Pierson, P. (red) *The New Politics of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
- Norris, P. (1995) ”May’s Law of Curvilinear Disparity Revisited: Leaders, Officers, Members and Voters in British Political Parties”, *Party Politics* 1 (29): 29–47.
- Olofsson, G. (1995) *Klass, rörelse, socialdemokrati. Essäer om arbetarrörelsens sociologi*. Lund: Arkiv Förlag.
- Persson, G. (1997) *Den som är satt i skuld är icke fri*. Stockholm: Atlas förlag.
- Pierre, J. (1986) *Partikongresser och regeringspolitik. En studie av den socialdemokratiska partikongressens beslutsfattande och inflytande 1948–1978*. Lund: Kommunfakta.
- Pierre, J. & Widfeldt, A. (1994) ”Party Organizations in Sweden: Colossuses with Feet of Clay or Flexible Pillars of Government?”, 332–357 i Katz, R. S. & Mair, P. (red) *How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organizations In Western Democracies*. London: Sage Publications.
- Poguntke, T. & Webb, P. (2005) *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Pontusson, J. (1993) ”The comparative politics of labour-initiated reforms. Swedish cases of success and failure”, *Comparative Political Studies* 25 (4): 548–578.
- Przeworski, A. (1985) *Capitalism and Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ruin, O. (1986) *I välfärdsstatens tjänst. Tage Erlander 1946–1969*. Stockholm: Tidens förlag.
- SAP kongressprotokoll 1952, 1956, 1960, 1993, 1996 och 1997.
- SAP, partistyrelsens protokoll och bilagor 1950–1960.
- SAP, Verkställande utskottet, protokoll och bilagor 1950–1960
- SAP, Partistyrelsen, medlemsinventering, 1962, arkiv volym F 07, a: 014–018.
- SAP, Folkomröstningen om ATP, tjuoan punkter om folkomröstningen 1957 i hela riket, arkiv volym F 07, a: 018.
- SAP Pensionsettans VU, korrespondens 1957–1958, arkiv volym F 07, a: 016.
- SAP, Kommittén för lagfäst tilläggs pension 1957, arkiv volym F: XII: a: 16.
- SAP, Synpunkter på opinionsläget med hänsyn till propagandan rörande tjänstepensioneringen, i kommittén för lagfäst tilläggs pension, arkiv F: XII: a: 16.
- Sartori, G. (1987) *The Theory of Democracy Revisited*. Band I och II. Clatham: Clatham House Publishers.
- Svensson, T. (1994) *Socialdemokratin dominans. En studie av den svenska socialdemokratin partistrategi*. Statsvetenskapliga föreningen: Uppsala.
- Söderfeldt, B. (1969) ”Oligarkins järnlag – Partistruktur och Partidemokrati”, *Statsvetenskaplig Tidskrift*. 72 (1): 43–76.
- Tan, A. C. (1998) ”The Impacts of Party Membership Size: A Cross-National Analysis”, *The Journal of Politics* 60 (1): 188–198.
- Teorell, J. (1998) *Demokrati eller fåtalsvälde. Om beslutsfattande i partiorganisationer*. Statsvetenskapliga föreningen: Uppsala.
- Teorell, J. (1999) ”A Deliberative Defence of Intra-Party Democracy”, *Party Politics* 5 (3): 363–282.

von Sydow, B. (1978) *Kan vi lita på politikerna? Offentlig och intern politik i socialdemokratins ledning 1955–60*. Stockholm: Tidens förlag.

Författarpresentation

Karl Loxbo (f. 75), fil doktor i statsvetenskap, är verksam vid Växjö universitet och disputerade våren 2007. Hans forskning är inriktad på politiska partier, partisystem och nedskärningar i välfärdsstaten.

Arbetslöshet som en icke önskvärd konsekvens av socialbidrag

Resultat från en tidsserieanalys på befolkningsnivå i Sverige 1946–1990

Sten-Åke Stenberg

Institutet för social forskning, Stockholms universitet

Lars Brännström

Socialstyrelsen

Unemployment as an unintended consequence of social assistance reciprocity:

Results from a time-series analysis of aggregated population data

Does the frequency of unemployment have a tendency to increase the number of social assistance recipients, or does the relationship work the other way around? This article utilizes Swedish annual data on aggregated unemployment and means-tested social assistance reciprocity in the period 1946–1990 and proposes a multiple time-series approach based on vector error-correction modelling to establish the direction of influence. First, we show that rates of unemployment and receipt of social assistance is co-integrated. Second, we demonstrate that adjustments to the long-run equilibrium are made through adjustments of the unemployment. This indicates that the level of unemployment reacts to changes in rates of social assistance reciprocity rather than vice versa. It is also shown that lagged changes in the level of unemployment do not predict changes in rates of social assistance recipients in short-term. Together these findings demonstrate that the number of social assistance recipients does increase the number of unemployed in a period characterized by low unemployment and high employment.

Key words: multiple time-series analysis, social assistance, spillover effects, Sweden, unemployment

Frågan om sambandet mellan arbetslöshet och människors möjligheter att försörja sig har en lång tradition inom socialvetenskaperna (t.ex. Engels, 1845; Jahoda, Lazarsfeld & Zeisel, 1960; Rowntree, 1902). Med massarbetslöshetens återkomst i början av 1990-talet har konsekvenserna av arbetslöshet på individ- och samhällsnivå återigen blivit en uppmärksam fråga i studiet av social stratifiering och socialpolitik. I och med den varselvåg och efterföljande uppsägningar som har uppstått i den nuvarande finanskrisens kölvatten har frågan blivit än mer aktuell.

Arbetslöshet och socialbidragstagande används ofta som mått på samhällets ofärd. I båda fallen handlar det om människors svårigheter att försörja sig och nästan alltid uppfattas arbetslösheten som en förklaring till förändringar av antalet socialbidragstagare (t.ex. Bergmark, 1991; Giertz, 2004; Gustafsson, 1983, 1986; Halleröd, 1988;

Korpi, 1971; Socialdepartementet, 1986, 1987; Stenberg, 1998). Vi skall här med hjälp av nya metoder än en gång studera sambandet. Kanske kan det verka onödigt då flertalet studier kommit fram till att det finns en effekt av arbetslöshet på socialbidragstagandet. Men socialvetenskapens metoder förbättras och vi menar att det kan vara klokt att med en förfinad teknik se om gamla sanningar håller.

Den här artikeln syftar till att pröva sambandet mellan arbetslöshet och socialbidragstagande utan att ha någon förutbestämd uppfattning om riktningen på detta samband. Analysen kommer att genomföras med data på befolkningsnivå, det vill säga storleken på arbetslösheten och socialbidragstagandet i hela landet, och den studerade perioden är efterkrigstiden fram till den ekonomiska krisen i början av 1990-talet.¹ Samma teknik har vi tidigare använt i en studie av arbetslöshet och socialbidragstagande under perioden 1991–2004 och resultaten visade att variationen i arbetslösheten påverkade variationen i socialbidragstagandet (Brännström & Stenberg, 2007). Det förhållandet behöver emellertid inte gälla under den långa perioden av mycket låg arbetslöshet och hög sysselsättning som föregick nittiotalskrisen.

I följande avsnitt skisserar vi hur sambanden mellan arbetslöshet och socialbidragstagande på befolkningsnivå kan se ut och varför det inte är uteslutet att förvänta sig att variationer i socialbidragstagandet kan påverka variationen i arbetslösheten. Efter att ha beskrivit våra data och vår metodologiska ansats redovisas resultaten från våra empiriska analyser. Artikeln avslutas med en diskussion om hur våra resultat kan bidra till en mer dynamisk syn på relationen mellan arbetslöshet och socialbidragstagande.

1 Det är möjligt att longitudinella mikrodata hade varit att föredra för att belysa vår frågeställning. Till vår kännedom saknas det dock sådana som täcker hela vår observationsperiod. Vi hänvisas därför till att studera samband på aggregerad nivå. Även om samband på aggregerad nivå inte nödvändigtvis behöver gälla på individnivå (Robinson, 1950) kan en sådan ansats på ett bättre sätt hantera problemet med selektionsbias (Norström, 1995). Om vi utgår från följande modell på mikronivå

$$Y_{it} = C_i + \beta X_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

där Y_{it} är utfallet för individ i vid tidpunkt t , C_i är summan av de tidsinvarianta egenskaperna som är korrelerade med utfallet, och ε_{it} är residualtermen. Det potentiella problemet med selektionsbias som kan uppstå i skattningen av β beror på korrelationen mellan C_i och X_{it} . Om vi däremot betraktar mikromodellen i aggregerad form,

$$Y_t = C + \beta X_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

blir det tydligt att aggregeringen leder till att C_i blir en konstant vilken (per definition) är okorrelerad med X_t . Anta att Y är arbetslöshet, C är individuella förutsättningar (t.ex. psykisk ohälsa, missbruk) och X är socialbidragstagande. I den utsträckning som individuella förutsättningar ökar individens benägenhet att ha socialbidrag och att vara arbetslös blir skattningen av β i Ekvation 1 problematisk p.g.a. selektionseffekten. Eftersom det är rimligt att anta att variationer i förekomsten av individuella förutsättningar på makronivå inte påverkar den aggregerade arbetslöshetsnivån på ett substantiellt sätt upphävs selektionseffekten i skattningen av β i Ekvation 2.

Arbetslöshet och socialbidragstagande – vad beror på vad och när?

Under 1960- och 1970-talet debatterades socialvården livligt. Främst riktades kritiken mot den ålderdomliga lagstiftningen som man menade lade ansvaret för behovet hos den enskilde och nästan inte alls tog hänsyn till samhällsfaktorernas betydelse för fattigdomen. Fattigvårdens regler tycktes till och med lägga ett ännu större ansvar på individen i dåliga tider. I en historisk genomgång av fattigvårdens utveckling under 1800-talet pekade Holgersson (1977) på hur fattigvårdsförordningen från 1847 präglades av de goda tiderna som ledde till liberaliserade regler medan missväxten i mitten av 1860-talet ledde fram till en restriktivare lagstiftning 1871.

Problemet med att kommunernas ekonomi i allmänhet försämras i dåliga tider, när behovet av socialbidrag är som störst, uppmärksammades också av Gunnar Inghe (1972: 21) i början av 1970-talet:

... den ökande arbetslösheten driver folk tidigare till socialhjälp. Detta är ett bekymmersamt problem. Samtidigt innebär den ökade arbetslösheten ett sjunkande kommunalt skatteunderlag, och de stigande kommunalskatterna blir då ett problem som leder till en väldigt besvärlig situation för kommunerna. Hur problemet skall lösas vet inte jag, men skulle man lösa det genom att, när nöden är stor, skära ned hjälpen till de nödlidande, då har man gått den gamla reaktionära vägen och den måste vi komma ifrån.

I mitten av 1980-talet pekade även Ulla Pettersson (1986: 11) på samma problem:

Hur socialtjänstens intentioner på sikt skall kunna förverkligas är därför i dag en helt öppen fråga. Till stor del har det att göra med den ekonomiska utvecklingen i landet. Inte bara så att god ekonomi möjliggör en mer generös satsning på socialtjänstens olika delprogram. I goda tider är det också lättare att få genomslag för mer radikala och humanistiska idéer. Ju mindre som finns att fördela desto mer accentueras de negativa attityderna mot samhällets svagaste grupper.

Den ekonomiska krisen i början av 1990-talet kom i viss utsträckning att bekräfta Inghe och Petterssons farhågor. När arbetslösheten sköt i höjden, till en nivå som var svår att föreställa sig på 1970- och 1980-talet, tvingades många kommuner att begränsa möjligheterna att få socialbidrag (Johansson, 2001).

Att det finns ett samband mellan arbetslöshet och socialbidragstagande är inte svårt att föreställa sig. När arbetslösheten stiger får fler människor ekonomiska problem och därmed bör också fler söka sig till socialtjänsten för att få hjälp. Så tycks också nästan alla resonera som forskat på området och frågan har inte varit om arbetslösheten påverkat socialbidragstagandet utan hur stark effekten varit. En förklaring till att svensk forskning på området nästan aldrig uppmärksammat hela den möjliga dynamiken mellan arbetslöshet och socialbidrag kan ha varit ideologisk. Tanken att socialbidragstagandet påverkat arbetslöshetsnivån har förknippats med den gamla

fattigvårdsuppfattningen att orsaken till både fattigdom och arbetslöshet kunde sökas hos individen själv. Fattigdomen ansågs bero på lättja, osedlighet m.m. och boten stod att finna i till exempel arbetshuset. När den nya socialtjänstlagen introducerades 1982 ställde många stora förhoppningar till att detta gamla synsätt skulle vara borta och kanske ledde det också till att man blev blockerad i sitt tänkande. Äntligen hade en liberalare syn på fattigvården slagit igenom och det gällde att försvara landvinningarna. Så kunde till exempel en av förgrundsgestalterna i forskningen kring socialt arbete knappt föreställa sig att socialtjänstens eget arbetssätt kunde påverka antalet bidragstagare. Ulla Pettersson (1986:12) skriver:

Socialtjänstens verksamhet bestäms huvudsakligen av faktorer som ligger utanför dess egen domän. Att socialbidragen ökat i omfattning beror t ex knappast på en mer liberal lag (ökningen började redan 1981) utan snarast på en ökad arbetslöshet i landet.

Vi vill här fördjupa analysen och åter pröva sambandet mellan arbetslöshet och socialbidragstagande. Samtidigt som också vi tror att variationer i arbetslöshetsnivån kan ha effekter på socialbidragstagandet vill vi inte avvisa möjligheten att förhållandet också kan vara tvärtom, d.v.s. att variationer i socialbidragstagandet kan ha en effekt på arbetslöshetsnivån. Det är också möjligt att båda effekterna kan verka samtidigt.

Först är det sannolikt att effekten av arbetslöshetens förändringar är beroende av hur hög arbetslösheten är i utgångsläget. När arbetslösheten från en låg nivå stiger kraftigt är det till en början främst andra socialpolitiska skydd som aktiveras. Under år 1990 var 24 procent av de arbetslösa också socialbidragstagare. När arbetslösheten under hösten sedan skenade minskade andelen socialbidragstagare bland de arbetslösa till 17 procent 1992. De nya arbetslösa fick först och främst stöd från arbetslöshetsförsäkringen och därmed minskade också andelen socialbidragstagare bland de arbetslösa. Samtidigt steg naturligtvis de absoluta talen både för arbetslösa och socialbidragstagare och andelen arbetslösa bland socialbidragstagarna steg från 46 procent 1990 till 64 procent 1992 (Stenberg, 1998). När sedan arbetslösheten sjunker är det inte säkert att socialbidragstagandet också minskar i samma takt. Om både arbetslösheten och socialbidragsbehovet varat länge kanske även andra problem tillstöter med till exempel hälsan. Även om arbetslösheten sjunker på en samhällelig nivå är det därför möjligt att socialtjänsten får behålla en del av dem som drabbats hårdast under lågkonjunkturen. När arbetslösheten ligger på en mycket låg nivå, som under rekordåren, kan processerna ha sett annorlunda ut än vid en hög arbetslöshet, som på 1990-talet. Med en så blomstrande ekonomi och en så hög sysselsättning att det råder brist på arbetskraft torde de personer som behöver socialbidrag i genomsnitt ha en allmänt sett sämre situation än under dåliga tider.

Kravet att söka arbete har allt sedan 1800-talet varit starkt kopplat till fattigvården/socialbidraget. I Fattigvårdslagen § 26, som gällde fram till och med 1955, stod det att understödet skulle lämnas på ett sådant sätt "att den behövande så vitt möjligt må bliva i stånd att för framtiden genom eget arbete försörja sig och de sina". Därför skulle fattigvårdsstyrelsen hålla sig noga underrättad om tillgängliga arbetstillfällen "för att kunna

anvisa arbete åt hjälpsökande, vilken är arbetsför, och, om arbetsförmedlingsanstalt finnes i orten, i sådant syfte samarbeta med denna.” I det så kallade Normalreglementets § 16 framgick också: ”Där den hjälpsökande äger arbetsförmåga, bör fattigvårdsstyrelsen söka förhjälpa honom till erhållande av arbete. För sådant ändamål bör fattigvårdsstyrelsen samarbeta med arbetsförmedlingsanstalt” (Linders & Wahlberg, 1951).

För att kontrollera arbetsvilligheten föreslogs i SOU 1950:11 att samma regler skulle gälla för socialnämndens prövning som för arbetslöshetskassorna, d.v.s. regelbundna besök vid arbetsförmedlingen. Under efterkrigstiden etablerades den så kallade arbetslinjen i svensk politik. Under 60- och 70-talets första år arbetade många kommuner fram anvisningar för socialbidragshandlingen där arbetslöshet kom att ingå som en grund för socialbidrag. I Södertälje kommuns anvisningar, till exempel., framgår det tydligt att bland de villkor som gällde för att få socialbidrag ingick kravet att den sökande skulle ta lämpligt arbete (Lundström, 1986).

I Socialtjänstlagens kap. 4 § 1 står det att ”Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.” I Socialstyrelsens (1981: 21) tolkning av lagen underströks också kravet på att den sökande skulle söka arbete:

Den som kan arbeta skall också vara skyldig att söka arbete. Sedan är det en annan sak om han kan få arbete. /.../ Det är av vikt att socialnämnden, när den har att ta ställning till bistånd åt den som är arbetslös, har god kontakt med arbetsförmedlingen och i samarbete med förmedlingen och den enskilde försöker finna rätt form för hjälp.

I slutet av 70-talet och under 80-talet förenklade många kommuner socialbidragshandlingen och införde en form som kallades SOFT (socialförsäkringstillägg). Allt eftersom handläggningen förenklades ökade också kravet på skriftlig dokumentation från klienten. I en rapport från Stockholm stads socialförvaltning beskrivs en sådan verksamhet. Den vanligaste orsaken till bistånd var arbetslöshet och det framgår tydligt av det bifogade ansökningsformuläret att man krävde att klienten sökte arbete då det fanns en ruta med rubriken ’Arbetslös och anmäld på Arbetsförmedlingen’ (Jonasson & Månsson, 1981).

Mot bakgrund av detta är det rimligt att anta att det vanligtvis var en förutsättning att man sökte arbete för att vara berättigad till socialbidrag och när personer med ganska allvarliga problem med till exempel missbruk tvingades till arbetsförmedlingen blev de registrerade som arbetslösa. Trots de goda tiderna var det svårt att finna lämpliga arbeten för dem, och personer som tidigare stått utanför arbetskraften blev i och med att de sökte socialbidrag registrerade som arbetslösa. En del av arbetslösheten kan då bli en icke önskvärd konsekvens av det positiva i att socialtjänsten försökte aktivera klienter.

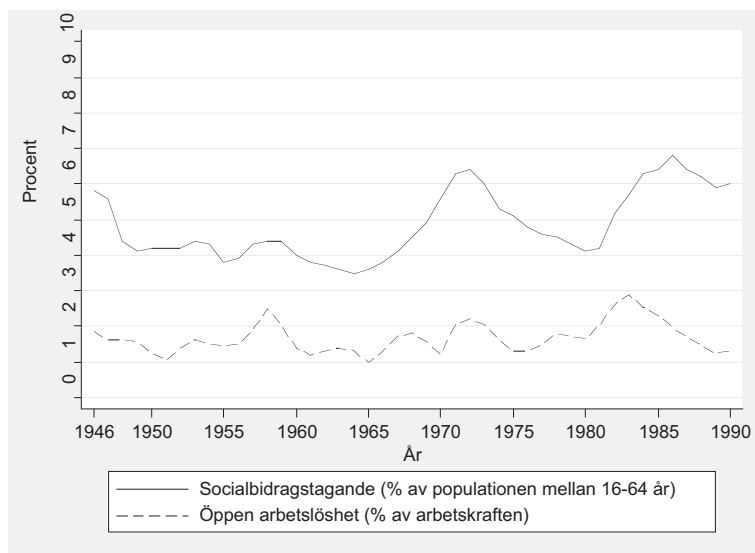
Vår följande analys gäller perioden 1946–1990 när arbetslösheten låg på en historiskt låg nivå. Det är enligt ovanstående resonemang den bästa förutsättningen för att vi skall hitta en effekt av socialbidragstagandet på arbetslösheten.

Data och analysstrategi

Vår ansats bygger på att vi gör en multipel tidsserieanalys (Brandt & Williams, 2007) baserad på vektorbaserade felkorrigeringsmodeller på data på befolkningsnivå där den studerade perioden är efterkrigstiden fram till den ekonomiska krisen i början av 1990-talet. I det här avsnittet skall vi kortfattat beskriva denna ansats. Då beskrivningen av vårt tillvägagångssätt med nödvändighet blir mycket förenklad hänvisar vi den vetgirige till den engelskspråkiga facklitteraturen på området (t.ex. Enders, 1995; Engle & Granger, 1987; Johansen, 1988, 1991, 1995).

Utgångspunkten för vår analys är andelen socialbidragstagare i befolkningen (här mätt som procent av befolkningen i åldern 16–64 år) respektive arbetslösa i befolkningen (här mätt som öppet arbetslösa i procent av arbetskraften) under perioden 1946–1990 (Figur 1). Figuren ger oss dock ingen tydlig signal om och i så fall hur ett samband skulle se ut. För att komma vidare måste vi ta hjälp av förhållandevis komplicerade statistiska analystekniker. Det första steget är bestämma om sifferserierna är stationära. Det har visat sig vara mycket problematiskt att analysera serier som inte är stationära och ett vanligt fel är att man får skensamband mellan olika företeelser. Vi kan inte med blotta ögat bedöma om serierna är stationära utan behöver statistiska verktyg för att komma vidare.

Figur 1: Andelen socialbidragstagande och öppet arbetslösa i Sverige, årsdata 1946–1990.



Källa: SCB, Statistisk årsbok (varierande årgångar).

Analysens nästa steg är att bedöma om serierna är sammanbundna på något sätt eller om de med fackspråk är kointegrerade. Tidsserierna kan vara sammanbundna av en jämviktsrelation som innebär att serierna kan avvika från varandra under kortare perioder men att de på lång sikt anpassar sig tillbaks till ett jämviktsläge. Murray (1994) ger oss hjälp med en metafor om festprissen och hans valp. På väg hem från krogen tar både festprissen och hans valp slumpmässiga vägar. Festprissens minskade omdömesförmåga gör att hans vandring inte blir rak och den okopplade valpen virrar runt efter varje ny doft som når dess nos. Trots att de båda vännerna ibland kommer ifrån varandra funderar festprissen då och då på var valpen tagit vägen och ropar då och då efter den. Det kan också vara tvärtom så att valpen skäller för att få kontakt med husse. Valpen avbryter sitt irrande när husse ropar eller husse svarar om valpen skäller, när sedan någon eller båda lyssnar och minskar avståndet mellan varandra styrs de av en med statistiskt språkbruk kallad felkorrigeringsmekanism. Frågan är vem som styr denna korrigering. Är det valpen som först skäller, husse som först ropar eller båda som gör det, så att de närmar sig varandra? Deras fortsatta nattvandringar fortsätter att vara icke-stationära och planlösa och risken att de kommer ifrån varandra fortsätter att föreligga. Trots detta är det sannolikt att man finner dem inte alltför långt från varandra. Distansen mellan de deras vägar är stationär och man kan därför säga att deras promenader är kointegrerade. I vårt fall handlar det naturligtvis inte om festprissen och valpen utan om arbetslöshet och socialbidragstagande.

Till skillnad från andra förekommande metoder att analysera tidsserier har den här ansatsen flera fördelar.² Tekniken är utvecklad inom tidsserieekonometrin och benämns som indikerats ovan vektorbaserade felkorrigeringsmodeller. För våra syften har denna ansats en rad fördelar. Förutom att vi inom ramen för en och samma analys kan urskilja sambandets riktning utan att ha någon förutbestämd uppfattning om detta kan vi också skilja mellan långsiktiga och kortsiktiga samband (för en mer detaljerad beskrivning av den variant av vektorbaserade felkorrigeringsmodeller som vi tillämpar i denna studie, se Lindquist och Vilhemsson, 2006a, 2006b). Samtliga analyser har genomförts i det statistiska programpaketet Stata, version SE/9.2. För att stabilisera variansen har serierna för arbetslöshet och socialbidragstagande analyserats i logaritmerad form.

2 Vi tänker främst på de av Box och Jenkins (1976) utvecklade ARIMA-modellerna (Auto Regressive Integrated Moving Average). För svenska sociologiska tillämpningar, se t.ex. Norström (1995). Dessa modeller har flera fördelar men tekniken att hantera icke-stationära variabler har visat sig ha svagheter. I ARIMA-analysen brukar man börja med att differentiera de enskilda tidsserierna för att nå stationaritet. Differentieringen innebär att man istället för tidsseriens värden subtraherar varje observation från den föregående och får en serie med skillnaderna mellan observationerna. Detta förfaringsätt kan dock leda till felaktiga slutsatser. ARIMA-modellerna förmår inte heller att skilja mellan varaktiga (långsiktiga) och tillfälliga (kortsiktiga) samband.

En för analysen avgörande fråga är om det existerar ett långsiktigt samband mellan arbetslöshet och socialbidragstagande på befolkningsnivå, d.v.s. om de två variablerna kan bindas samman av en jämviktsrelation. Om vi inte kan påvisa att det finns en långsiktig jämviktsrelation mellan variablerna, d.v.s. att de är kointegrerade, faller vår analys platt till marken. Det skulle betyda att arbetslösheten och socialbidragstagandet på befolkningsnivå varierar över tid oberoende av varandra. Om vi däremot kan visa att serierna för arbetslöshet och socialbidragstagande är kointegrerade betyder det att relationen mellan dessa variabler kan uttryckas i termer av en vektorbaserad felkorrigeringsmodell.

Ett sätt att pröva om våra serier under den aktuella tidsperioden är kointegrerade (och därmed också indirekt visa att våra serier är icke-stationära) är att genomföra ett test med den så kallade Johansenmetoden. Innan vi kan genomföra detta test måste vi dock bestämma det som brukar benämnas lagglängden, eller återblickshorizonten. Detta görs genom att skatta en så kallad vektorbaserad autoregressiv modell där målet är att hitta en modell som på ett lämpligt sätt fångar in all tillgänglig information om relationen mellan våra serier ifrån fel-/residualtermen. Analyser som redovisas i Appendix visar att lagglängden är två. När vi nu vill pröva ett eventuellt kointegrerat förhållande mellan de potentiellt icke-stationära serierna betyder det mycket förenklat att vi måste bestämma en så kallad matematisk rang av en matris. Om den matematiska rangen=0 finns det ingen linjär kombination av de icke-stationära serierna som är stationär, d.v.s. serierna är inte kointegrerade. Om rangen=2 betyder det att serierna i sig själva är stationära och testet av kointegration blir överflödigt. Om däremot rangen=1 finns det en linjärt oberoende kombination av de icke-stationära serierna som i sig är stationär, d.v.s. att serierna är kointegrerade. Den hypotes som prövas med Johansenmetoden är således att rangen=1.

Som visas i Tabell 1 motsägs inte hypotesen. Spårstatistikan (*trace statistic*) har bestämt den matematiska rangen till 1. Det betyder att våra serier är icke-stationära samtidigt som det finns en linjär relation dem emellan som är stationär. Med andra ord är våra serier kointegrerade. Detta betyder att vi på ett meningsfullt sätt kan analysera denna relation med hjälp av en vektorbaserad felkorrigeringsmodell.³

3 Som framgår av Figur 1 finns det ingen anledning att misstänka att tidsserierna innehåller någon trend. Utgångsläget är därför att inte inkludera någon trendkomponent när vi prövar om tidsserierna är kointegrerade. Vi har givetvis prövat om det föreligger någon trend genom att tillföra sådana komponenter men det är bara en modell utan trend som påvisar kointegration.

Tabell 1: Prövning av kointegration med Johansenmetoden.

Trend: ingen

Lagglängd: 2

Rang	Parametrar	Log Likelihood	Eigenvalue	Trace statistic	5% kritiskt värde
0	4	72.40791	–	22.4293	12.53
1*	7	83.622178	0.39251	0.0007*	3.84
2	8	83.622544	0.00002		

* indikerar den rang som valts.

Resultat

Då vi just kunnat konstatera att det finns en relation som beskriver ett långsiktigt jämviktsläge mellan arbetslöshet och socialbidragstagande kan vi nu pröva vår hypotes om att socialbidragstagandet kan påverka arbetslösheten i en period som kännetecknas av hög sysselsättning och låg arbetslöshet. Vår ansats medför att vi kan studera förekomsten och riktningen på sambandet mellan våra två variabler på två sätt. Först kan vi studera vilken av våra variabler som anpassar sig när den långsiktiga jämviktsrelationen är i obalans eller, som det heter på fackspråk, vilken av variablerna som är svagt exogen. Förenklat kan vi säga att prövningen av svag exogenitet ger oss en indikation om vilken av våra variabler som fungerar som "lokomotiv" och vilken som är den "efterföljande vagnen". Då vi kunnat fastställa att serierna för arbetslöshet och socialbidragstagande är kointegrerade under den aktuella tidsperioden, och om det visar sig att det är socialbidragstagandet som är svagt exogent, då vet vi att det är arbetslösheten som anpassar sig till förändringar socialbidragstagandet i syfte att upprätthålla den långsiktiga jämviktsrelationen.

Vår ansats, som är oblygt empiristisk, medför att vi även kan studera det kortsiktiga sambandet mellan de två variablerna. Detta görs med hjälp av traditionell regressionsanalys (OLS) där vi analyserar om en förändring i arbetslöshetsnivån/socialbidragstagandet kan prediceras av laggade förändringar i socialbidragstagandet/arbetslöshetsnivån.⁴

Den kointegrerade relationen, d.v.s. den långsiktiga jämviktsrelationen, mellan arbetslöshet och socialbidragstagande består av två komponenter, eller på fackspråk: vektorer. Den första komponenten, beta (β), definierar den långsiktiga jämviktsrelationen mellan socialbidragstagandet och arbetslösheten. Den andra komponenten, alfa (α), består av två koefficienter som beskriver hur våra variabler korrigerar jämviktsavvikelse. Dessa koefficienter kallas även ibland för anpassningstermer som beskriver hur snabbt en jämviktsavvikelse korrigeras. Det är dessa två koefficienter som

⁴ Detta kallas på fackspråk att studera om Granger-påverkan föreligger (för detaljer, se Granger, 1969).

är föremål för vårt intresse när vi vill avgöra vilken av variablerna som är svagt exogen, d.v.s. hur riktningen i det långsiktiga sambandet mellan arbetslöshet och socialbidragstagande ser ut under vår studerade tidsperiod.

Vår prövning av svag exogenitet förenklas avsevärt av det faktum att vi bara studerar sambandet mellan två tidsserier. Vi behöver bara titta på z -värdet för anpassningstermerna. Som framgår av resultaten från vår vektorbaserade felkorrigeringsmodell i Tabell 2 är z -värdet för socialbidragstagandets anpassningsterm 0.92 medan motsvarande z -värde för arbetslöshetens anpassningsterm är 5.19. Då vi inte kan förkasta hypotesen om att anpassningstermen för socialbidragstagandet är skild från noll på alla konventionella signifikansnivåer ($P > |z| = 0.356$) kan vi dra slutsatsen att socialbidragstagandet är svagt exogen. Däremot är anpassningstermen för arbetslöshet skild från noll på alla konventionella signifikansnivåer ($P > |z| = 0.000$). Detta innebär att arbetslösheten är endogen och att det är arbetslösheten som anpassar sig till förändringar i socialbidragstagandet i syfte att korrigera jämviktsavvikelser. Det betyder också att det är dessa förändringar i arbetslösheten som upprätthåller den långsiktiga jämviktsrelationen. Slutsatsen blir därför att det är socialbidragstagandet som är "lokomotivet" och arbetslösheten som är den "efterföljande vagnen".

Tabell 2: Resultat från en vektorbaserad felkorrigeringsmodell (standardfel inom parentes).

Antal observationer: 45

Trend: ingen

Lagglängd: 2

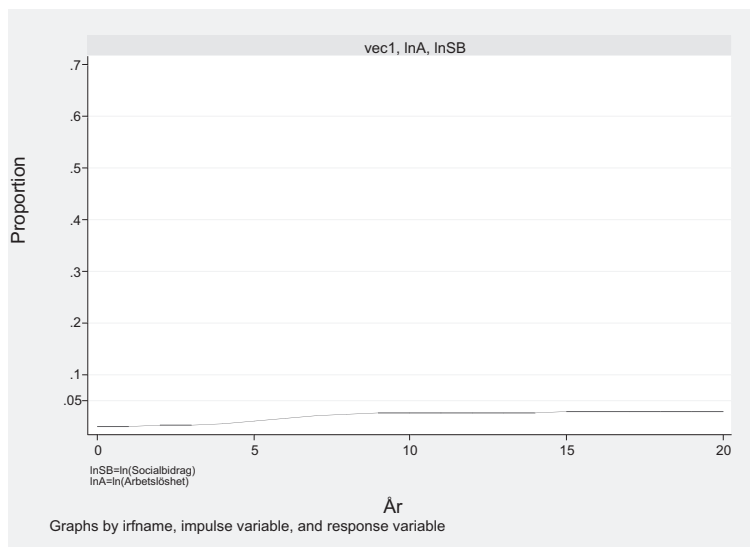
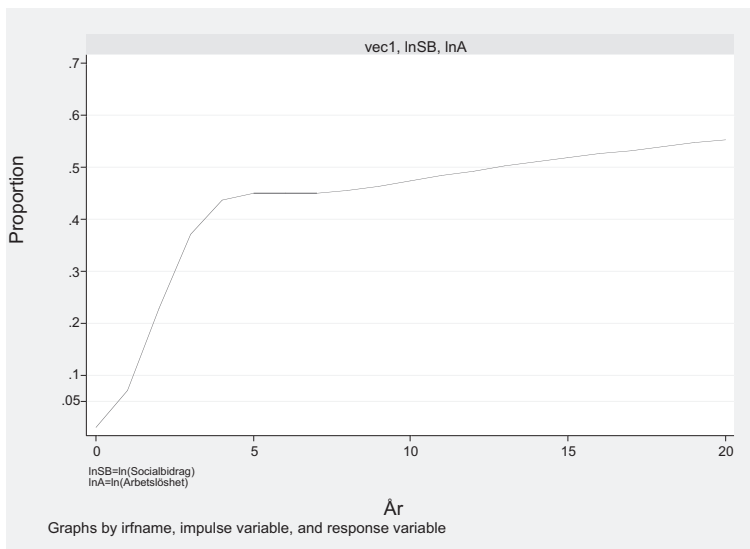
Ekvation	Parametrar	R ²	X ²	P>X ²
Δ Socialbidrag	3	0.2951	17.5811	0.0005
Δ Arbetslöshet	3	0.4445	33.60719	0.0000
Rang	1		209.3171	0.0000
Långsiktig relation (β)	Koefficient	z	P> z	95% konfidensintervall
β Socialbidrag	1	–	–	–
β Arbetslöshet	-3.2030 (0.2214)	-14.47	0.000	-3.6370; -2.7691
Anpassningsterm (α)	Koefficient	z	P> z	95% konfidensintervall
α Socialbidrag	0.0147 (0.0159)	0.92	0.356	-0.0165; 0.0459
α Arbetslöshet	0.1804 (0.0348)	5.19	0.000	0.1123; 0.2486

Test av normalfördelade residualer (Jarque-Bera): $P > 0.10$.

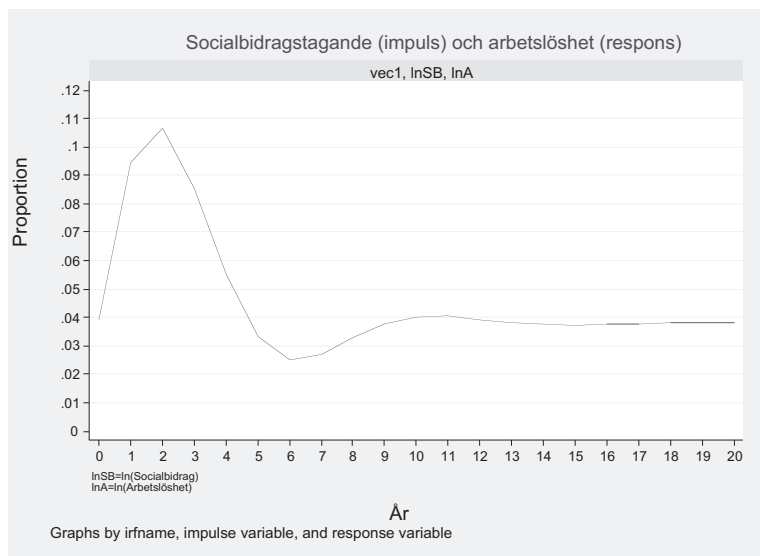
Resultaten från vår vektorbaserade felkorrigeringsmodell kan även illustreras grafiskt med hjälp av ett simuleringsexperiment (för detaljer, se Enders, 1995). Den vänstra grafen i Figur 2 visar att på lång sikt (>12 år) har mer än 50 procent av variationerna i arbetslösheten sin grund i variationen i socialbidragstagandet. Samtidigt visar den

högra grafen att motsvarande förhållande inte gäller. På lång sikt har knappt 4 procent av variationerna i socialbidragstagandet sin grund i variationen i arbetslöshet. Här är det dock viktigt att uppmärksamma att dessa förhållanden gäller under den studerade tidsperioden.

Figur 2: Resultat från simuleringsexperiment.



Figur 3: Resultat från en impuls-responsanalys.



Förutsatt att det är variationerna i socialbidragstagandet som utgör grunden för variationerna i arbetslösheten under vår studerade tidsperiod och inte tvärtom kan det också vara av intresse att undersöka om en ökning av socialbidragstagandet innebär en permanent ökning av arbetslöshetsnivån eller om den är övergående, d.v.s. om effekten försvinner över tid eller inte. Detta kan studeras genom att genomföra en så kallad impuls-responsanalys (för detaljer, se Enders, 1995). Som visas i Figur 3 konvergerar vår impuls-responsfunktion till en positiv siffra på lång sikt (>10 år). Detta indikerar att en ökning av socialbidragstagandet förefaller generera en permanent ökning av arbetslöshetsnivån under vår studerade tidsperiod.

I ovanstående analys har vi hittills fokuserat på det långsiktiga sambandet mellan arbetslöshet och socialbidragstagande under en tidsperiod som kännetecknas av låg arbetslöshet och hög sysselsättning där resultaten pekar på att det är arbetslösheten som anpassar sig till variationer i socialbidragstagandet för att korrigera jämviktsavvikelser. Givet att socialbidragstagandet visade sig vara svagt exogen kan vi med hjälp av traditionell regressionsanalys (OLS) skatta en modell som prövar om en förändring i arbetslöshetsnivån ett år tillbaka i tiden kan predicera en förändring i socialbidragstagandet. I denna modell, som på fackspråk kallas för en marginell modell, prövas således om en förändring i arbetslösheten på kort sikt (Δ Arbetslöshet $t-1$) kan predicera en förändring i socialbidragstagandet (Δ Socialbidrag). Som framgår av övre delen av Tabell 3 är koefficienten för en förändring i arbetslösheten på kort sikt (Δ Arbetslöshet $t-1=0.0571$) inte statistiskt säkerställd ($P>|t|=0.321$). Därmed kan vi dra slutsatsen att en förändring i arbetslösheten på kort sikt inte heller kan predicera en förändring i socialbidragstagandet.

Tabell 3: Resultat från regressionsanalyser (OLS). Ostandardiserade betakoefficienter (standardfel inom parentes).

	Betakoefficient	t	P> t	95% konfidensintervall	Adj. R ²	P>F
Marginell model:					0.2474	0.0000
<i>Beroende variabel</i>						
Δ Socialbidrag						
<i>Oberoende variabler</i>						
Δ Socialbidrag t-1	0.4599 (0.1400)	3.28	0.002	0.1776; 0.7423		
Δ Arbetslöshet t-1	0.0571 (0.0569)	1.00	0.321	-0.0576; 0.1718		
Betingad model:					0.3903	0.0001
<i>Beroende variabel</i>						
Δ Arbetslöshet						
<i>Oberoende variabler</i>						
Nivå socialbidrag t-1	0.1804 (0.0405)	4.45	0.000	0.0986; 0.2622		
Nivå arbetslöshet t-1	-0.5778 (0.1141)	-5.07	0.000	-0.8082; -0.3474		
Δ Socialbidrag t-1	0.7198 (0.3157)	2.28	0.028	0.0823; 1.3573		
Δ Arbetslöshet t-1	0.4175 (0.1355)	3.08	0.004	0.1438; 0.6911		

Vi kan även pröva om en förändring i socialbidragstagandet på kort sikt (Δ Socialbidrag t-1) kan predicera en förändring i arbetslöshetsnivån (Δ Arbetslöshet) där vi samtidigt har kontroll för utgångsnivån (Nivå Socialbidrag t-1 och Nivå Arbetslöshet t-1). Detta görs i vad som på fackspråk kallas för en betingad modell vars resultat redovisas i nedre delen av Tabell 3. Då koefficienten för en förändring i socialbidragstagandet på kort sikt (Δ Socialbidrag t-1=0.7198) är statistiskt signifikant på 5%-nivån (P>|t|=0.028) kan vi dra slutsatsen att en förändring i socialbidragstagandet påverkar en förändring i arbetslösheten även på kort sikt. Sammantaget stärker dessa analyser vår tidigare slutsats att det är variationer i socialbidragstagandet som påverkar variationerna i arbetslösheten under vår studerade tidsperiod och inte tvärtom.

Avslutande diskussion

Arbetslöshet och socialbidragstagande används ofta som mått på samhällets ofärd. I båda fallen handlar det om människors svårigheter att försörja sig och nästan alltid uppfattas förändringar av arbetslöshetsnivåerna som en förklaring till förändringar av antalet socialbidragstagare. Den här artikeln har syftat till att pröva sambandet mellan arbetslöshet och socialbidragstagande utan att ha någon förutbestämd uppfattning om riktningen på detta samband. Analysen genomförts med data på befolkningsnivå och den studerade perioden har varit efterkrigstiden fram till den ekonomiska krisen i början av 1990-talet.

Vi har i en tidigare genomförd analys med samma statistiska teknik med data från 1991 fram till 2004 visat att det var socialbidragstagandet som anpassade sig efter variationen i arbetslöshetsnivån (Brännström och Stenberg, 2007). Det är ett resultat som de flesta finner naturligt. När vi i den här studien analyserar data från efterkrigstiden fram till 1990 upptäcker att det motsatta förhållandet gäller uppfattas det antagligen inte som lika självklart. Att vi med en viss tidsstruktur finner en anpassning mellan tidsserierna ger oss dock inte svar på frågan om vad det beror på. Redan inledningsvis förde vi ett resonemang om hur en effekt av socialbidragstagandet på arbetslöshet skulle kunna förstås. Vi tror alltså att svaret står att finna i sammansättnings effekter. I goda tider är det människor med större personliga svårigheter som har socialbidrag än det är under dåliga tider. Särskilt i början av 1990-talet när arbetslösheten hastigt steg till relativt sett mycket höga nivåer kom många nya hjälpsökande som endast hade ekonomiska problem på grund av de förlorat sitt arbete till socialtjänsten. Socialtjänstens krav på att de hjälpsökande skall stå till arbetsmarknadens förfogande hade de flesta av dessa redan uppfyllt när de insåg att de skulle bli uppsagda. I de mycket goda tider som rådde före 1990-talet fick de flesta som inte hade allvarliga personliga problem arbete. Kvar var de som sökte sig till socialtjänsten på grund av till exempel missbruk och psykiska problem. Antagligen hade de ofta stått utanför arbetsmarknaden mycket lång tid och att de tvingades till arbetsförmedlingen ledde sällan till arbete utan till en långvarig arbetslöshet.

För forskningen om socialtjänsten kan våra resultat bidra till nya uppslag och en mer dynamisk syn på relationen mellan arbetslöshet och socialbidragstagande. Om vår hypotetiska förklaring är sann kan en del av arbetslösheten under goda tider ses som en icke önskvärd effekt av ett i övrigt positivt socialt arbete. En del av arbetslösheten kan i så fall ses som ett uttryck för socialpolitikens ambitionsnivå. Alternativet hade ju varit att dessa människor inte varit i arbetskraften.

Referenser

- Bergmark, Å. (1991) *Socialbidrag och försörjning: en studie av bidragstagande bland ensamstående utan barn*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.
- Box, G. E. P. & G. M. Jenkins (1976) *Time Series Analysis: Forecasting and Control*. San Francisco: Holden-Day.
- Brandt, P. T. & J. T. Williams (2007) *Multiple time series models*. Thousand Oaks: Sage.
- Brännström, L. & Stenberg, S-Å. (2007) "Does social assistance reciprocity influence unemployment? Macro-level findings from Sweden in a period of turbulence", *Acta Sociologica*, 50(4): 347–362.
- Enders, W. (1995) *Applied Econometric Time Series*. New York: John Wiley & Sons.
- Engels, F. (1845) *Die Lage der arbeitenden Klasse in England*. Leipzig: Otto Wigand.
- Engle, R. F. and Granger, C. W. J. (1987) "Co-integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing", *Econometrica*, 55: 251–276.
- Giertz, A. (2004) *Making the Poor Work. Social Assistance and Activation Programmes in Sweden*. Lund: School of Social Work, Lund University.
- Granger, C. W. J. (1969) "Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods", *Econometrica*, 37: 424–438.
- Gustafsson, B. (1983) *Socialhjälpens bestämningsfaktorer*. DSF projekt 1983:1. Stockholm: Ministry of Health and Social Affairs.
- Gustafsson, B. (1986) Bidragstagarna: antal och inkomster, *Socialbidrag* Ds Fi 1986:16. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Stockholm: Finansdepartementet.
- Halleröd, B. (2003) "Varför får folk socialbidrag? Analys av socialbidragstagandets bestämningsfaktorer", *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2–3: 238–266.
- Holgersson, L. (1977) *Socialvården – en fråga om människosyn*. Jönköping: Samarbetkommittén för socialvårdens målfrågor/Tidens förlag.
- Inghe, G. (1972) "Fattig i storstad", 12–21 i Holgersson, L. (red.) *Socialhjälp under debatt*. Stockholm: Tidens förlag.
- Jahoda, M., Lazarsfeld, P. F. & Zeisel, H. (1960) *Die Arbeitslosen von Marienthal: ein soziographischer Versuch mit einem Anhang zur Geschichte der Soziographie*. Bd. 2. Allensbach: Verlag für Demoskopie.
- Johansen, S. (1988) "Statistical Analysis of Cointegration Vectors", *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12: 231–254.
- Johansen, S. (1991) "Estimation and Hypothesis Testing of Cointegration Vectors in Gaussian Vector Autoregressive Models", *Econometrica*, 59: 1551–1580.
- Johansen, S. (1995) *Likelihood-Based Inference in Cointegrated Vector Autoregressive Models*. Oxford: Oxford University Press.
- Johansson, H. (2001) *I det sociala medborgarskapets skugga. Rätten till socialbidrag under 1980- och 1990-talet*. Lund: Arkiv.
- Jonasson, L. och Månsson, G. (1981) *En metod för socialbidrag – SOFT-projektet på*

- Servicecentral 8*. Rapport nr 7:2 Metodbyrå 1. Stockholm: Stockholms Socialförvaltning.
- Korpi, W. (1971) *Fattigdom i välfärden*. Stockholm: Tidens förlag.
- Linders, J. & Wahlberg, E. (1951) *Fattigvårdslagen*. Stockholm: Nordstedt & Söners Förlag.
- Lindquist, M. och Vilhelmsson, R. (2006a) *Är staten löneledande? En ekonometrisk studie av löneutvecklingen för statligt anställda och privata tjänstemän 1970–2002*. Stockholm: Arbetsgivarverket.
- Lindquist, M. and Vilhelmsson, R. (2006b) "Is the Swedish Central Government a Wage Leader?", *Applied Economics*, 38, 14, 1617–1625.
- Lundström, T. (1986) *Arbetslösheten och socialvården*. Stockholm: Socialhögskolan.
- Murray, M. P. (1994). A Drunk and Her Dog: An Illustration of Cointegration and Error Correction, *Econometrics Journal*, 48, 37–39.
- Norström, T. (1995) "The Impact of Alcohol, Divorce, and Unemployment on Suicide: A Multilevel Analysis", *Social Forces*, 74: 293–314.
- Pettersson, U. (1986) *Socialtjänsten i praktiken. Från mål till verklighet*. Ångered: Skeab Förlag.
- Robinson, W. (1950) Ecological Correlations and the Behavior of Individuals, *American Journal of Sociology*, 15: 351–357.
- Rowntree, B. S. (1902) *Poverty: A Study of Town Life*. 2nd edition. London: Macmillan.
- Socialdepartementet (1986) *Socialbidrag: en faktaredovisning och probleminventering*. Ds S 1986:7. Stockholm: Socialdepartementet.
- Socialdepartementet (1987) *Om socialbidrag: analyser av utvecklingen under 1980-talet*. Ds S 1987:2. Stockholm: Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (1981) *Allmänna råd 1981:1: "Rätten till bistånd"*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Stenberg, S-Å. (1998) "Unemployment and Economic Hardship: A Combined Macro- and Micro-level Analysis of the Relationship between Unemployment and Means-tested Social Assistance in Sweden", *European Sociological Review*, 14(1): 1–13.

Appendix

Tabell A1: Resultat från bestämning av lagglängd.

lag	LL	LR	df	p	FPE	AIC	HQIC	SBIC
0	-77.7648				.152986	3.79832	3.82865	3.88107
1	-15.9677	123.59	4	0.000	.009763	1.04608	1.13707	1.29432
2	-2.60646	26.723*	4	0.000	.006262*	.600308*	.751956*	1.01404*
3	1.20802	7.629	4	0.106	.006343	.609142	.82145	1.18837

Författarpresentation

Sten-Åke Stenberg är professor i sociologi och verksam vid Institutet för social forskning (SOFI) och *Lars Brännström* är FD i sociologi och verksam som forskare vid Socialstyrelsen.

SOCIOLOGY ON THE MOVE
LA SOCIOLOGIE EN MOVEMENT
SOCIOLOGÍA EN MARCHA

XVII World Congress of Sociology
International Sociological Association



11–17 July, 2010, Gothenburg, Sweden

Den virtuella kroppen

Presentationer av jaget i svenska dagboksbloggar

Lovisa Eriksson

Sociologiska institutionen, Uppsala universitet

The Virtual Body. The Self and the Body in Swedish Diary Blogs

There are no bodies on the internet and yet, there are bodies on the internet. This article deals with representations of the 'virtually physical' in personal weblogs. To examine the data drawn from 14 weblogs, a qualitative content analysis is made. The results show that the virtual body is widely present in these particular internet settings and that it is most commonly described as female. Moreover, the virtual body is to a large extent a fragmented body that one either takes control over or is controlled by.

Key words: Weblogs, Social Media, Self presentations, Gender

När vi presenterar oss själva för andra gör vi det vanligtvis med hjälp av våra fysiska kroppar. På internet finns det dock inga kroppar men likafullt finns det kroppar på internet. Med hjälp av text, foton, video eller avatarer¹ återskapas kroppslighet ständigt i kommunikationen 'online', även fast dessa självpresentationer inte på samma vis som offline är låsta till den fysiska kroppen. I och med att internetanvändningen sedan början av nittioalet ökat markant följer också att vi i allt högre utsträckning vänjer oss vid att interagera via sådana 'virtuella' kroppar. Bloggen är en interaktiv hemsida som i stor utsträckning används för att just (be)skriva jaget. Dagboksbloggen, som är den vanligaste typen av blogg, är ett tydligt exempel på hur individer beskriver sig själva och sitt vardagliga liv i den offentliga miljön online. Syftet med den kvalitativa studie som här presenteras är därför att se hur kroppen materialiseras i sådana (be)skrivningar.

Bloggarna

Ordet "blogg" kommer av engelskans *weblog* och betecknar den speciella typ av webbsidor vars inlägg publiceras i omvänt kronologisk ordning och ofta uppdateras. Den allra första bloggen startades 1994 och tre år senare publicerades den första bloggen på

1 Begreppet avatar används i internetsammanhang som beskrivning för en visuell framställning av internetanvändarens kropp. I dataspel eller i virtuella världar, så som Second Life, är denna figur ofta i simulerat 3D-format och användaren kan röra på eller förflytta sin avatar med hjälp av exempelvis tangentbordet. Ordet betecknar också de statiska illustrationer eller foton som framställer användaren på exempelvis *communities* eller andra typer av webbplatser. I bloggar kan de självporträtt författaren publicerar alltså sägas vara avatarer, men vanligtvis åsyftas den simulerat tredimensionella, rörliga varianten vid användning av ordet.

svenska. Det dröjde dock fram till år 2004 innan mediet på allvar uppmärksammades av svenska internetanvändare. Bloggförfattare och läsare kommunicerar med varandra med hjälp av kommentarer och hyperlänkar och detta nätverk av interagerande bloggar kallas vanligtvis bloggossfären. Vad som skiljer bloggen från tidigare typer av nättagböcker är att mjukvaran är mycket enkel att använda och kräver få förkunskaper från användarens sida. Innehållsmässigt kan bloggarna delas in i tre grovhuggna genrer². *Filterbloggen* är en blogg som samlar och kommenterar information från andra delar av internet, *kunskapsbloggen* har sitt fokus i specifika och avgränsade ämnesområden och *dagboksbloggen*, den absolut vanligaste typen, återger vardagsnära händelser och personliga erfarenheter (Herring et al. 2004). Den sistnämnda genren används vanligtvis av kvinnor medan män är överrepresenterade författare av de andra två genrererna. Herring och Paolillos (2006) undersökning visade emellertid att inga lingvistiska skillnader kunde påvisas mellan män och kvinnor som skrev inom en och samma blogggenre, men att det däremot fanns skillnader mellan genrererna. Även i Hufvakers och Calverts (2005) undersökning av tonåriga flickors och pojkers bloggar var språkanvändningen mer androgyn än förväntat.

De bloggar som här undersökts fanns i december 2007 registrerade på bloggportalen.se, som är den största svenska samlingsplatsen för hemsidor av detta slag och som då hade 19 685 registrerade exemplar. Detta är en siffra som mer än tredubbats fram till dagens datum³. Urvalet baserades på dagboksbloggar med så vardagsnära och personlig inriktning som möjligt, vilka kategoriserats under 'vardagsbeaktelser' på bloggportalen. Författarna var också indelade i ålderskategorier och de åldersgrupper som då hade flest författare användes till studien, det vill säga författare som uppgav sig vara mellan 20–25 respektive 26–30 år gamla⁴. Bloggar vars huvudsakliga tema var träning eller bantning eller liknande områden med stark och direkt koppling till kroppen valdes bort. Detta för att undvika att analysera bloggar med ett uttalat syfte att tala om kroppslighet. Målsättningen var att istället undersöka hur kroppen är närvarande i bloggar som handlade om vardagslivet i stort. Med utgångspunkt i dessa kriterier gjordes ett bekvämlighetsurval om 14 bloggförfattare där hälften utgav sig för att vara kvinnor och hälften män. Sammanlagt analyserades 342 inlägg.

Bloggar baseras oftast på text, men även fotografier, ljud- och videoklipp förekommer. I den här studiens kvalitativa innehållsanalys prioriterades text och bild. I den utsträckning det förekom länkar, ljud eller kommentarer från läsaren utelämnades

2 Detta har i senare forskning ofta fått ge plats åt kategoriseringar som lägger allt större fokus på interaktionsmönster och aktivitet (se ex. Cardon et al. 2007).

3 Den 16 oktober 2009 hade antalet registrerade bloggar på bloggportalen ökat till 70 326 exemplar.

4 Storleksordningen på ålderskategorierna har sedan dess ändrats. Den 22 oktober 2009 var den grupp som uppgav en ålder mellan 20–25 år fortfarande störst, men däremot var gruppen 18–20 år större än 25–30-åringarna. En generell tendens tycks också vara att både bloggförfattare och bloggläsare blir allt yngre, vilket bland annat Kullins (2008) enkätundersökning tyder på.

dessa. Förhållningssättet till texten var öppet och utmynnade i ett antal centrala teman vilka därefter jämfördes i relation till den konststillhörighet författaren uppgett.

En blogg författare kan välja att behålla sin blogg relativt skyddad från utomstående, genom att antingen avkräva läsaren ett lösenord eller låta bli att registrera bloggen på olika sökplatser som exempelvis bloggportalen.se. Vid tidpunkten för insamlandet var alla bloggar öppna för besökare och registrerade på nämnda samlingsplats. Av etiska skäl vidtog ändå extra åtgärder för att skydda blogg författarna. Därför nämns här inte namn. Inte heller återges bilder eller för bloggarna karaktäristiska rubriker eller slogans. För att författarna inte ska kunna spåras genom sökmotorer och dylikt är citaten inte helt ordagranna och bör betraktas som illustrerande exempel.

Nya medier – nya sätt att presentera jaget

Kommunikationsteknologins utveckling har bidragit till att vad som ibland kallas det 'postmoderna' samhället upplevs vara mer abstrakt och fragmentariskt än tidigare samhällen. Redan McLuhan (1964) och senare också Meyrowitz (1985) belyste hur elektroniska media leder till stora sociala förändringar, framförallt på grund av att den tids- och rumsmässiga friheten för interaktion ökar. Det förändrar också hur mellanmänskliga möten kan ske och sker. Idag är det exempelvis möjligt att föra ett i det närmaste direkt samtal med människor som befinner sig på andra sidan jorden, men i och med att vi i ett sådant samtal måste använda oss av andra tekniker än vi gör vid möten ansikte-mot-ansikte kommer både de symboler vi använder oss av och förståelsen av dessa att förändras.

Bloggen är bara en av flera nya medel för kommunikation som uppstått till följd av internets utveckling. Innehållet är precis som i en traditionell dagbok mycket jagcentrerat och kan därför förstås som en sorts självcentrerad praktik där författaren genom texten gör sig till ett objekt för sig själv. Skillnaden är dock att hon i denna dagbok också gör sig till ett objekt för andra. Här blir det tydligt att en praktik som tidigare ansetts privat – det vill säga dagboksskrivandet – istället sker i vad som skulle kunna kallas det offentliga, där vem som helst kan läsa texten. Samtidigt innebär bland annat kroppens frånvaro på internet att författaren aldrig till fullo kan sägas vara i det Goffman (1974) kallar den främre regionen, utan hon befinner sig snarare i gränslandet mellan den bakre och främre regionen. Meyrowitz menar att sådana uppluckringar av gränsen mellan privat och offentligt leder till att nya typer av mellanregionsbetenden uppstår (Meyrowitz 1985:47).

I sin utveckling av den dramaturgiska modellen bygger Goffman på Cooley's (1902) tanke om spegeljagsprocessen i vilken individen ser sig själv genom den andres ögon och först därigenom kan förstå sig själv. Att bibehålla det Goffman menar med en expressiv kontroll i social interaktion är att sträva efter att presentera sig själv för andra på ett sätt som genererar vad som uppfattas som en positiv respons. Därför strävar vi ständigt efter denna kontroll i olika sociala situationer. Under livets gång upptäcker vi att vissa uppträdanden eller framställningar av jaget möter bättre respons än andra varför vi i de flesta fall anpassar oss till vad vi tror att vår sociala omgivning

förväntar sig av oss. Genusrollerna lär vi oss mycket tidigt att agera i enlighet med och det är ingen överdrift att säga att många av dessa roller är så väl befästa i det sociala sammanhanget att de ofta framstår som naturgivna.

I en mellanregion av det slag bloggar utgör är det dock inte självklart hur man bör framställa sig själv för att upprätthålla den expressiva kontrollen i interaktionen, vilket framförallt beror på att det inte är självklart vad det innebär att just kontrollera situationen i detta sammanhang. Under 90-talet uppmärksammade Turkle (1997) användares lek med identiteten i online-rollspel, där det var vanligt att man tillfälligt spelade en annan genusroll (Turkle 1997). Detta är ett exempel på hur normer och beteenderegler som i andra sammanhang är väl befästa kan frångås i interaktionen på internet. I senare undersökningar framkommer det dock att det sociala livet på internet på intet sätt är normlöst och att det går att återfinna både praktiker som tycks reproducera traditionella normer och ideal och praktiker som uttrycker nya beteendemönster och normer (se ex. Ho & McLeod 2008 eller Huffaker & Calvert 2005). Möjligheten att anamma mellanregionsbeteenden på internet har problematiserats av Lövheim (2005) i relation till ungdomars sätt att använda internet som en *transitional space*, eller en frizon, där det finns stora möjligheter att finna utvecklingssynpunkt viktiga alternativ till den primära verklighetsuppfattning som tillägnas från föräldrar och andra signifikanta andra. Enligt henne leder bland annat expansionen av de *communities* i vilka ungdomar träffas online och internetrelationens ofrånkomliga relation till det 'normala' vardagslivet offline, till att flexibilitet och mångfald trots allt begränsas i dessa frizoner (Lövheim 2005:18).

Precis som i den bakre regionen kan blogg författarens upplevelse av att hon riskerar att förlora den expressiva kontrollen då hon publicerar någonting vara mindre än i andra publika sammanhang. Särskilt torde detta gälla för de författare som inte avslöjar sin offline-identitet. Men denna försvarsåtgärd gäller även för läsaren, som dessutom kan vara så anonym att hon endast lämnar spår i form av en IP-adress på bloggen, vilken kan leda till en offentligt tillgänglig dator på ett internetcafé eller ett bibliotek. I Viégas (2005) undersökning ansåg blogg författare att det var viktigt att kunna begränsa läsarens tillträde till bloggen, genom att exempelvis lösenordsskydda den, samtidigt som det var få av författarna som faktiskt gjorde det. De flesta författare tog i sitt skrivande också hänsyn till de läsare de föreställde sig ha, vilket var en föreställning som oftast baserades på de personer som lämnade kommentarer i bloggen (Viégas 2005). Därför kan en blogg författare via sin besöksräknare få veta att hon har 200 läsare till varje inlägg och ändå välja att presentera sig själv på ett sätt hon tror är förenligt med de förväntningar en enda regelbundet kommenterande läsare har på hennes framställning.⁵

5 Detta komplicerar naturligtvis den distinktion som av bland andra Berger & Luckmann (1966) görs mellan signifikanta och generaliserade andra, där det kan påstås att alla de människor bloggaren möter på internet är generaliserade eftersom en signifikant relation karaktäriseras av en rent fysisk närhet. Trots detta är det uppenbart att individer även på internet skiljer mellan individer som är henne nära och individer som hon endast uppfattar →

Nya presentationer av jaget – nya representationer av kroppen

Kroppen är det mest fundamentala medium människan har att tillgå. Till och med internetmedierad interaktion är i slutändan beroende av att den fysiska kroppen förstår hantera ett tangentbord eller liknande utrustning. Kroppen är helt enkelt oombärlig i utförandet av sociala handlingar. Men kroppen är inte bara någonting som förmedlar mening utan också någonting som ständigt tillskrivs mening.

I Goffmans (1974) analyser av interaktion som sker ansikte-mot-ansikte återkommer ständigt beskrivningar av kroppen som någonting som riskerar att radera den expressiva kontrollen genom att antingen sända ut oavsiktliga signaler eller att i egenskap av en personlig fasad ha 'fel' utseende eller karakteristika. Därmed kan strävan att ta kontrollen över kroppen genom att exempelvis disciplinera och civilisera den (se exempelvis Elias 1939 och Foucault 1977) också göras begriplig, eftersom den fysiska kroppen ständigt tillför en risk i mötet med den andre.

Tack vare det senaste århundradenas teknologiska framsteg finns idag långt fler möjligheter att styra över den biologiska kroppen. Vi kan fästa den i skrift, på fotografier eller film. Vi kan dessutom skulptera om våra utseenden med plastikkirurgi och vi är mindre hjälplösa när kroppen blir sjuk. Den virtuella kroppen, menar Varga (2005), återfinns alltså inte bara på internet, utan betecknar den i allmänhet allt mer medierade och därmed också kontrollerade kroppen. I och med detta fungerar kroppen mer än någonsin förr som någonting individen uttrycker sig själv igenom snarare än att den fysiska, okontrollerbara, kroppen uttrycker jaget.

I bloggen blir detta ytterst tydligt, eftersom det här är möjligt att tala om en interaktion där den fysiska kroppen faktiskt inte fungerar som en direkt bärare av mening. Eftersom den kropp som är närvarande främst är en textbaserad representation av den fysiska kroppen är den också i långt högre grad än i interaktion offline kontrollerad. Detta oberoende av hur 'omskulpterad' eller 'uttryckt' den fysiska kropp som deltar offline är. Det finns nämligen ännu idag inga strategier för att exempelvis sluta åldras eller fullständigt byta skepnad när det kommer till den fysiska kroppen. Den kontrollerade, internetmedierade kroppen återspeglas i Haraways (1991) beskrivning av "the cyborg", eller sammanslagningen av människa och maskin, som enligt henne skulle bidra till att förtryck baserade på sociokulturella kategorier försvann. Frigörelsen från den fysiska kroppen förstods som en av de största fördelarna med internetmedierad kommunikation eftersom det öppnade upp nya möjligheter för anonym interaktion. Mening och betydelser förväntades därigenom skapas helt oberoende av det språk som i möten ansikte-mot-ansikte obönhörligt förmedlas genom ansiktsut-

→ som abstrakta och på avstånd. Vad som kan innebära en problematik för individen är de fall där det uppstår en konflikt mellan hur hon uppträder inför signifikanta andra online jämfört med inför signifikanta andra offline. I Viégas undersökning framkom exempelvis att många av de tillfrågade blogg författarna skrev om personer i sin närhet utan att först tillfråga dessa, vilket inte sällan gett upphov till problem i de nära relationerna med vänner och familj (Viégas 2005).

tryck, gester och utseende (Haraway 1991). Men det har dock framgått att stereotypa föreställningar som företrädesvis kan kopplas till kön och etnicitet snarare förstärks via de på internet representerade kropparna än motverkas, och att individer sällan ägnar sig åt den typen av 'identitets-hoppande' som Haraway men också Turkle förutspådde. Bland andra har Lövheim visat att de identiteter individer presenterar online är långt mer knutna till sin motsvarighet offline än vad som tidigare antagits (Lövheim 2004).

Hur kroppen representeras i bloggar kan trots detta förstås som en kontrollerad och idealiserad kropp som författaren antingen önskar sig ha, eller anser sig ha. I en undersökning utförd av Palmgren (2007) visade det sig dock att den idealiserade kropp som unga flickor valde att framställa i sina bloggar varken var fläckfri eller perfekt. Hennes studie koncentreras till bloggar vars huvudsakliga fokus var de olika former av ätstörningar som blogg författarna uppgav sig ha. Även om förhållandet till kroppen inte framställs som patologiskt i de bloggar som är aktuella i denna artikel framställs den virtuella kroppen heller inte utan skavanker. Därutöver är framställningarna i hög utsträckning kopplade till kvinnlighet eller manlighet och har av den anledningen inte speciellt många konnotationspunkter med Haraways cyborg.

Att undersöka hur kroppen framställs i personliga dagboksbloggar demonstrerar dock vilka kroppsliga karakteristika individer ser som betydelsefulla vid presentationer av jaget. Om bloggen upplevs som en mellanregion är det möjligt att författare faktiskt också är mer fria i sitt sätt att uttrycka sig själva via den beskrivna kroppen. Samtidigt är det så att bloggen som medium inte tillåter att kroppen framställs på vilket sätt som helst och här i denna studie begränsas analysen till det som skildras i text och foton.

Den virtuella kroppen ...

Den kvalitativa analysen har resulterat i ett antal tema. Dessa är: 1) Den besvärliga och med brister behäftade kroppen, 2) kroppen som ett projekt, 3) kroppen som ett redskap, 4) andras kroppar, samt 5) begär och ensamhet.

Eftersom alla författare presenterade sig själva som antingen kvinnor eller män kan det redan här sägas att de framställda kropparna också redan hade ett genus. På ett övergripande plan omnämndes och beskrevs den egna kroppen i mindre utsträckning hos de blogg författare som utgav sig för att vara män jämfört med de som utgav sig för att vara kvinnor. Däremot talade männen gärna om andra – och då främst kvinnliga – kroppar.

... som en besvärlig och med brister behäftad ägodel

Många av författarna beskrev sin kropp som någonting de hade och försökte råda över. I det stora hela framställdes enskilda kroppsdelar i en tämligen neutralt konstaterande ton, såsom *jag har jättekrokiga fingrar* (Kvinna, 25), utan antydningar till att de upplevdes som reella eller åtgärdbara problem. Detta var också det vanligaste sättet att beskriva den egna kroppen – det vill säga som partikulära delar av en förmodat helhetlig kropp, men utan att helheten omnämndes.

När detta ändå gjordes var det oftast i en negativ bemärkelse så att sjuka, hungriga, trötta och andra sorters missnöjda eller abnorma kroppar blev vanligt förekommande. I dessa fall gjordes det dessutom ofta en explicit åtskillnad mellan kropp och själ, där den senare fick representera författarens förnuft och vilja.

Idag när jag var ute och sprang började mina muskler krångla och dra ihop sig. Kroppen var helt enkelt inte redo att träna, även fast mitt inre var det. Det är märkligt: borde inte signalerna mellan själ och kropp kunna fungera lite bättre? (Man, 30)

För männen, som talade mer om träning, prestation och viljestyrka än kvinnorna, framställdes den besvärliga kroppen som någonting som skulle övervinnas eller möjligtvis ignoreras.

Jag hade fortfarande ont i knäet, men lät bli att tänka på det. Först när jag kom i mål insåg jag hur ont det faktiskt gjorde. (Man, 26)

I kvinnornas fall talades det också om den besvärliga kroppen, men för dem återfanns sällan några spår av att denna kropp skulle disciplineras med hjälp av viljemässig råstyrka. Det var snarare så att det kvinnliga författarjaget i många avseenden framställde sig själv som en mer passiv betraktare till det kroppen utsatte henne för, där den besvärliga kroppen tycktes stjäla hela hennes uppmärksamhet.

Jag har så jävla ont i huvudet att jag skulle kunna gå i tusen bitar. Jag kan inte ta mig för någonting eftersom jag har mensvärk, huvudvärk, illamående och en ständigt rinnande näsa. Har legat under täcket hela jävla dagen. (Kvinna, 21)

I Palmgrens undersökning av flickor som bloggar om sina ätstörningar påträffades ett annorlunda mönster jämfört med kvinnorna i denna undersökning. Där fanns tydliga skildringar av hur de kroppar som upplevdes som feta och problematiska skulle tuktas och kontrolleras med hjälp av viljans kraft (Palmgren 2007), vilket naturligtvis också är en del av sjukdomsproblematiken. I de bloggar som här undersökts förstås männens sätt att skildra sina kroppar knappast som någonting sjukligt, även om vissa paralleller trots allt kan dras mellan deras förhållningssätt till den egna kroppen och de ätstörda flickornas. I båda fallen handlar berättelserna nämligen om hur de olika behov kroppen har viljemässigt undertrycks och i många avseenden också nedvärderas av jaget.

En annan problematisk kropp var den som gav upphov till skamkänslor. Oftast markerade författarna en viss distans till detta genom att anlägga en humoristisk eller sarkastisk ton i berättelsen.

Jag har semester och därför hänger jag på stranden hela dagarna. Resultatet har blivit att jag ser ut som en mänsklig polkagris. Inte så sextigt, men så strävar jag heller inte efter sexighet längre. (Kvinna, 30)

I detta exempel kan kvinnans uttalande tolkas som ett åldersrelaterat distanstagande från att framställa kroppen som ett sexuellt objekt. Men i regel var kvinnorna, oavsett ålder, långt mer benägna att återge genanta saker i relation till kroppen än vad männen var. Dessa tenderade istället att skildra andras pinsamheter: *Den här personen var totalt nedspydd och hade blivit utkastad flera gånger fast hade hela tiden kommit tillbaka i alla fall.* (Man, 23) Männens berättelser riskerade alltså inte att framstå som berättelser om ett eget 'misslyckat' framträdande. Beskrivningen av andras tillkortakommanden kan därför relateras till den intrycksstyrning som iscensätts i den främre regionen (se Goffman 1974) där avslöjandet av andra kan förstås som ett sätt att rädda det egna ansiktet.

Att kvinnorna inte drog sig för att skildra den egna kroppens genanta ljud, utsöndringar eller hårutväxter, kan tolkas som att den virtuella kroppen i en subversiv bemärkelse framställdes som en frigjord kropp som inte behövde manipuleras och undertryckas för att passera som kvinnlig. I relation till traditionella beteenderegler på den främre regionen skulle den manliga virtuella kroppen således kunna förstås som en kropp i kontroll, medan den kvinnliga kroppen i många avseenden var odisciplinerad. Dessa framställningar påminner om dualismer såsom social respektive fysisk kropp, natur respektive kultur och privat respektive offentligt, vilka i genussammanhang har kopplats till isärhållande praktiker (se Hirdman 1988).

... som ett projekt

I både männens och kvinnornas fall talades ofta om kroppsprojektet. Som redan nämnts redogjorde männen ofta för träningsprestationer och framsteg medan kvinnornas projekt var mer varierade. I deras fall berättades inte sällan i detalj vilka nya kläder som köpts eller burits, hur den nya frisyren såg ut eller datumet för nästa massage. Kvinnorna sökte ofta bekräftelse på nya kläder eller en ny frisyr genom att fråga sina läsare. De gav också mer omfattande och konkreta beskrivningar av hur de arbetade med sitt utseende. Inställningen till det utrymme kroppsprojektet fick i bloggen tycktes något ambivalent: frekvensen av beskrivningar av denna typ var stor samtidigt som de ofta ursäktades med att författaren inte hade någonting annat att skriva om eller dylikt.

Klippte lugg idag, ni ser den på bilden här nedanför. Gjorde en färgning också så det är lite mörkare nu fast inte jättemörkt. Ni kan ju jämföra med en bild i tidigare inlägg. Det finns ganska många saker som är totalt ointressanta att berätta och det här är väl en sån grej. (Kvinna, 22)

Flera av författarna uttalade sig negativt om bloggen som 'träningsdagbok' eller 'modeblogg' och olika sätt att behandla kroppens utsida beskrevs hellre som ett medel att uppnå inre välmående, än som en väg att skapa ett 'perfekt' utseende. Genom att hänvisa till inre hälsa tycktes således beskrivningarna av hur författaren arbetade med sitt utseende legitimeras.

Shoppade tre nya linnen, ett par jeans och lite saker till sminkväskan. Jag har varit alldeles för grinig på senaste tiden men nu känns det genast mycket bättre. På lördag kommer jag vara helt outstanding. (Kvinna, 21)

Pyntandet av kroppen åtföljdes i princip alltid av beskrivningar av konsumtion och det är svårt att säga om pyntandet i sig var tillfredsställande nog, eller om det i själva verket var konsumtionen av saker att pynta kroppen med som upplevdes vara den huvudsakliga vinningen.

En vanligt förekommande kvinnlig kropp som porträtterades på bild beskrevs ofta i samband med klädpriser och inköpsställen, liknande: *Idag är jag klädd såhär. Vet inte om jag ska lämna tillbaka jeansen, dom gör att jag ser tjock ut. T-shirt från Gina Tricot, 150:-* (Kvinna, 20) I kvinnornas fall fungerade kroppen i fotografierna alltså i många gånger som en klädhängare för de utsmyckningar författaren precis inhandlat. Vanligt förekommande i detta sammanhang var att självporträttet slutade vid halsen så att huvudet lämnades utanför bilden. Detta kan tyckas förstärka den framställning av kroppen som framkom i text, det vill säga att kroppen i sin helhet sällan omnämndes, medan enskilda partier av den gavs större utrymme. Någoting liknande den huvudlösa kvinnokroppen förekom dock aldrig vad gällde de manliga kroppar som porträtterades på bild.

Inga nämnvärda ansatser gjordes för att dölja manipulationen eller omformningen av den virtuella kroppen. Istället tycktes hårvård, smink och träning vara nära nog självklara medel genom vilka kroppen hölls i ständig förändring. Till skillnad från i Palmgrens undersökning förekom bantning sällan, även om ett par av kvinnorna uttryckte vad som skulle kunna förstås som ett komplicerat förhållande till mat och vikt. Däremot inkluderades inte några kirurgiska ingrepp, konstgjord befruktning, hjärttransplantationer eller liknande i beskrivningarna av kroppsprojektet. Medan det i de tidigare fallen är jaget självt som ytterst står för omkonstruktionen, krävs i de senare exemplen alltid ytterligare en part, vilket möjligtvis skulle kunna stå som en förklaringsmodell. Om presentationen av den virtuella kroppen är ett medel för att ta kontrollen över en okontrollerbar situation/kropp, innebär ett överlåtande av denna praktik snarare en kontrollförlust.

... som ett redskap

Hänga tvätt, dricka vin, pilla på en sårskorpa, höra Westlife på radion, andas, ut och gå, sparka upp löv, springa, stanna, in i värmen igen. (Kvinna, 27)

De allra flesta inlägg författarna publicerade föreföll återspegla vad individen gjorde i det vardagliga livet. Städning, tvättning och andra handlingar som syftade till att skapa ordning i vardagen var vanligt förekommande. Ofta återgavs dessa i samband med beskrivningar av känslor som stress, förvirring och kontrollförlust: *Jag ska bara försöka organisera lite i kaoset, handla mat, dammsuga och laga mat, tvätta och kanske hinna läsa lite kurslitteratur. Men snart är det över.* (Kvinna, 26)

De passager där kroppen antingen organiseras eller – i de fall den likställs med jaget – organiserar för att mota bort 'kaos', skulle kunna förstås som att kroppen här uppehåller sig i gränslandet mellan just ordning och oreda. Vad som skiljer de passager som beskrivits här från tidigare avsnitt är dock att kroppen själv inte omnämns i utförandet av de vardagliga göromålen. Det vill säga att den fysiska kropp som vanligtvis är ett fundamentalt redskap vid exempelvis matlagning eller städning aldrig representerades i bloggen. Således ges vardagslivet under detta tema en betydelse, där den vardagliga kroppen lämnas utanför diskursen.

... i relation till andra kroppar

Den avgjort största delen av talet om kroppen inbegrep, berörde eller relaterade till andras kroppar. Kvinnorna jämförde gärna den egna kroppen med släktingars och där var det aldrig tal om kroppen som helhet, utan alltid en fråga om enskilda partier av densamma: *Jag har ärvt min näsa av pappa, men mina fräcknar är däremot en gåva från mamma. Jag har lärt mig att leva med det.* (Kvinna, 22) Återigen kan alltså en passiv acceptans av att den egna kroppen såg ut eller gjorde på ett eller annat sätt här skönjas hos kvinnorna. Direkta jämförelser mellan den egna kroppen som helhet och andras var däremot relativt sällsynta i bloggarna. I de fall sådana uttrycktes rörde det sig utslutande om beskrivningar av intima förhållanden med andra där talet om kroppen ofta var värderande.

Det visade sig att hon varit otrogen med en kille hon själv beskrivit som tjock och ful och det stämde. Jag kan än idag inte förstå hur hon kunde välja en sådan tjockis framför mig, jag ser faktiskt bättre ut. (Man, 25)

Jag kan fortfarande inte förstå hur han kan välja mig, som har apelsinhud på båda skinkorna och en aning för mycket babyhull. Han som man nästan måste blunda när man tittar på. För att inte bli bländad, alltså. (Kvinna, 30)

I exemplen ovan framgår tydligt hur mannen håller sig till att beskriva den feta och fula kroppen som någon annans kropp och som en kropp som därtill står i kontrast till den egna. I kvinnans fall är situationen den omvända, där hon framställer sin egen kropp som ful och nästan ovärdig den vackra manliga kroppen. Precis som i fallet med skildringen av kroppens pinsamheter är det alltså kvinnan som här lämnar ut sin kropp och påvisar dess brister, medan mannen istället bibehåller en sorts expressiv kontroll över framställningen.

... och begäret och ensamheten

Andras kroppar fick ofta stor uppmärksamhet i de fall det handlade om begär, och i synnerhet sexuellt begär, från författarens sida. Inte sällan presenterades den person som gav upphov till denna känsla som en sak eller ett föremål. Även här fanns skillnader i männens respektive kvinnornas beskrivningar där männen gjorde fler sexuella hänvisningar till specifika kroppsdelar medan kvinnorna i högre grad tycktes grunda

sitt begär på den aktuella kroppen i sin helhet. I jämförelsen mellan författare som uppgav sig vara ensamstående respektive i ett förhållande var singelmän den utmärkande gruppen när det gällde talet om kroppsdelar. Singelkvinnor, kvinnor med partner och män med partner däremot uttryckte begäret till en annan som ett begär till hela den andra, inkluderande kroppsdofter, taktila sensationer och mentala tillstånd som tillsammans skapande en närvarande helhet. En singelman skriver:

Det finns en söt tjej på mitt jobb. Hon går förbi mitt kontor ibland och har en rumpa som är väldigt trevlig att titta på. (Man, 25)

En kvinna som tycks ha en sporadisk partner skriver å andra sidan:

Det är en vecka sedan han åkte och doften har gått ur. Han passade så bra in i möblemanget. Jag vill att han ska komma hit igen, ligga bredvid mig och röra mig. Jag är aldrig så glad som när han är här. (Kvinna, 22)

Exemplen ovan illustrerar skillnaden i hur begäret uttrycktes, där kvinnans trånad efter den andre inte specificerats till några specifika kroppsdelar hos denne. Kvinnans längtan är också ett exempel på ett annat vanligt förekommande tema, nämligen ensamhet. Frånvaron av andra människor kom tydligast till uttryck i en längtan efter rent fysiska möten och denna fysiska kontakt framställdes även som lösningen på negativa känslor av tomhet och ensamhet.

Jag skriker efter närhet, behöver närhet! Kan det vara för mycket begärt? Har nästan glömt bort hur det känns. (Man, 25)

I kontrast till denna längtan efter närhet står det faktum att det i många av de fotografier som föreställde författarnas kroppar inte fanns några andra personer närvarande i bilden. Detta kan naturligtvis vara ett medvetet sätt att skona nära vänner och bekanta från att publiceras i bild på internet, men säger också någonting om den självpresentation som framställs i bloggen. I jämförelse med det sociala nätverket *Facebook*, där användare ständigt laddar upp bilder på både sig själva och andra, framstår den kropp som återfanns i bilderna på bloggarna som mycket ensam.

Sammanfattande diskussion

Berger och Luckmann (1966) har hävdad att den verklighetsuppfattning individen tillägnar sig under den primära socialisationen är en uppfattning som i senare skeden av livet kommer att vara svår att förändra. Detta gäller naturligtvis även om denna verklighet återberättas i den mellanregion som en blogg utgör. De här studerade bloggarna gav intrycket av att demonstrera ett konventionellt förhållningssätt till genus, vilket kan ses i linje med Lövheims (2004, 2005) påpekande att den identitet individer presenterar på nätet i mycket överensstämmer med den identitet de presenterar offline.

Att kvinnor och kvinnlighet ofta har förbundits med den rent fysiska kroppsligheten är känt, och i detta fall är det möjligt att säga att även den virtuella kroppen åter-skapades enligt dessa gängse föreställningar om kropp och socialt kön. I det stora hela var den kvinnliga virtuella kroppen nämligen mer närvarande i bloggarna än vad den manliga var. I kvinnornas presentationer av kroppen beskrevs oftast kvinnliga sådana men även i männens fall var kvinnokroppen mer närvarande än den manliga och då som någonting att träna efter eller jämföra sig med. Männen presenterade alltså inte i någon högre utsträckning sig själva genom att beskriva den egna kroppen, vilket kvinnorna däremot gjorde. Förutom att kvinnors jag tycktes definieras mer genom kvinnokroppen förstärker detta mönster också att kvinnokroppen under lång tid varit den huvudsakliga kropp som framställs i media.

Ytterligare en skillnad mellan mäns och kvinnors sätt att beskriva sina kroppar har att göra med begreppsparat privat och offentligt. I männens bloggar saknas berättelser där jaget tappat kontrollen över kroppen. Detta skulle kunna tolkas som att männen var mer restriktiva i sin bedömning av vad det innebär att upprätthålla den expressiva kontrollen i bloggandet. Om bloggen upplevs mer offentlig av män än kvinnor är detta kanhända inte så märkligt eftersom det även offline finns en lång räckvidd regler för hur kroppen får eller inte får presenteras inför en publik. Skillnaden är att den fysiska kroppen inte alltid följer detta regelverk. Oavsett om kvinnorna upplevde sin blogg som ett privat eller ett offentligt uttrycksmedel, gav de mycket privat information om kroppens tillkortakommanden.

Den bloggade kroppen var varken osårbar eller perfekt och framställdes många gånger som ett regelrätt projekt som författaren – ofta utan framgång – arbetade på att färdigställa. I den kontrollerade representationen av kroppen fanns med andra ord flera missnöjda exempel på dess okontrollerbara fysiska motsvarighet. I de flesta beskrivningar av och jämförelser mellan kroppar sattes också vissa specifika kroppsdelar i fokus, vilket innebär att den virtuella kroppen naturligtvis framstod som mer fragmentarisk än den kropp som presenteras offline. Det är dock så att de medel genom vilka kroppen kan återges i bloggen per automatik också gör den mer detaljerad. Inte ens via videoteknik är det nämligen möjligt att representera en kropp som är så nyansrik och i sig själv talande som den kropp som deltar i interaktion offline.

Det finns kroppar på internet och i många avseenden tycks de inte skilja sig så mycket från hur de representeras i andra sammanhang. Men åtminstone i denna undersökning fanns också tendenser som tydde på att den virtuella kroppen som en entitet inte ägnades särskilt mycket uppmärksamhet, men att väl dess virtuella beståndsdelar gjorde det, vilket innebär att vi därmed finner en fragmentiserad, virtuell kropp på internet.

Referenser

- Berger, P. & Luckmann, T. (1966) *The Social Construction of Reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Anchor Books.
- Cardon, D., Delaunay-Téterel, H., Fluckiger, C. & Prieur, C. (2007) *SelfExpression as a Relational Technique*. AUTOGRAPH project. URL (besökt 09/09): <http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/13/16/12/PDF/blog-typo.pdf>
- Cooley, C. H. (1902:1922) *Human Nature and the Social Order*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Elias, N. (1939:1994) *The Civilizing Process*. United Kingdom. Blackwell Publishing.
- Foucault, M. (1977) *Discipline and Punish: the birth of the prison*. London: Tavistock.
- Goffman, E. (1974:2004) *Jaget och maskerna: En studie i vardagslivets dramatik*. Smedjebacken: Norstedts Akademiska Förlag.
- Haraway, D. (1991) *Simians, Women and Cyborgs: The reinvention of nature*. London: Free Press.
- Herring, S. & Paolillo, J. (2006) "Gender and Genre Variations in Weblogs", *Journal of Sociolinguistics* 10 (4):439–459.
- Herring, S., Scheidt, L., Bonus, S. & Wright, E. (2004) "Bridging the gap: A genre analysis of weblogs", Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences. URL (besökt 10/09): <http://www.computer.org/portal/web/csdl/doi/10.1109/hicss.2004.1265271>
- Hirdman, Y. (1988) "Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 1988 (3):49–63.
- Ho, S. & McLeod, D. (2008) "Social-Psychological Influences on Opinion Expression in Face-to-Face and Computer-Mediated Communication.", *Communication Research* 35 (2):190–207.
- Huffaker, D. & Calvert, S. (2005) "Gender, identity, and language use in teenage blogs.", *Journal of Computer-Mediated Communication*. 10 (2): artikel 1. URL (besökt 12/07): <http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue2/huffaker.html>
- Kullin, H. (2008) *Bloggsverige 3 – Unga kvinnor tar över*. URL (besökt 12/08): <http://www.kullin.net/bloggsverige3.pdf>
- Lövheim, M. (2004) *Intersecting Identities: Young people, Religion, and Interaction on the Internet*. Uppsala: Universitetstryckeriet.
- Lövheim, Mia (2005) "Young People and the Use of the Internet as Transitional Space", *Online – Heidelberg Journal of Religions on the Internet*. 1 (1). URL (besökt 10/09): http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/frontdoor.php?source_opus=5826
- McLuhan, M. (1964) *Media – människans utbyggnader*. Stockholm: Norstedts Förlag.
- Meyrowitz, J. (1985) *No Sense of Place*. New York: Oxford University Press.
- Palmgren, A. (2007) "I dag är jag ingenting annat än en kropp.", *Unga och Nätverkskulturer. Ungdomsstyrelsens skrifter*. 2007 (12):81–99. Stockholm: Taberg Media Group.

Turkle, S. (1997) *Leva. Online*. Stockholm: Norstedts Förlag.

Varga, I. (2005) "The Body – The New Sacred? The Body in Hypermodernity", *Current Sociology* 53 (2):209–235.

Viégas, F. (2005) "Bloggers' expectations of privacy and accountability: An initial survey.", *Journal of Computer-Mediated Communication* 10 (3): artikel 12. URL (besökt 09/09): <http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue3/viegas.html>

Övriga källor

Bloggportalen (2007:2009) *Officiell Hemsida*. URL (besökt 10/07 och 10/09): <http://www.bloggportalen.se>

Författarpresentation

Lovisa Eriksson är verksam vid Sociologiska institutionen, Uppsala Universitet. Hon planerar en avhandling om hur dyadiska emotioner medieras på internet, eller kort sagt, hur tvåsamhetens känslor uttrycks, hanteras, konstrueras och möjligen dekonstrueras i ett nytt medium.

Towards a Post-Patriarchal Gender Order: *Confronting the universality and the particularity of violence against women*

Yakın Ertürk

Middle East Technical University, Ankara

The issues of gender equality and women's human rights have become major spheres of academic debate, policy and activism in virtually every corner of the globe. Violence against women, a relatively late comer to the international gender agenda, has provided a particularly critical entry point in challenging long standing gender ideologies and taboos as well as the gender biased mainstream human rights framework that kept, until recently, the gender specific abuses women experience outside of public scrutiny.

The recognition of violence against women (VAW) as a human rights issue at the 1993 Vienna Human Rights Conference paved the way for the emergence of gender sensitive and inclusive standards in human rights protection. In this regard, the adoption of the Declaration on the Elimination of Violence against Women by the United Nations General Assembly the same year and the creation of the post of Special Rapporteur on Violence against Women, its causes and consequences (SRVAW) in 1994 are milestone developments in expanding the boundaries of human rights and in providing both the standards and the mechanisms with which to respond to the violations of women's rights in both public and private spheres of life.

Universality of Patriarchal Violence against Women

The 1993 Declaration defines VAW as a universal phenomenon which is embedded in historically rooted unequal patriarchal relations and calls on states to exercise due diligence to prevent, protect, prosecute and provide compensation with respect to the problem. Hence, what distinguishes VAW from other forms of violence is the systematic nature in which it occurs to sustain unequal patriarchal power relations. For instance, within the domestic sphere what constitutes domestic violence against women is not only its private nature nor is it the fact that empirically more women are victims of domestic violence (DV) but rather it is the use of violence for control to ensure women's obedience to a system of institutionalized male power. On the basis of this distinction, Dempsey (2007) offers a disaggregated account of domestic violence where she differentiates between violence in its 'strong' and 'weak' sense, arguing that while the former (i.e. patriarchal violence) can be eradicated, the latter may continue to exist within interpersonal domestic relations.¹

1 M. Dempsey. 2007. "Toward a Feminist State: What Does 'Effective' Prosecution of Domestic Violence Mean?" in *The Modern Law Review*. 70(6): 908–935.

Patriarchal power is supported in a latent or manifest manner by societal values, institutions and laws. For instance, most DV legislations tend to be formulated in a gender neutral manner in that they are based on the notion of domesticity of violence alone without distinguishing the structural inequalities that generate systematic as opposed to sporadic or random violence.

The gender neutral approach to the issue stems basically from two inherently patriarchal biases; (i) political strategy that prioritizes the family and denies the link between gender inequality and violence, as is the case in many traditional patriarchal societies (e.g. Turkish law on 'protection of the family' which places emphasis on the marital status of the women who has experienced violence rather than on protecting women from the violence itself); (ii) mainstreaming gender in a fragmented manner, whereby components of gender related issues are defined as the responsibility of different public entities, thus treating violence in isolation from the structural gender inequalities it is embedded in, as in the case of some societies that have achieved significant levels of gender parity where patriarchy is transformed and modernized (e.g. in the Dutch 'domestic violence law' violence in the domestic sphere is seen as a law and order issue under the responsibility of the Ministry of Justice). In this respect, the Swedish VAW law of 1998 (Gross violation of a woman's integrity) is rather progressive as it is based on the perspective of gendered power.

In view of the inherently patriarchal nature of VAW, what does it mean for a state to exercise due diligence to prevent, protect, prosecute and provide compensation in responding to the problem? In my capacity as the SRVAW I attempted to answer this question in my 2006 report (UN Doc. E/CN.4/2006/61) to the Human Rights Council, and operationalized what states must do at different levels of intervention, such as the level of the individual, community, state and transnational arena in order to comply with their obligation.² I argued that a state can be said to comply with its due diligence obligation to the extent that it takes measures that would support women's empowerment and disempowers patriarchy, i.e. the degree to which a state tends towards a feminist agenda in its efforts to eliminate VAW. All state apparatuses share this responsibility equally, as exemplified in the following quotation from the report:

Each of the different powers of the State has a role to play in changing patriarchal values. For example, the judiciary and prosecutors working on cases of domestic violence have the potential and the obligation to change the prevailing balance of power between men and women by taking a strong stance to disempower patriarchal notions. Interventions at this level may have both consequential effects in that condemnations of patriarchy can lead to changes in socio-cultural norms, as well as intrinsic effect, in that prosecutors or judges can be considered to be the 'mouthpieces' of society, and

2 See also Ertürk. 2008. "The Due Diligence Standard: What Does It Entail for Women's Rights?" in Carin Benninger-Budel (Ed.). *Due Diligence and its Application to Protect Women from Violence*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers: 27-46.

strong statements condemning violence against women made on behalf of society through the judiciary or prosecutorial services will make that society less patriarchal (paragraph 90).

Manifestations of Particular Forms of VAW

While VAW – understood as discussed above – is a universal phenomenon, diverse forms of control mechanisms entailing particular types of violence are observed in the context of alternative patriarchal regimes. The so called ‘crimes of honour’, which have come to occupy increased international attention in recent years, are an example of such particularity. These crimes, as will be discussed further below, rather than being perceived as a particular manifestation of VAW, are treated as a culturally embedded unique crime category most often associated with a specific ethnic group (e.g. in Turkey a close association with the Kurdish population is made) or Islam (e.g. in Europe a close association with Muslim immigrant communities is made). The latter association became particularly pronounced after 9/11, as the woman issue became hostage to the “clash of civilizations” rhetoric and international relations became fundamentally altered around divisive cultural and religious lines.

Intersectionality and continuum of VAW

Understanding the complexities of VAW, in its universal and particular dimensions, is best captured within intersectional and continuum approaches. The latter, helps capture the interconnectedness of different forms of violence, regardless of their particular patriarchal context. For instance, violence in times of war and in times of peace is inherently interconnected, as what happens to women in war is largely a consequence of the status of women in peace and vice versa.

The intersectional approach, on the other hand, is a powerful conceptual tool that allows us to see the particularities in women’s diverse experiences without losing sight of the universality of VAW. This is particularly important in understanding the experiences of women in indigenous, minority and immigrant communities, where gender inequality intersect with other systems of inequality, such as class, ethnicity, warring parties, immigrant regimes and the like, to create multiple forms of exclusion and discrimination for women of different groups, putting them at risk of multiple forms of violence.

Clash of civilizations or clash of masculinities?

Alternative patriarchal systems, which range from the traditional to one that is transformed and seemingly gender neutral, entail alternative structures of hegemonic and subordinate masculine identities.³ These patriarchal systems co-exist within a uni-

3 See: R. Connell. 1995. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.

versal regime of patriarchy where alternative masculinities may complement or contradict one another in the course of the global power struggles. Therefore, the current global tensions which have been identified as “clash of civilizations” can, in fact, be perceived as clash between alternative masculine claims for power, in the course of which women are instrumentalized. Illustrative is the “civilizing” intervention in Afghanistan, where women became the ‘war zone’ in the battle between the Taliban and the American military, representing masculinities from two different patriarchal regimes that are at odds with each other; the former claiming to protect women from Western corruption and the latter from Taliban’s “archaic brutality”.

In this sense, women in all societies are subordinated in varying ways and degrees to the requirements of particular systems of patriarchal power. This subordination is sustained through diverse manifestations of violence.

Crimes in the Name of Honour

The term “honour crime” is a most unfortunate one; there is nothing honourable in these dishonourable acts. Contextualizing the honour in honour crimes may be a good starting point in attempting to understand the specificities of such VAW.

Contextualizing the ‘Honour’ in Honour Crimes

Honour is an important value in many societies. In traditional patriarchal societies the honour code serves to reproduce the status of a family or the entire extended kinship network. The concept of honour has also been associated with medieval codes of chivalry and nobility in Europe. International humanitarian documents adopted the concept of family honour as the basis of the prohibition of rape during war.⁴ The various contexts in which honour code had and continues to be upheld demonstrate the centrality of the concept as a cultural value regulating group or individual social standing.⁵

In the usage of the concept with reference to honour crimes, the family’s honour is presumed to be achieved through the conduct of its female members, founded upon their body and sexuality – which is directly related to shame and modesty. In this context, the building block of social relations is commonly the collective entity – i.e. family, tribe, kinship groups etc – as opposed to the individual. Consequently, shame and modesty codes embody the entire group not just the individual who is perceived to have violated the honour code. In this respect, preserving the honour of the collective group requires women to exercise modesty and obedience and men to exercise control over women to ensure their compliance with group norms. This, in fact, is one

4 See: C. N. Niarchos. 2006. “Women, War, and Rape: Challenges Facing the International Tribunal for the Former Yugoslavia.” In Lockwood (ed.). *Women’s Rights*. Baltimore: The John Hopkins University Press: 270–310.

5 See: P. Sen 2006. “Crimes of honour, value and meaning.” In L. Welchman and S. Hossain (eds). *‘Honour’ Crimes, Paradigms, and Violence against Women*. London: Zed Books: 42–63.

of the essential elements around which the notions of masculinity and femininity are constructed in such settings.⁶

Honour related crimes, the most extreme expression of which is murder, stem from gender power differentials within such a hierarchical structure of communal relations, where the mechanisms of monitoring and approval of honour is positioned beyond the individual. Communal relations and the patriarchal honour code it is associated with have long been perceived as features of pre-capitalist formations, such as feudal tribalism and it was assumed that such formations will disappear with the emergence of the individual citizen in the modern nation state. However, this has not happened, rather these values and relationships have been reproduced within post colonial / modern formations in laws, institutions and every day practices.

Privileging of the honour claim in legal practice

For instance, some legislative systems have provisions that recognize honour / custom as a mitigating factor to a crime. Such a clause in the law, however, is not a necessary condition for prosecutorial and judicial processes to concede to patriarchal claims of honour in crimes committed against women as demonstrated in both the Turkish and the Swedish legal practices.

Turkey's old criminal code did not have any specific clause addressing this category of crime; however, due to the gender biased nature of the law sexual crimes committed against women were defined as crimes against the family or public morality – rather than against women's bodily integrity. This strong patriarchal orientation allowed honour claims in courts to be accepted as constituting unfair provocation, resulting in reduced sentences.

During the recent criminal code reform process, the women's movement pushed for a provision that would prevent impunity for such crimes against women. While the reformed law (2005) has radically changed the underlying mentality of the law with respect to sexual crimes, the issue of honour remained ambiguous as the new law included a clause ruling out *töre* (custom/tradition) – as opposed to *namus* (honour) – as a mitigating factor in crimes against women, thus preserving in the law the patriarchal right to defend honour. This constitutes a contested area in the new criminal code and feminists are vigilantly monitoring the prosecutorial and judicial responses to specific cases.

The Swedish law, on the other hand, neither has such a clause nor does it provide for pleading one's cultural background as a defence to a criminal charge. However, in the first reported case of an honour killing in 1994, the question of whether cultural background may serve as a basis for reducing the severity of the charge and punishment was raised before the Swedish courts.⁷ The honour defence of the father – a

6 See: Y. Ertürk. 2004. "Considering the Role of Men in Gender Agenda Setting: Conceptual and Policy Issues." *Feminist Review*. Issue 78: 3–22.

7 See: J. R. Kabani. "Honour Killings in Sweden: the Need for Intellectual and Institutional Coherence for Working Towards the Realization of Women's Human Rights." <http://www.pagu.unicamp.br/files/colenc/ColEnc4/colenc.04.a08i.pdf>

Christine Palestinian –, who had killed his daughter, was accepted by the court as an excuse for a lesser sentence. The case was later appealed and the man was eventually charged with murder. Analysts have highlighted two aspects of the case as having set the tone for future debates in Sweden on the issue: (i) women's life is trivialized by privileging the father's reasoning; and (ii) the homogenizing of the Arab culture (Elden 1998).⁸ It has also been argued that, the stereotypical perceptions and sensationalized reporting of honour crimes brought before the courts in Sweden have impacted on how the courts treated them.

Reproduction of the "traditional" within the "modern"

The literature on honour crimes focus mainly on two contexts in identifying how communal relationships are played out in the current era to perpetuate patriarchal control, these are: minority / majority relations in the nation-state building process and in the immigration context.

In the former, the relationship between the state and the members of the minority group that are excluded or remain marginal to the nation building process is said to be mediated through local power structures and ethnic representations rather than directly by the individual citizen. In such contexts, the intrusion of an alien central normative system may provoke the adoption of conservative and rigid representations of culture, tradition and custom by local power blocks to maintain their sphere of authority. In this respect, control over women becomes particularly important.

For instance, in the Turkish experience of nation-state building, the introduction of equal inheritance rights for women in the law at the creation of the Republic inherently posed a threat for the prevailing property ownership patterns, particularly in the land based social structure of the Kurdish populated eastern regions. Contravening such an encroachment was in part made possible by adhering to the traditional marriage practices, including paternal cousin marriages among the Kurds. The norm of honour, as discussed above, rather than easing with social change became firmly coded into what is popularly called *töre* (customary law) to govern everyday life in the region and demarcate the boundaries of identity vis-à-vis the majority society.

It is not surprising that honour code takes a particularly deadly form among the Kurdish population in Turkey when women are perceived as deviating from the norm. Research data analyzed from the perspective of *töre* has reinforced the association made between 'Kurdish culture' and honour crimes, without questioning how this culture is represented and how it may have been distorted or re-configured as a result of the migration, the national integration process, socio-economic deprivations and the ongoing ethnic conflict in the region since mid-1980s. Such culture based perceptions are also normalizing other honour related transgressions on women in Turkey that occur outside the *töre* context.

In the context of immigration, particularly in the European experience where in-

8 A. Elden. 1998. "The killing seemed to be necessary: Arab cultural affiliation as an extenuating circumstance in a Swedish verdict." NORA, vol. 6, n° 2, Scandinavia University Press.

regation was not a policy option until recently, immigrants confront processes of “ethnification” and “diasporization” (Friedman 2002)⁹, resulting in the formation of ethnic/religious/ national enclaves with strong tendencies for marginalization and bonding with the home culture. This is a highly ambivalent situation for those immigrants/minorities whose survival becomes dependent on a tight knit community which is both the source of identity, security and solidarity in an alien and/or sometimes “hostile” environment as well as the source of monitoring of codes of conduct, which may necessitate greater surveillance of women to prevent them from going “native”. This is further complicated by the fact that men typically lose status when immigrating while women gain new opportunities, thus increasing the domestic tensions. Given the transnational nature of migration, the regulation of women’s behaviour may involve members of extended family living in different geographies and across national borders.

Illustrative is the Pela murder in 1997, which was planned by family members living in Sweden and Australia and executed in northern Iraq. An extraordinary interpretation of the Swedish law enabled two of the uncles involved in the murder to be prosecuted and convicted in Sweden (Mission report on Sweden A/HRC/4/34/Add.3).

Distinguishing Features of Honour Related Crimes:

As with any concept used to describe complex phenomenon, the ‘honour crime’ concept inherently represents a categorical and frozen reality. It was coined in reference to the honour claims of perpetrators to justify their acts. While, it has served to distinguish elements of a social problem previously unrecognized, its complexities still remain insufficiently understood and the fact that the concept has gained a cultural connotation has made it highly deterministic, with potentially racist implications. Despite its risks, for analytical as well as strategic purposes there is a need to identify the diverging and converging dimensions of crimes committed in the name of honour within the spectrum of VAW.

In this respect, starting from the proto-typical characteristics of the phenomenon can provide a basis from which conceptual ambiguities as well as real life deviations can be identified and a more dynamic understanding can be reached. In this respect, a number of features associated with such crimes derived from recent accounts of the issue in the literature are presented below. Sen’s definition best captures these characterizations.

In summary, crimes of honour are actions that remove from a collectivity the stain of dishonour, both gendered and locally defined, through the use of emotional, social or physical coercion over a person whose actual or imputed actions have brought that dishonour; physical force may involve killing the transgressor of the code of honour (Purna Sen: 50).

9 J. Friedman. 2002. “Globalization, Dis-integration, Re-organization.” In Friedman (ed.). *Globalization, the State and Violence*. Oxford: Altamira Press: 1-34.

It must be emphasized that none of these features are necessarily exclusive of other forms of VAW but rather their combinations may help to characterize crimes based on the honour motive.

- 1 Honour related crimes are typically claimed by the assailant as an act of retribution against a woman who supposedly committed an act of grave immorality, whether real or mere rumour. Actual proof of the “dishonourable act” is irrelevant, because what is at stake is the public perception and the challenge this entails for the family’s social standing.
- 2 These crimes may not be exclusively committed against females, but they are almost exclusively committed to maintain a rigid heterosexual patriarchal gender order that foresees female subordination to and male compliance with the prevailing norms. In Sweden honour crimes related to same sex relations have been on the agenda for some time. In Turkey, the first case that got coded as such occurred in Istanbul in July 2008.¹⁰
- 3 Honour related violence tends to be incremental, i.e. it typically begins with emotional pressure, restriction of movement, systematic social isolation and veiled threats of violence before achieving its most extreme form (murder).
- 4 A common feature in killing in the name of honour is attributed to the way it is organized and executed, in that it may involve other family members in the decision, planning, instigating, concealment, destroying of evidence, aiding in and participating in the actual act. The formal convening of what has come to be called a “family council” is not a necessary condition of such crimes. When, how and who will actually be involved in the violence needs to be established within the specificities of the case itself. The convening of a “family council” is not only difficult to prove but it is also superfluous in determining an honour motivated assault on women, furthermore, it may be more of a fiction than reality.
- 5 Reclaiming of honour through killing is validated within the network of the wider collective entity, i.e. in the eyes of the extended family, kinship or community. Cleansing one’s honour carries social advantage of respect and acceptance for the perpetrator(s) within the wider community. In this sense, honour is not only a matter of the cultural domain but it is also of the political domain, thus involving relationships of both public and private regulation.
- 6 There is a tendency to commit such crimes in the open in a demonstrative manner, which serves mainly to cleanse the shame in the eyes of the collectivity and to terrorize women as a group in order to ensure that they “stay in their place”.
- 7 In some instances, the older women in the family who are tasked with policing and monitoring of the behaviour of the younger female members may also be involved in the instigation and planning of the crime. Women who are not an accomplice to the crime may be intimidated and forced into silence.

10 *Radikal* Turkish daily newspaper, Saturday addition, 3 Oct. 2009.

- 8 Crimes committed with an honour defence may be a cover up for other crimes such as incest, rape or to a feud between two families or groups. Under such circumstances, women are sacrificed to contain conflict among men.
- 9 Dispossession and dislocation of individuals or entire communities, which are associated with but not limited to rapid economic transition; conflict, war and foreign occupation; transgression of alien/central normative-legal system; migration etc., heighten the need to preserve honour, thus the control over women.
- 10 With current migratory patterns, honour crimes are increasingly gaining a transnational character in the way these crimes may be organized and executed across national borders, posing new challenges for police investigation and prosecutorial procedures.

The above characterizations are not prescriptive of what constitutes honour related crimes. As a result of growing gender awareness and changing socio-cultural and legal contexts the legitimacy of the honour claims for crimes against women are being challenged, thus shifting the shame from the victim to the perpetrator. As a result, the honour claim is being denied and the communal and public-demonstrative aspect of these crimes is becoming blurred and taking other forms, including forced suicides.

Perhaps one of the most salient feature of the so called honour crimes is its "...being rooted in collectively monitored and policed codes of behaviour, the policing being in part carried out through killings" (Sen 2006: 51). In other words, there is a context specific socially based pattern operating behind these crimes, this is what needs to be adequately examined and understood in distinguishing the particularities of this type of VAW.

When responding to honour related crimes the history of individual and collective resistance and struggles of women in both countries of the south as well as those in immigrant communities also need to be considered and factored into the analysis. Otherwise, stereotypes about honour crimes and the passive victim image of the women concerned will be reinforced. This will not only undermine efforts to combat such crimes but it will also divide women and empower patriarchal interpretations and representations of culture.

A Way Forward

Strategies for eradicating VAW must be based on the recognition that it is rooted in a universal patriarchal gender regime, comprised of alternative patriarchies that may complement or contradict one another at any point in history. Therefore, in the final analysis, eliminating VAW in general and honour crimes in particular require ending patriarchy. This is not going to happen tomorrow but what can and is happening is the lessening of the patriarchal nature of societies as patriarchal privileges are challenged, weakened and ruptured. Thus, an effective strategy in responding to the problem must not get entangled in the symptoms of the problem or be lured by popularized cultural fantasies, rather it must be probe into the underlying power dynamics and

contextual specificities with the view to designing interventions that would intensify the ruptures in the fault lines of patriarchy and increase woman's options. This requires feminist engagement in decision making and evidence based contextual understandings of all forms of VAW.

In conclusion, "if violence is interpreted in its gendered cultural context, there is no such thing as ordinary or special forms of violence. There are simply men using different cultural conceptions of gender to control women's life and death" (Elden 2004: 99).¹¹

Författarpresentation

Yakın Ertürk är professor i sociologi vid Middle East Technical University, Ankara, Turkiet. Hon har tidigare under åren 2003–2009 varit UN Special Rapporteur on Violence against Women, its causes and consequence.

11 A. Elden. 2004. "Life-and-Death Honour: Young Women's Violent Stories About Reputation, Virginity, and Honour In a Swedish Context." In Mojab and Abdo (eds). *Violence in the Name of Honour*. Istanbul: Bilgi University Press: 91–99.

Recensioner

Donna Haraway (2008) *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press

Vid konferensen *Meet Animal Meat* vid Uppsala universitet i våras kritiserade Judith Halberstam Donna Haraway för hennes utopiska beskrivningar av artöverskridande interaktion – djur må utmana våra fördomar om vi bara studerar dem på deras egna villkor, men i vilken utsträckning kan vi verkligen säga oss *förstå* dem? I sin kritiska redogörelse försökte hon erinra sig namnet på Haraways hund, varpå åtskilliga i publiken spontant, ljudligt och unisont kom till undsättning: *Cayenne!* Jag misstänker att detta var ett retoriskt knep av Halberstam – har en forskare verkligen en sund relation till sin favoritteoretiker när forskaren känner teoretikerns husdjur vid namn? Undertecknad har länge försökt ta reda på namnet på den svarta katt som fotograferats tillsammans med Michel Foucault, och övertygades därmed inte av kritiken. Medan Foucaults förhållande till sin katt har förblivit relativt okänt lämnar Haraway inget åt läsarens fantasi när det gäller hennes relation till Cayenne – vare sig det handlar om agilitytävlingar eller tungkyssar – i *When Species Meet* som utkom under förra året. Men Haraways intresse för icke-mänskliga djur är mångbottnat och har inspirerat och provocerat läsare sedan sent 70-tal.

Haraway har under det senaste året varit uppmärksam i Sverige i och med översättningen av hennes *Apor, cyborger och kvinnor* (2008) – det första av Haraways verk som översatts till svenska i sin helhet. I Sverige är hon kanske mest känd för sitt cyborgmanifest som ingår i denna volym, men samtidigt är det inte denna människa-maskin-hybrid som stått i centrum för merparten av hennes författarskap, utan relationen mellan människa och djur. Detta arbete tog form i hennes *Primate Visions* (1989), som bjöd på en gedigen granskning av primatforskningens samtidshistoria. I denna volym visade hon hur mänskliga egenskaper har använts för att beskriva apor, som sedan observerats och fått fungera som modeller för mänskligt beteende. För att använda det begrepp som Haraway senare myntat i essän *The Companion Species Manifesto* (2005): människa och apa kan betraktas som *förbundna arter* (companion species). Arterna har ett intimt förhållande till varandra inte bara evolutionärt utan också kulturhistoriskt. Det är denna typ av analyser som tillsammans med cyborgfiguren har gjort henne till en av de främsta rösterna i den samtida posthumanistiska diskussionen (även om hon själv i likhet med de flesta skolbildare frånsäger sig den etikett hon tilldelats). Posthumanismens syfte är att problematisera antropocentrism i vetenskap och kulturyttringar – ett syfte som Haraway delar.

Utvecklingen av begreppet förbundna arter når sin kulmen i *When Species Meet*. I detta arbete använder Haraway Cayenne med artfränder, men hon betonar att hunden samtidigt är mer än en teoretisk metafor. Hundar är inte passiva accessoarer i människors liv utan aktörer som ibland handlar i samklang med människors vilja, ibland inte. På samma sätt som Cayenne formar Haraways liv, och omvänt, har män-

niska och hund alltid format varandra ur ett evolutionärt och historiskt perspektiv. Evolutionsbiologisk forskning pekar på att människor och hundar delar en arthistoria som går mer än 100 000 år tillbaka. I begynnelsen av denna gemensamma historia har vargen sökt upp mänskliga samhällen för att livnära sig på avfall. Samtidigt har vargen hållit andra rovdjur borta och har därmed varit medskapare till den mänskliga civilisationen. Att tala om denna civilisation som strikt ”mänsklig” blir därför problematiskt; hunden har också bidragit till denna civilisation. Genom att vi har avlat hundar för en mängd syften såsom jakt, vallning, bevakning, underhållningsväld, ledsagning och vård gör sig hunden outhärlig i en mångfald kontexter idag. Våra arter är således bokstavligen talat förbundna.

Alltså: om vi skärskådar hundens tillvaro blir den svår att skilja från människans, och lika svårt blir det att skilja historia, evolution och samtida samhällsstruktur från varandra, liksom natur och kultur som analytiska kategorier. Haraway menar därför att människor och hundar delar samma ”naturkultur” (*natureculture*). Varje studie av naturen blir också en studie av kulturen, och omvänt. Inte minst får detta resonemang svindlande följd för sociologin. Vad händer om sociologer måste börja betrakta djur som aktörer i sociala skeenden? I *When Species Meet* skildrar Haraway en mängd naturkulturer där naturen förs in i samhället, eller tvärtom samhället i naturen, varigenom både mänskliga och icke-mänskliga djur tillskrivs subjektsstatus. I dessa skildringar möter vi inte bara vargar och hundar av olika arter, utan också bl.a. katter, primater, kycklingar, får, tigrar, marsvin, tsetseflugor, mikroorganismen *mixotricha paradoxa*, ett par påhittade arter och inte minst människor. Sida vid sida med detta bestiarium för Haraway en teoretisk diskussion med en rad filosofer. Bland inspirationskällorna återfinns Foucault, Emmanuel Lévinas, Karl Marx, Sigmund Freud, Alfred North Whitehead, Bruno Latour och Karen Barad. Diskussionen om Barads *Meeting the Universe Halfways* (2007) blir särskilt intressant och rör sig på det fält som har kommit att kallas ”feministisk materialism” – ett försök att förena poststrukturalismens maktbegrepp med fenomenologins erfarande subjekt. Ett annat tillfälle då verket utmanar konventionella ståndpunkter är då Haraway skisserar en interaktionistisk närhetsetik med tydlig inspiration från Lévinas fenomenologi, Judith Butlers relationella moralteori och djurrättsrörelsen.

Även om Haraway ger den teoretiska diskussionen stort utrymme lyfter hon också fram forskare som själva interagerat med djur, exempelvis primatologerna Jane Goodall och Barbara Smuts. De har själva levt och verkat tillsammans med primater, delvis på primaternas egna villkor, och har genom sin verksamhet tvingat oss att omvärdera vår syn på oss själva och på våra djuriska andra. Åt detta ägnar också Haraway sin bok. Boken, liksom de flesta av hennes resonemang, saknar en tydlig, linjär, teoretisk argumentation – istället blandar hon diskussioner om konst, teknologi, nätcommunities, avelsverksamhet, agility, mikrobiologi, naturfilm, skyddet av utrotningshotade arter, djurförsök, moralfilosofi, teoretiska resonemang och självbiografiska reflektioner. *When Species Meet* kan kritiseras för att vara en intern kommentar till de redan frälsta Harawayanerna – en uppföljare till berättelsen om Haraways och Cayennes egen privata naturkulturhistoria. Men det personliga anslaget med utdrag från e-post-

korrespondens och nätfora kan samtidigt betraktas som ett sätt att visa att naturkulturens mikro- och makronivå är oskiljaktiga. Mellan Haraway och Cayenne sker på en gång ett möte mellan arter och individer. Därigenom kan boken läsas å ena sidan som en intellektuell, om än fragmentarisk, självbiografi, å andra sidan som posthumanistisk teoriutveckling.

David Redmalm, Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap, Örebro universitet

Thomas Johansson (2007) *Experthysteri. Kompetenta barn, curlingföräldrar och supernannies*. Stockholm: Bokförlaget Atlas

Det har gått två år sedan Thomas Johanssons bok *Experthysteri. Kompetenta barn, curlingföräldrar och supernannies* publicerades och bokens titel har under tiden ökat i aktualitet. Det bokstavligen kryllar av experter, inom sport, matlagning, schlagermusik (!) – ja, på i stort sett alla livets områden. I Johanssons bok är det emellertid experter på föräldraskap, barnuppfostran och familjeliv som undersöks.

Experthysteri utgör en fristående fortsättning på *Makeovermani* (2006) (recenserad i SF nr 3, 2007). Båda böckerna studerar sidor av vad Johansson kallar en terapeutisk kultur och dess inverkan på människors liv och vardag. Den terapeutiska kulturen får sin benämning utifrån den alltmer utbredda terapeutiska blick som Johansson menar präglar vårt samhälle. Denna blick innebär ett ständigt reflexivt förhållningssätt till sig själv, sitt uttryck, sina handlingar och sina relationer. Ett sådant ständigt skådande tillbaka till sig själv, menar Johansson, bidrar till att vardagslivet alltmer psykologiseras och ”förvetenskapligas” då vetenskapliga eller expertbetonade begrepp används för att förstå och sätta namn på det vardagliga livet. För båda dessa tendenser står diverse ”experter”, förstätt som de som arbetar med vårdande funktioner, till buds: terapeuter, läkare, dietister, coacher. Det som väckt Johanssons intresse är att terapeutiskt arbete avser erbjuda ett slags hjälp till självhjälp, men när det terapeutiska förhållningssättet spridit sig till att utgöra ett kulturellt uttryck så visar sig den terapeutiska blicken inte länge vara enbart helande. Snarare innebär den ibland också en felsökning med hopp om att upptäcka fel och brister att korrigera och avhjälpa. Experterna på dessa livets mest intima områden visar också med tydlighet att skavanker *bör* slipas bort, att minsta brist i det personliga exemplar av den mänskliga naturen som vi alla utgör riskerar att göra oss till outsiders. Johanssons avsikt är alltså att utreda hur experterna inte bara hjälper människor, utan även bidrar till ökade problem.

Skälet till att undersöka just föräldraskapets experter var en uppseglade diskussion om ett problematiskt och bristfälligt föräldraskap i självhjälplitteraturen. Johansson vill undersöka vilka budskap och råd som ges till dagens föräldrar. Det empiriska materialet består av ett urval av populärvetenskaplig rådgivningslitteratur publicerad under perioden 1970–2005. Som huvudmaterial används tidningen *Vi Föräldrar*, kompletterat med ett urval av böcker samt tv-program. Boken består av

två delar om vardera tre kapitel. I första delen behandlas centrala föreställningar om barnets natur, könsroller, samt fädernas roll i barnuppföstran. Avsikten här är att ha ett historiskt perspektiv och skönja förändringar från 1970-talet och framåt. I bokens andra del analyseras experttuttalanden med fokus dels på deras budskap, dels på hur föräldrar kan tänkas bli påverkade av dessa. Vidare granskas det aktuella expertbegreppet curlingföräldrar.

För en sociolog är bokens andra del mest intressant. Dels rent allmänt för dess ansats att spåra ”nya” uttryck för vår nutidskultur, men också för att detta i viss mån sker i relation till sociologisk teori. Att första delen inte känns lika spännande kan bero på att Johansson av sagt sig sina vetenskapliga anspråk. Snarare än att utgöra ett vetenskapligt arbete menar han att boken vill vara en upplysande bok till föräldrar med exempel på de motstridiga råd från alltfler experter som rådgivningslitteraturen innehåller. Tyvärr lyfts närläsningen av *Vi Föräldrar* därför inte fram i tillräcklig grad för att läsaren ska kunna följa utvecklingen historiskt. I en bok som syftar till att höja ett varningens finger till de som läser populärlitteratur är det inte bara märkligt att Johansson avsägar sig vetenskapliga anspråk, det innebär också att han träffas av sin egen kritik. Såväl som forskare och som terapeut är han själv en av experterna och som forskare är han i allra högsta grad utrustad med en reflexiv blick. Vad Johansson vill säga med att han inte gör anspråk på att nå upp till vetenskapens stränga krav är att han i boken inte erbjuder några enkla svar på föräldraskap, utan snarare enbart erbjuder några analyser av expertkulturens omfattande och spretiga budskap.

Det är synd att Johansson väljer bort vetenskapligheten. Studiens material är mycket spännande, och de tendenser som han antyder i boken känns fruktbara. Men materialet nästan ber om att utsättas för en mer gedigen sociologisk analys. Johanssons slutsats är i korthet att expertråden ”går på kors och tvärs”. Han menar sig påvisa flera motstridiga budskap från materialet, men utan gedigna analyser och diskussioner övertygas jag inte av motsägelsefullheten i de exempel som tas upp. Som exempel beskrivs vår tids föräldrar av en författare som problematiska i sitt föräldraskap då de saknar känsla för ansvar och gränser. Av rädsla för att deras barn ska råka ut för faror (alternativt för att de själva ska anses vara dåliga föräldrar) agerar de överbeskyddande och sopar undan hinder och faror (curlar) för barnen. Det paradoxala inträffar då dessa osäkra föräldrar dessutom enligt en annan författare hanterar en generation barn som beskrivs som alltmer kompetenta och aktiva i att föra sin egen talan. Bokens mest givande betraktelse är dock att *traditionella experter* tenderar att ifrågasättas medan ett nytt slags *vardagsexperter* (mitt uttryck) får större inflytande. Detta resultat förtydjar en närmare utredning. Det är också hos dessa vardagsexperter som oförenliga perspektiv verkar blandas och resultera i motsägelsefulla budskap.

På det hela taget visar *Expertysteri* prov på ett mycket fruktbart forskningsområde med fina smakprov på vad som kan visa sig i sådan forskning. Men materialet kräver för detta en mer gedigen analys för att visa hur olika experters utrymme har förändrats. Förslagsvis kunde en utvidgad undersökning av expertysterin rymma flera delstudier. En studie kunde undersöka *Vi Föräldrar* som Sveriges ledande tidskrift om föräldraskap, från 1968 fram till idag, för att se vilka experter som framträder, hur

redaktionen väljer att utforma tidskriften och hur tidskriften står sig som experttidskrift i en allt hårdare konkurrens. Utan en sådan kontextualiserande ansats blir det svårt att uttala sig om förändringar över tid. En annan delstudie kunde undersöka den "experthysteri" (i meningen ökning av antalet personer som agerar som professionella experter) som har uppstått. I en sådan studie kunde en närläsning och jämförelse av traditionella experter och vardagsexperter utföras. Slutligen vore det också spännande att utreda hur det kommer sig att det korrigerande tilltalet i den terapeutiska blicken inom genren föräldraskap visar sig ha antagit en vardaglig pedagogisk ton.

Jessica Mjöberg, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet

Welcome to XVII World Congress of Sociology 11– 17 Juli, 2010, Göteborg, Sweden

Sociology on the move

Determinism is dead in the social sciences. Despite a strong interest in social structures, social mechanisms, forms of reproduction, we are all aware that human beings are not completely dominated by them. The world changes, and this change to a large extent depends on human action and imagination.

If sociology is to be useful, it has to contribute to an understanding of change – and it has to change itself. It is on the move and has to be on the move because the world, the societies, collective and individual actors are on the move.

“Sociology on the move” means that our discipline contributes to an understanding of our world by defining new objects of research, devising new approaches and reevaluating its rich heritage. It implies a new openness with regard to other disciplines and to normative questions. The International Sociological Association offers an enormous variety of perspectives – in terms of cultures, gender and generation. They all contribute to the vitality of our discipline.

Michel Wieviorka, ISA President

Hans Joas, ISA Vice-President, Programme

Ulla Björnberg, Chair, Local Organizing Committee

Submit Abstract!

See <http://www.isa-sociology.org/congress2010/>
for deadlines and full programme.

Sociologförbundet har ordet

Sociologförbundets styrelse önskar genom en rad större förändringar förbättra situationen för sociologin i Sverige. Detta ligger helt i linje med förbundets första paragraf, ”Sveriges Sociologförbund har till uppgift: – att främja den vetenskapliga utvecklingen inom sociologin och dess tillämpningsområden, – att verka för en ökad förståelse hos myndigheter, organisationer och bland allmänheten för sociologin som samhällsvetenskap, – att stärka sociologers yrkesmedvetande och yrkesansvar.” Här presenteras förslaget huvuddrag i syfte att kunna föra en vidare diskussion, till vilken även medlemmar och framtida medlemmar inbjuds att delta.

Förslaget syftar till att koncentrera resurser inom svensk sociologi och därigenom höja statusen och kvaliteten inom utbildning och forskning. Tanken är att förbundet skall spela en drivande roll för att uppnå detta. De största förändringarna är att de individuella medlemsavgifterna sänks samtidigt som institutionellt medlemskap innebär att landets sociologiska institutioner (eller motsvarande) kommer att ingå som medlemmar men betala en mycket högre avgift än individer. Detta skulle resultera i en ekonomisk bas som är större än den nuvarande, vilket möjliggör utveckling av ämnet, att ett möte kan arrangeras med ett betydligt mer ambitiöst program som även inkluderar ämneskonferensen. Förslaget innebär totalt sett kostnadsbesparingar för deltagande sociologiinstitutioner i Sverige.

Varför vill vi genomföra denna förändring? I korthet handlar det om att stärka ämnet sociologi både inom och utom akademien. Sociologjämniet är inom det akademiska systemet delvis satt under press; det sönderfaller i olika specialområden och på vissa orter har ämnet uppgått i olika akademier och på andra är sociologer anställda i olika utbildningsprogram. I media och i det övriga offentliga livet borde sociologer kunna spela mera framträdande roller. Vi ser allmänt sett en försvagning av ämnet. För att stärka sociologin krävs att en samlade kraft. Sociologförbundet ämnar påta sig denna roll genom att generellt sett:

- ✓ Skapa en tydligare profilering av ämnet.
- ✓ Stärka existerande sociologiinstitutioner och sociologiska miljöer.
- ✓ Vara en resurs också för sociologer som inte arbetar på en ”sociologiinstitution”.
- ✓ Vara den katalyserande arenan och formen för kollektivt handlande för att förverkliga gemensamma mål för sociologer i Sverige.
- ✓ Erbjudna en naturlig arena för kontakt, ”uppväxt-” och ”karriärmiljö” från det en person börjar studera sociologi tills dess att hon emeriteras för att stärka banden mellan svenska sociologer.
- ✓ Skapa en naturlig mötesplats för ledande sociologer i Sverige.
- ✓ Koordinera forskning och utbildning.

För att uppnå konkreta förbättringar krävs handling. Därför föreslår vi en rad konkreta åtgärder som att:

- ✓ Utveckla en gemensam hemsida och en därtill hörande kollektiv resurs för sociologin i Sverige med exempelvis information om anställningar, vikariat, kurser, antagningar, kursanvisningar, litteraturlistor med mera.
- ✓ Vidareutveckla Sociologisk forskning med ett permanent redaktionsråd och med elektronisk publicering som ett organ för den svenska sociologin.
- ✓ Arrangera sociologidagarna, som föreslås bli det nya namnet på vad som idag heter "årsmötet" vartannat år istället för varje år, men under fler dagar än nu, med ett ambitiösare program, vilket gör det till en naturlig gravitationspunkt inom svensk sociologi.
- ✓ Låta medlemskap gälla för två år i taget.
- ✓ Skapa en framförhållning i planeringen så att platserna för flera framtida sociologidagar är bestämda i förväg samt att lokalisera dem på platser som är attraktiva.
- ✓ Integrera ämneskonferensen med sociologidagarna.
- ✓ Arrangera gemensamma forskarkurser, vilket minskar kostnaderna för de enskilda institutionerna. Dessa kurser kan höja kvaliteten på forskarutbildningarna i Sverige, samt möjliggöra utveckling och kontakter mellan personer från olika lärosäten.

Förbundet vill alltså verka för att resurser samlas som varje institution och varje enskild medlem kan ha nytta av. Detta är en omfattande förändring och kräver t.ex. att förbundets stadgar ändras. Finansieringen av detta kan ske av institutioner som bedriver grundutbildning i sociologi, eller liknande utbildningar med huvudsakligen sociologer som lärare. Dessa kan bli medlemmar för, förslagsvis, en kostnad om 15 000 SEK per år. Institutioner som bedriver forskarutbildning i sociologi, eller forskningsinstitut med en betydande andel sociologer kan bli medlemmar utan rösträtt för en kostnad om 10 000 SEK per år. För en universitetsinstitution handlar det således om 25 000 SEK per år. Den stora kostnaden för förslaget genomförande bärs alltså inte av den enskilde, då vi menar att den individuella medlemsavgiften bör sänkas, utan tas från de resurser som årligen tillförs sociologisverige. Det är i grunden de individuella medlemmarna som slutligen bestämmer hur resurserna skall användas. Kostnaden för förslaget på institutionsnivå ligger under vad det kostar att hålla personalen med gratis kaffe.

Den summa som institutionerna betalar avses användas till saker som minskar andra utgifter för institutionerna. Minskad kostnad för annonsering av kurser och studieprogram, minskade kostnader för att arrangera egna doktorandkurser är några möjliga sätt att effektivisera och sänka utgifterna för institutionerna. Förslaget bör således kunna leda till en ökad kvalitet och synlighet av sociologin, samt en ekonomisk nettovinst för institutionerna. En förhoppning är förstås att förändringen som föreslås bidrar till ökad studenttillströmning, mer forskningsmedel till sociologer och en långsiktigt bättre position för ämnet i samhället.

Vi hoppas att svenska sociologer vill delta i diskussionen om detta. Diskussionen

kan gärna föras innan vi träffas på årsmötet i Halmstad 11–12 mars, men självfallet hoppas vi också på en stor uppslutning på själva årsmöteskonferensen och inte minst det beslutande årsmötet.

Sociologförbundet genom vice ordförande Patrik Aspers

Publicering

Sociologisk Forskning accepterar för eventuell publicering vetenskapliga artiklar på svenska (eller annat skandinaviskt språk). Tidskriften tillämpar ett *referee*-förfarande, vilket innebär att artiklar som publiceras i Sociologisk Forskning är bedömda av oberoende kollegor. Sociologisk Forskning accepterar för bedömning endast texter som inte tidigare varit publicerade och accepterar inte för bedömning manuskript som samtidigt erbjuds annan tidskrift eller som bedöms av förlag. Artikel-författare erhåller tre exemplar av det nummer där texten publiceras.

Artiklar

1. För bedömning accepteras endast manuskript som författaren anser färdiga för publicering. Redaktionen accepterar inte synopsis, utkast till artiklar eller i övrigt ofärdiga manuskript.
2. Manuskript – utformade på det sätt som här beskrivs – skickas som word-dokument med e-post till tidskriftens redaktör under adress: sociologiskforskning@soc.uu.se
3. Manuskript accepteras som förslag till korta artiklar, mellan 4 000 och 7 000 ord, eller som förslag till långa artiklar mellan 8 000 och 10 000 ord inklusive abstract/sammanfattning. Manuskriptet skall vara utskrivet med dubbelt radavstånd och försett med goda marginaler. Nytt stycke görs med indrag med tabulatoren. Manuskript på annat språk än skandinaviskt accepteras för bedömning endast om överenskommelse träffats med redaktören innan manuskriptet skickas till tidskriften.
4. Redaktionen sänder normalt varje artikel till två externa lektörer för bedömning varför författare inte får anges på artikelns första sida (eller på annat sätt framgå av texten). På förstasidan anges endast artikelns titel. På ett separat blad anges artikelns titel, antalet ord, författarnamn, akademisk titel, institution samt den adress och telefonnummer till (huvud-)författaren som redaktionen enklast använder.
5. Redaktionen förbehåller sig rätten att avvisa manuskript som bedöms att inte passa tidskriftens profil. Redaktionen ger inte heller råd eller kommentarer utöver de som erhålls från de av redaktionen anlitade externa bedömarna (i de fall manuskriptet bedömts vara av sådant intresse att det sänts till bedömare).
6. Manuskriptet skall innehålla en sammanfattning om cirka 150–175 ord på engelska (inklusive översättning av titeln till engelska) samt fem nyckelord (företrädesvis på engelska).
7. En kort författarpresentation (två rader) skall bifogas. Redaktionen förkortar utan samråd längre presentationer.

8. Fotnoter placeras på den sida där noten förekommer (inga slutnoter).
9. Tabeller och figurer skall vara infogade i den löpande texten och även skickas i separata filer i sitt ursprungliga program om det inte är word.
10. Litteraturhänvisningar i löpande text görs enligt följande: (Sontag 1977:35) alternativt Sontag (1977:35).

Referenser

Referenser utformas enligt följande:

Bok:

Pilgrim, D. & A. Rogers (1993) *A Sociology of Mental Health and Illness*. Buckingham: Open University Press.

Artikel:

Haavio-Mannila, E., J.P. Roos & O. Kontula (1996) "Repression, Revolution and Ambivalence: The Sexual Life of Three Generations", *Acta Sociologica* 39 (4):409–430.

Kapitel i bok:

Dryler, H. (1994) "Etablering av nya högskolor: Ett medel för minskad snedrekrytering?", 285–308 i R. Erikson, & J.O. Jonsson (red.) *Sorteringen i skolan*. Stockholm: Carlssons.

Recensioner

Recensioner av såväl sociologiska avhandlingar som annan litteratur (inklusive kurslitteratur) välkomnas och bedöms av redaktionen. En recension är på maximalt 1 000 ord. Ange författarens namn, bokens titel, utgivningsår, ISBN-nummer och förlag.

Replik

I syfte att bidra till en levande debatt finns möjlighet att kommentera texter publicerade i tidskriften. Omfånget är cirka 1 000 ord. Kommentarer ska skickas till redaktionen senast 30 dagar efter det att texten publicerats. Författaren till den text som kommenteras kommer – under förutsättning att kommentaren publiceras – att ges utrymme att svara.

POSTTIDNING B

Vårt internationella sociologförbund

Har den interna demokratin i politiska
partier försämrats över tid?

Karl Loxbo

Arbetslöshet som en icke önskvärd
konsekvens av socialbidrag:

Resultat från en tidsserieanalys på
befolkningsnivå i Sverige 1946-1990

Sten-Åke Stenberg och Lars Brännström

Virtuella kroppar: Presentationer av
jaget i svenska dagboksbloggar

Lovisa Eriksson

Towards a Post-Patriarchal Gender
Order: Confronting the Universality
and the Particularity of Violence
against Women

Yakın Ertürk

Recensioner

Sociologförbundet har ordet

Avs.
Sociologisk Forskning
c/o Sociologiska institutionen
Uppsala universitet
Box 624
751 26 Uppsala

